

**İNSANDAN HAYVANA VE HAYVANDAN
İNSANA MAĞDURİYETİN MEDYADAKİ
SUNUMUNUN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ**

Bahar BULUT
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ERKOL
Haziran, 2022
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İNSANDAN HAYVANA VE HAYVANDAN İNSANA
MAĞDURİYETİN MEDYADAKİ SUNUMUNUN
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Hazırlayan
Bahar BULUT

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ERKOL

AFYONKARAHİSAR 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**İnsandan Hayvana ve Hayvandan İnsana Mağduriyetin Medyadaki Sunumunun Karşılaştırmalı Analizi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09/06/2022

İmza

Bahar BULUT

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Bahar BULUT
	Numarası	190642113
	Anabilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	Sosyoloji
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	İnsandan Hayvana ve Hayvandan İnsana Mağduriyetin Medyadaki Sunumunun Karşılaştırmalı Analizi	
Tez Savunma Sınav Tarihi	09.06.2022	
Tez Savunma Sınav Saati	11:00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

İNSANDAN HAYVANA VE HAYVANDAN İNSANA MAĞDURİYETİN MEDYADAKİ SUNUMUNUN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Bahar BULUT

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI**

Haziran, 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ERKOL

İlkçağdan itibaren süregelen ve günümüzde de devam eden, insan ile hayvan arasında mevcut bir sorunlu ilişki görülmektedir. Günümüzde de hayvandan insana ve insandan hayvana mağduriyet örnekleri ile sıkça karşılaşılmaktadır. Bu yönüyle araştırma, insan kaynaklı hayvan mağduriyeti ile hayvan kaynaklı insan mağduriyetinin karşılaştırmalı analizinden hareketle insan ile doğa arasındaki ilişkinin değişen doğasını anlama amacındadır.

İnsan ile hayvan arasındaki ilişki günümüzde daha tartışılır hale gelmiştir. Araştırma, insan ile hayvan arasındaki bu sorunlu ilişkiyi analiz etmek amacıyla dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde araştırmanın metodolojik boyutu yer almaktadır. İkinci bölümde insan ile hayvan ilişkisini ortaya koymak amacıyla kavramsal ve kuramsal çerçeve sunulmuş, insan ile hayvan arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Üçüncü bölüm, insan ile hayvan arasındaki ilişkinin haklar üzerinden tarihsel bağlamda geçirdiği dönüşümler ele alınmaktadır. Dördüncü bölüm bulgular ortaya konularak insan ile hayvan arasındaki ilişkinin mahiyeti analiz edilmektedir. Kamuoyunda insan ile hayvan arasındaki ilişkinin tartışıldığı bir gösteren olarak medya seçilmiş, insandan hayvana, hayvandan insana mağduriyetler etrafında oluşan söylemler analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsan, hayvan, doğa, insan hakları, hayvan hakları, mağduriyet, medya, söylem, söylem analizi.

ABSTRACT

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE MEDIA PRESENTATION OF HUMAN TO ANIMAL AND ANIMAL TO HUMAN VICTIMIZATION

Bahar BULUT

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY**

June, 2022

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet ERKOL

From the early days onwards, there is a problem relationship between human and animal that continues today. Today, examples of victimization from animal to human and human to animal are often encountered. In this respect, research is aimed at understanding the changing nature of the relationship between human and nature, from a comparative analysis of human victimization and animal-borne human victimization. The relationship between man and animal has become more controversial today. The research consists of four parts to analyze this problematic relationship between man and animal. The first section contains the methodological dimension of the research. In the second part, a conceptual and theoretical framework was presented to establish the relationship between human and animal, and the relationship between human and animal is analyzed. The third part is to address the historical transformation of the relationship between human and animal through rights. The fourth part is presented with findings and analyzed the nature of the relationship between man and animal. In the public opinion, the media has been selected as an indication that the relationship between man and animal has been discussed, and the rhetoric around human and animal victimization has been analyzed.

Keywords: Human, animal, nature, human rights, animal rights, victimization, media, discourse, discourse analysis.

ÖN SÖZ

İlkçağdan itibaren süregelen ve günümüzde de devam eden, insan ile hayvan arasında mevcut bir sorunlu ilişki görülmektedir. Günümüzde de hayvandan insana ve insandan hayvana mağduriyet örnekleri ile sıkça karşılaşmaktadır. Bu yönüyle araştırma, insan kaynaklı hayvan mağduriyeti ile hayvan kaynaklı insan mağduriyetinin karşılaştırmalı analizinden hareketle insan ile doğa arasındaki ilişkinin değişen doğasını anlama amacını taşımaktadır. Ortaya konulan bulguların taraflar açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Doğduğumuz günden bu yana bize her türlü imkânı sağlayan anneme ve babama, en kalbi duygularıyla teşekkürlerimi sunarım. Araştırma sürecinde bana her adımda yardım eden, yüksek lisans eğitimi aldığım dönemlerde benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olan, bilgi birikimi ve tecrübesiyle katkılarının faydasını yaşadığım, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ERKOL ve Doç. Dr. Ahmet Ayhan KOYUNCU hocalarıma saygılarımla teşekkürlerimi sunarım. Prof. Dr. Adnan Koşum hocama hem anlayışından ve hem de tezime vermiş olduğu katkılarından dolayı ayrıca teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, kendimi şanslı hissettiğim ve bana kazandırdıkları kazanımları hayatım boyunca hissedeceğim, hayatımın özel kahramanlarına da en derin duygularıyla teşekkürlerimi sunarım. Gerek lisans gerekse yüksek lisans eğitimi aldığım üniversite hayatım boyunca bana destek olan, burada isimlerini saymadığım çok değerli hocalarıma da saygılarımı sunarım.

Bahar BULUT
2022, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	4
2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	4
3. SINIRLILIKLAR.....	5
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİĞİ	5

İKİNCİ BÖLÜM

İNSAN VE HAYVAN ARASINDAKİ İLİŞKİNİN SORUNLU DOĞASI

1. DOĞADAKİ HAYVANDAN KÜLTÜRDEKİ HAYVANA: SORUNLU İLİŞKİNİN MAHİYETİ	10
2. HAYVAN KURAMI	13

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNSAN VE HAYVAN HAKLARI: BENZERLİK, UYUŞUM, FARKLILIK

1. İNSAN HAKLARI.....	32
1.1. BATI'DA İNSAN HAKLARI	33
1.2. TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI.....	36
2. HAYVAN HAKLARI	39
2.1. BATI'DA HAYVAN HAKLARI	39
2.1.1. Hayvan Hakları ve Hayvan Refahı.....	42
2.2. TÜRKİYE'DE HAYVAN HAKLARI.....	43
2.2.1. Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Hayvan Hakları.....	47
2.3. TÜRKİYE'DE HAYVAN HAKLARINI SAVUNAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI.....	48
2.3.1. HAYTAP, DOHAYKO, YHS	49
2.3.1.1. Kuruluşların Hayvan Haklarını Tanımlama Biçimi	51
2.3.1.2. Kuruluşların Medya Çerçevesinde Örgütlenmesi.....	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İNSANDAN HAYVANA VE HAYVANDAN İNSANA MAĞDURİYETİN MEDYADAKİ SUNUMUNUN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

1. İNSANDAN HAYVANA MAĞDURİYETİN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ	54
1.1. HABER METİNLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ	54
1.1.1. Makro Yapı: Tematik ve Şematik Çözümleme	54
1.1.1.1. Tematik Yapı İncelemesi.....	54
1.1.1.2. Başlıklar.....	55
1.1.1.3. Haber Girişleri	58
1.1.1.4. Fotoğraflar	61
1.1.2. Şematik Yapı İncelemesi	61
1.1.2.1. Ana Olayın Sunumu ve Sonuçlar	62
1.1.2.2. Ardaan ve Bağlam Bilgisi	62
1.1.2.3. Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirmeleri.....	63
1.2. MİKRO YAPI	77
1.2.1. Sentaktik Çözümleme	78
1.2.2. Bölgesel Uyum	79
1.2.3. Sözcük Seçimleri	80
1.2.4. Haberlerin Retoriği	81
2. HAYVANDAN İNSANA MAĞDURİYETİN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ	82
2.1. HABER METİNLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ	82
2.1.1. Makro Yapı: Tematik ve Şematik Çözümleme	82
2.1.1.1. Tematik Yapı İncelemesi.....	83
2.1.1.2. Başlıklar.....	83
2.1.1.3. Haber Girişleri	85
2.1.1.4. Fotoğraflar	86
2.1.2. Şematik Yapı İncelemesi	86
2.1.2.1. Ana Olayın Sunumu ve Sonuçlar	86
2.1.2.2. Ardaan ve Bağlam Bilgisi	87
2.1.2.3. Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirmeleri.....	87
2.2. MİKRO YAPI	93
2.2.1. Sentaktik Çözümleme	93
2.2.2. Bölgesel Uyum	97
2.2.3. Sözcük Seçimleri	98
2.2.4. Haberlerin Retoriği	98
SONUÇ	100
KAYNAKÇA	106

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- AKP:** Adalet ve Kalkınma Partisi
BM: Birleşmiş Milletler
CHP: Cumhuriyet Halk Partisi
DOHAYKO: Doğayı Hayvanları Koruma Ve Yaşatma Derneği
HAYTAP: Hayvan Hakları Federasyonu
HDP: Halkların Demokratik Partisi
TCK: Türk Ceza Kanunu
TDK: Türk Dil Kurumu
UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim Ve Kültür Kurumu
Vb.: Ve Benzeri
Vd.: Ve Diğerleri
YHS: Yaşam Hakkına Saygı
Yy.: Yüzyıl

GİRİŞ

Tarih boyunca insanlar, ihtiyaçlarını karşılamak için doğada var olan kaynaklardan faydalanmıştır. Fakat bu faydalanma zamanla kaynakların aşırı tükertilmesi ile sonuçlanmış, insan-doğa ilişkisi bir efendi-köle ilişkisine dönuşmüştür. İnsanın doğa ile kurduğu efendi-köle ilişkisi çeşitli sorunlar ortaya çıkarmış ve insanların doğa ile ilişkilerini gözden geçirmesini gerektirmiştir. Bu bağlamda insanlık, çevreciliğin ortaya çıkışı için bir yandan üretirken diğer yandan tüketmektedir. Bu durumun çevre sorunlarına sebep olması nedeniyle çevreciliğin bir tepki olarak ortaya çıktığı iddia edilebilmektedir (Keleş ve Hamacı, 1993: 169). Bu tepkilerin oluşmasındaki temel sebep, çevrenin korunması ve geliştirilmesi isteğidir. Çünkü gün geçtikçe artış gösteren nüfus ve buna karşı kullanılan kaynakların ters oranda azalıyor olması; çevresel hassasiyetin oluşması gerektiğini ve insan ile doğanın birlikte uyumu gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

İnsanlık tarih boyunca ihtiyaçlarını karşılamak için yaşadığı alanda tahribatlara neden olmuştur ve bazı değişimler bu tahribatı arttırmış, daha belirgin bir şekilde gözler önüne sermiştir. Özellikle sanayi devriminden sonra, toplumun geliştirdiği tüketme igüdüşü ile çerçevelenen endüstrileşme kentlerdeki refahı tehdit eder hale gelmiştir. Aynı zamanda da bu tehdit nedeniyle 19.yüzyılın ikinci yarısında, gündelik yaşam kalıplarından alternatif kültürel yaşama varıncaya kadar toplumun her kesiminde bir değişim ve gelişim meydana gelmiştir. Bu değişime tepki olarak doğan çevresel hareketler, doğanın ifade özgürlüğünü geri vermiştir. Çevresel hareketler meydana geldikleri yerel ve küresel dünyanın durumuna bağlı olarak örneğin; korumacı bir tavır sergileyebilir, radikal düşünceleri bünyesinde barındırabilir, siyaset bağlamında politik bir yapıya bürünebilir (Keleş ve Hamacı, 1993: 170). Bu da çevresel hareketlerin çoklu anlam ifade eden bir kavram olduğunu göstermektedir.

Yeni toplumsal hareketlerin içerisinde yer alan çevresel hareketler; sadece yaşam olan habitatın geçirdiği tahribatı değil, bu tahribatın habitat içerisinde yaşayan canlılara karşı etkilerini de ele almaktadır. Özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda ortaya çıkan hayvan hakları konusundaki gelişmeler; hayvanların da haklarının olduğunu, toplumun neden olduğu tahribattan çevre ile birlikte hayvanlarında olumsuz etkilendiğini, hayvanlara eziyet ve zulüm edilmemesi gerektiğini ortaya koymuştur ve bu gerekliliğin sağlanması için bazı örgütler kurulmuştur.

Bu konuda düşüncelerini ifade eden Albert Schweitzer “yaşama saygı” etiği ile canlı olan her şeyin yaşamına saygı duyulması gerektiğini savunmuştur (Akalin, 2014: 27-31). Paul W. Taylor ise “doğaya saygı etiği”ni geliştirmiş ve farklı olarak yaban hayatında bir o kadar önemli olduğunu bitki ve hayvanların haklarına gösterilen saygının insan haklarına gösterilen saygı kadar önemli olduğunu eşit değerde olması gerektiğini savunmuştur (Karakoç, 2004: 65-66).

Bunun yanı sıra bazı düşünürler de bu durumun hak olarak ifade edilmesine karşı çıkmışlardır. Örneğin Peter Singer (2005: 55-56), insan ve hayvan çıkarlarının eşit gözetilmemesi için geçerli hiçbir sebebin olmadığını ifade eder. Yani bir insan da bir hayvan da işkence görmemek ister. Karşı çıkma sebebini ise; ‘hayvanların geleceğe dair bir düşünceye sahip olma yetisi yoktur, bu nedenle bir hayvanın yaşamına son vermek, o hayvanı herhangi bir çıkarından mahrum bırakmaz’ şeklinde ifade etmektedir (Singer, 2005: 57-58). Önemli olanın insanların, hayvanların koşullarını düzeltmeye odaklanması gerektiği olduğunu ifade eder.

Tom Regan ise, hayvanların bir yaşamın öznesi olduklarını ve bu sebeple haklara sahip olduklarını savunur. Bir yaşamın öznesi olan insanlar ve insan harici hayvanlar ise diğer kişilerin eylemlerinden öznel olarak zarar görebilir oldukları için ahlaki müteessirlerdir (Altınal ve Gürkan: 2015). Regan, bu kavramsallaştırmadan yola çıkarak, Kant felsefesinde bulunan ve Kant açısından sadece insanları kapsayan "hiç kimse bir başkasının araçlarının amacı olarak kullanılamaz" ilkesini insan harici hayvanlara da genişletmek gerektiğini savunmaktadır (Regan, 2007). Yani insanların hayvanlara yönelik muamelelerini iyileştirmek tek başına yeterli olmayacaktır, ek olarak insanlar hayvanları amaçları için kullanmaktan vazgeçmelidir. Bireylerin, hayvanların sadece onlara hizmet etmek için var olmadıklarını kabullenmeleri gerekmektedir.

Gary Francione, insanların ve diğer hayvanların ortak olarak sahip olmaları gereken temel hakları olduğu fikrini ortaya atmıştır (Olgun, 2020: 3921-3925). Bu hak "mal ve kaynak olarak kullanılmama hakkı" olarak tanımlanır. Francione'a göre hayvanlar açısından anlamlı herhangi bir değişim, toplumda ve yasalarda hayvanları insan mülkü olarak tanımlayan paradigmanın değişmesi ile mümkündür. Hayvanlar metalaştırıldığı sürece herhangi bir iyileştirme çabası yeterli olmayacak, dolayısıyla da sınırlı kalacaktır ve bu durum hayvanların metalaştırılmasını pekiştirecektir. Bu nedenle hak savunucuları öncelikle hayvanlara yapılan davranışları iyileştirmeye değil, bu meta statüsünü değiştirmeye çalışmalıdır.

İnsan ile hayvan arasındaki ilişki günümüzde daha tartışılır hale gelmiştir. Araştırma, insan ile hayvan arasındaki bu sorunlu ilişkiyi analiz etmek amacıyla dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın metodolojik boyutu yer almaktadır. İkinci bölümde insan ile hayvan ilişkisini ortaya koymak amacıyla kavramsal ve kuramsal çerçeve sunulmuş, insan ile hayvan arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Üçüncü bölüm, insan ile hayvan arasındaki ilişkinin tarihsel bağlamda geçirdiği dönüşümler ele alınmaktadır. Varolan bu ilişkinin geçirmiş olduğu dönüşümler, insana ve hayvana verilen ‘haklar’ üzerinden ele alınmaktadır. En temel haliyle insan ile hayvan arasındaki ilişki ve verilen haklar ilk olarak batıda ortaya çıkmış, bazı tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Sonraki dönemlerde Türkiye’de de insan hayvan arasındaki ilişkinin doğası ve kazanılan haklar kapsamında tartışmalar da belirmiştir. Dördüncü bölüm bulgular ortaya konularak insan ile hayvan arasındaki ilişkinin mahiyeti analiz edilmektedir. Kamuoyunda insan ile hayvan arasındaki ilişkinin tartışıldığı bir gösteren olarak medya seçilmiş, insandan hayvana, hayvandan insana mağduriyetler etrafında oluşan söylemler analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

İnsan ile doğa arasındaki ilişkinin mahiyeti üzerine yapılan tartışmalar, Antik Yunan ile başlar, ama insanlık tarihi kadar eskidir. İlkçağlardan Aydınlanma dönemine kadar insan ile doğa arasındaki ilişkinin mahiyetini belirleyen dindir. Dinlerin kurduğu varlık anlayışında, Tanrı hiyerarşinin en üstünde yer alırken ondan sonra insan, insanın altında ise hayvanlar gelmektedir. Söz konusu hiyerarşi Aydınlanma döneminden sonra değişmiş, varlık hiyerarşinden tanrı çıkarılmıştır (Usta, 2018: 75-78).

Dinlerin kurduğu varlık hiyerarşisi köklü bir dönüşüm geçirmiştir. Bacon'un da ifade ettiği gibi, belirli bir konuma yükselen aydınlanma insanı; yönetici, soylu ya da din adamı karşısında hak ve özgürlüklerini kullanarak özgür insan olma talebinde bulunmaya başlamıştır. Ayrıca “doğaya egemen olmak” demenin “doğanın yasalarını bilmek” demek olduğuna işaret ederek bu durumun insanı doğa karşısında özgür yaptığını söylemiştir (Çüçen, 2000: 25-26). Kökenlerinde Aydınlanma hümanizminin olduğu yeni varlık hiyerarşinin en üstüne insan yerleştirilmiştir. Söz konusu yeni varlık hiyerarşisi insan ile doğa arasındaki ilişkiyi problemlile hale getirilmiştir. Artık tabiat sömürülecek bir nesne olarak görülmeye başlanmıştır. İnsan ile doğa arasındaki problemlile ilişkiye sebep olan Aydınlanma düşüncesinin insana attığı anlamdan kaynaklanmaktadır.

Özellikle iki dünya savaşı sonrası insana olan sonsuz güven tartışılmaya başlanmıştır. Varlık hiyerarşinde en üstte yer alan insan, bu haliyle evreni sınırsız bir şekilde sömürmektedir. Bunun önüne geçmenin yolu ise insan-doğa ilişkisini belirleyen yeni bir varlık hiyerarşisi inşa etmekten geçmektedir. Bilhassa 1960'lardan insan ile hayvan eşitliğine dayalı yeni bir varlık anlayışı inşa edilmektedir. Bu yönüyle araştırma, insan kaynaklı hayvan mağduriyeti ile hayvan kaynaklı insan mağduriyetinin karşılaştırmalı analizinden hareketle insan ile doğa arasındaki ilişkinin değişen doğasını anlama amacındadır.

2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

İnsan kaynaklı hayvan mağduriyeti ile hayvan kaynaklı insan mağduriyetinin karşılaştırmalı analizinden hareketle insan ile doğa arasındaki ilişkinin değişen doğasını analiz etmeye dönük bu çalışmanın hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir.

- Günümüzde insan merkezli yaşamdan hayvan merkezli yaşama doğru paradigmatik bir değişim söz konusudur.

- İnsan ve hayvan ilişkisi, varlığını dil ve ideolojik düşünce alanında sürdüren söylemsel gerçeklik ile inşa edilmektedir.

- İnsanların somut hayat deneyimleri ile oluşan toplumsal gerçeklikte insan-hayvan ilişkisi yeniden şekillenmektedir. Buna dayalı olarak yeni bir varlık hiyerarşisi inşa edilmektedir.

3. SINIRLILIKLAR

Gündelik hayat içinde insandan hayvana hayvandan insana yaşanan mağduriyetleri konu edinen medyada sayısız haber yapılmaktadır. Bu haberlerde hayvanlar, yaralanmakta hatta öldürülmektedir. Benzer şekilde gerek başıboş gerekse sahipli hayvanların da insanlara saldırdıkları, yaraladıkları hatta saldırı sonucu insanların öldüğü pek çok olay meydana gelmektedir.

Bir insan tarafından dört bacağı kesilen ve ölen köpek ile Kayseri Develi'de köpeklerin saldırısına uğrayan ve hayatını kaybeden 14 yaşındaki Mehmet haberi insandan hayvana, hayvandan insana mağduriyeti temsil eden iki trajik olaydır. Çalışma sayısız olay içinde bu iki olay ile kendini sınırlandırmaktadır. İki haberin karşılaştırmalı olarak incelenmesi insandan hayvana, hayvandan insana mağduriyetin yaşandığı tüm olaylar hakkında genelleme yapılmasına imkân tanıyacaktır. Dört bacağı kesilen ve ölen köpek ile hayatını kaybeden 14 yaşındaki Mehmet haberi, çalışmanın zamanı olayın olduğu ve olaydan bir sonraki gün ile sınırlı tutulmasını gerektirmiştir.

O gün ve ertesi gün yayınlanan gazeteler bunun yanı sıra dergiler, internet siteleri üzerinden çıkan haberler, köşe yazıları, röportajlar, demeçlerden veri toplanmıştır. Bu iki olayın değerlendirilmesi yapılırken öncelikle Sabah, Sözcü, Habertürk, Milliyet, Yeni Şafak, Cumhuriyet, Takvim gibi ana akım medyada iki olayın sunumu analiz edilmektedir. Bunların yanı sıra yeri geldikçe ulusal ve yerel haber sitelerinden ve hayvan hakları savunucusu olan sivil toplum kuruluşlarının beyanatlarından olayın yankısı, sunuluş biçimi vs. incelenecektir.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİĞİ

Nitel araştırma, yorumlayıcı yaklaşıma dayanır. Nitel araştırma, yapılandırılmamış gözlem, yapılandırılmamış görüşme ve doküman inceleme gibi nitel

veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olgu ve olayların kendi doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 39). Nitel araştırma yöntemi ise, insanların sosyal dünyayı nasıl anladığını, deneyimlediğini, yorumladığını ve ürettiğini anlamayı amaçlayan nitel araştırmalarda izlenen tutum ve stratejileri kapsayan bir kavramdır (Sandelowski, 2004: 893).

Sosyal araştırmanın amacı, insanların bakış açılarını ve doğal ortamlarında anlamı ve sosyal gerçekliği nasıl inşa ettiklerini anlamak, sosyal olguları derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde betimlemek ve sosyal olgu ve olayları ve aralarındaki karmaşık ilişkiyi kendi bağlamı içinde yorumlamaktır. Nitel araştırmalarda sosyal olguların kendi sosyal ve kültürel bağlamında incelenmesi gerektiği için, araştırmacı örneklemindeki kişilerle doğrudan görüşür, etkileşime girer ve empati kurar. Sosyal gerçeklik sürekli olarak değişmekte olduğu, sosyal olay ve olgular, belirli davranışlarla sınırlanamayacak kadar karmaşık olduğu ve önceden belirlenmiş standart bir ölçüm aracıyla kesin olarak ölçülemeyecekleri için araştırma sırasında araştırma problemi ya da yöntem değiştirilebilir. Bu nedenle nicel araştırmanın aksine, nitel araştırmalarda çalışılan durumun kendisi, yöntemden daha önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 51-52).

Nitel araştırmalar ortalama, yüzde, çapraz tablo gibi bazı betimsel istatistikler kullanmakla birlikte, verilerini sayısal göstergelere indirgemezler, verilerin kendi zenginliğini, derinliğini, çeşitliliğini ve ayrıntılılığını yansıtacak şekilde ifade ederler. Yapılan yorum ya da geliştirilen teori, çalışılan kişilere anlamlı geliyorsa ve diğer kişilerin de onların gerçekliğine girmesini ya da onları derin bir şekilde anlamasını sağlayabiliyorsa doğru kabul edilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 24-32 ve 50-65; Walliman, 2006: 36- 52; Bilton, 1996: 107-109; Neuman, 1996: 65-73; Miller, 2003: 192-194).

Nitel araştırma yapmak için kullanılacak birden fazla yöntem bulunmaktadır. Bunlar; ilgili konuyu derinlemesine inceleyen görüşmeler, ayrıntılı görüşmeleri analiz ederek toplanan olay incelemeleri, bilgi sahibi kaynaklardan elde edilen uzman görüşleri, az sayıda insanla yapılan belli bir konuda görüşlerini içeren odak grupları, insanların yaşadıkları ortamda olağan etkileşimlerini anlamak adına yapılan gözlem araştırmaları ve bizim bu araştırmada kullanacağımız söylem analizi gibi daha birçok yöntem bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 32-35). İnsan davranışlarına yönelik yapılan araştırmalarda kullanılan yöntemlerden biri de söylem analizidir. Bir

çözümleme yöntemi olarak adlandırılan bu yöntemde asıl amaç, incelenmek istenen insan davranışları için kişinin davranışlarının izlenmesi veya yapılandırılmış sorular ile kişinin yönlendirilmesi yerine, araştırmacının ortaya koymuş olduğu iletişim materyalleri incelenir (Neuman, 1996: 75-79). Genel olarak tanımlamak gerektiğinde söylem analizi, nitel verilerin nicel terimlere indirgenmesi şeklinde açıklanabilir.

Bu çalışmada, 15 Haziran 2018 Sakarya Sapanca'da insandan hayvana ve 4 Ocak 2019 Kayseri Hacılar'da hayvandan insana mağduriyet örnekleri ile ilgili haberler Teun A. van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi modeli çerçevesinde çözümlenmeye çalışılmıştır. İdeolojik söylem çözümlemesinde, metnin bir parçasıyla ima edilen anlamları ortaya çıkartmak, eleştirel incelemenin güçlü bir aracı olarak kullanılabilir (Özer, 2011: 54). Söylem çözümlemesi içinde disiplinlerarası yaklaşımlarla gelişen ve ideoloji yüklü olduğu öne sürülen dilsel yapıları dilbilimin yöntemlerinden yararlanarak sistemli bir biçimde açıklamayı amaçlayan çalışmalar günümüzde Eleştirel Söylem Çözümlemesi olarak adlandırılmaktadır (Büyükkantarcıoğlu, 2012: 166). Eleştirel söylem çözümlemesi amacı gereği, dil örneklerini tarihsel ve toplumsal bağlamdan soyutlanmış biçimde ele alamaz ve varış noktası dilsel olmaktan çok toplumsal-politiktir (Büyükkantarcıoğlu, 2012:169).

Teun A. van Dijk, haber anlatısını sentaktik ve semantik olmak üzere iki türe ayırmakta ve haber anlatısını iki tür üzerinden ele almaktadır. Sentaktik çözümlemede, analiz birimi olarak haber metninde kullanılan cümlelerin yapılarına bakılırken, semantik çözümlemede ise sözcüklerin, cümlelerin anlamına bakılmaktadır (Ülkü, 2004: 374). Van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi modeli makro yapı ve mikro yapı olarak iki ana bölümden oluşmaktadır (van Dijk, 1998'den Akt. Solak, 2011: 3). Makro yapı incelemesi haber anlatısında işlenen temayı yansıtan şemanın incelenmesidir. Başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, ardalın ve bağlam bilgisi, olayın taraflarının yorumları/değerlendirmeleri, fotoğraflar vb. unsurlar makro yapı içerisinde ele alınmaktadır (Dijk, 1988-1991'den Akt. Özer, 2011: 84). Van Dijk'in modelinde çözümlemenin yapıldığı bir diğer bölüm de mikro yapıdır. Mikro yapı çözümlemesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlenmeleri yapılmaktadır. Sentaktik çözümlemede cümlelerin basit/karmaşık, aktif/pasif yapılarına bakılarak bir analiz yapılmaktadır. Haber metninde kullanılan sözcükler de mikro yapı içinde analizi edilmektedir. Sözcük seçimlerine bakılarak temel ideolojiler ortaya konmaktadır. Bölgesel uyum olarak adlandırılan çözümlemede ise

haber metninde ardı ardına gelen cümleler arasında oluşturulmaya çalışılan nedensel, işlevsel ve referansal ilişkiler ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır (Doruk, 2013: 115).

Haberlerin analizi Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Bunlar, ana kategoriler halinde Van Dijk'ın analiz yöntemi üç düzeyli bir çözümleme çerçevesi sunmaktadır.

1. Metinsel

2. Üretim

3. Alımlama/Yorumlama

Metin üzerinde yapılan çalışma mikro ve makro düzeylerde gerçekleşmektedir.

- A. Mikro yapı

1. Sentaktik Çözümleme

- a. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması

- b. Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması

2. Bölgesel Uyum

- a. Nedensel İlişki

- b. İşlevsel İlişki

- c. Referansal ilişki

3. Sözcük Seçimleri

4. Haber Retoriği

- a. Fotoğraf

- b. İnanırcı bilgiler

- c. Görgü tanıklarının ifadeleri

- B. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

- a. Başlık/lar

- b. Haber Girişi

1. Spot/lar

2. Spotlar olmadığında haber metninin ilk paragrafi alınmalıdır. Haber, tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.

- c. Fotoğraf

2. Şematik Yapı

- a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu

2. Sonuçlar
 3. Ardan Bilgisi (Önceki olay da dahil)
 4. Baēlam bilgisi
- b. Yorum
1. Haber kaynakları
 2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar (Özer, 2011: 85).

İKİNCİ BÖLÜM

İNSAN VE HAYVAN ARASINDAKİ İLİŞKİNİN SORUNLU DOĞASI

1. DOĞADAKİ HAYVANDAN KÜLTÜRDEKİ HAYVANA: SORUNLU İLİŞKİNİN MAHİYETİ

Doğa kavramı çok kapsamlı bir anlama ve içeriğe sahiptir. Doğa, Grekçede doğma, büyüme, filizlenme sürecini ifade eden, *physis* kelimesinin “phy” kökünden gelmektedir. Felsefe de kullanılan terimleri Latin diline uyarlayan Cicero, *physis* kelimesini *natura* olarak Roma’ya uyarlamış ve aktarmıştır. *Natura* kelimesi de doğma, belirleme anlamına gelmektedir. Tüm varlıkların buradan oluştuğu ifade edilmiştir. Daha sonraki süreçte Lucretius *natura* kelimesine dört farklı anlam kazandırmıştır. Bunlar: Her şeyde bulunan yaratıcı güç, bu güç tarafından yaratılmış olan evren, tek tek yaratılmış şeyler ve doğa düzenidir (König, 1997: 231-232).

Açıklamaya çalışılan doğa kavramının anlamı ve bunun yanı sıra içerik kazanımı bulunan döneme, dönemin koşullarına ve kavramın diğer kavramlarla bağlantılarına bakılarak ifade edilmelidir. Bu bağlamda en doğru tanıma ulaşmak mümkündür. Çünkü tarihsel bağlam, geçirilen değişiklikler, diğer kavramlarla olan ilişkiler hepsi bir arada incelendiğinde bunu sağlamak mükemmel olacaktır. Farklı dönemlerde farklı anlamlar taşıyan doğa kavramı günümüze baktığımızda “(...) insanın dışında oluşan, herhangi bir insan müdahalesi olmaksızın ortaya çıkan, gelişen her şey, örneğin toprak, toprak altı zenginlikler, su, hava, bitkiler hayvanlardan oluşturmaktadır” (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2009: 49). Doğa, “(...) kendiliğinden var olan ve insan etkinliğinin dışında kendini sürekli olarak yeniden yaratan ve değiştiren, canlı ve cansız nesnelere oluşan varlığın tümü” (Püsküllüoğlu, 1999: 477) olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıda ifade edilen tanımlarda da görüldüğü üzere doğa, içerisinde insan ve insanın dışında kendiliğinden var olan bitkiler, hayvanlar gibi canlı ve cansız varlıklar bulunmaktadır. İnsanların doğada yer alan bu varlıklar ile öncelikle yaşamlarını devam ettirebilmek ve beslenmek için doğada bulunan uygun besinleri tükettikleri görülmektedir (Baskıcı, 1998: 74). İnsanın diğer nesnelere ilk karşılaşmasının ihtiyaçlarını gidermek ve yaşamının devamlılığını sağlamak gibi nedenlerle olduğu varsayılmaktadır. Özellikle taş alet yapımı, ateşin kontrol altına alınması, avlanmanın gelişmesi, hayvanları evcilleştirmenin başlaması insanların yaşamında önemli etkilerle sahip olduğu inkâr edilemez bir gerçek olarak kabul görmektedir (Picq, 2003: 74).

Bahsedilen bu gelişmelerden öncesinde insanların doğadan elde ettikleri yapraklı sebzeler, meyveler, tohumlar gibi besinlerle yaşamlarını sürdürdüğüne inanılmaktadır (Baskıcı, 1998: 79-81). Bu besinlerin yanı sıra genellikle leş yiyerek de olsa etçil beslendikleri de ortaya koyulmaktadır. Bu anlamda insanların yaşamlarının devamlılığını sağlamak adına doğada kendi dışında var olan bitki ve hayvanlarla ilk karşılaşması olarak kabul edilebilmektedir (Baskıcı, 1998: 78-79).

Sonraki dönemler içerisinde insanların üretmiş oldukları taş aleti kullanmaları, ateşi kontrol altına almaları buna bağlı olarak avcı-toplayıcı bir yapıya geçmeleri bitkilerin yanı sıra et ve deniz ürünleri gibi besinlerle de beslenmelerine olanak sağlamaktadır. Bu gelişmelerle beraber avcı ve toplayıcılığın yerini giderek bitki ve hayvanların evcilleştirilmesine dayalı bir beslenme biçimi almaya başlamıştır (Baskıcı, 1998: 77-78). Bitki ve hayvanların gıda olarak tüketilmesi için evcilleştirilmesi ilk olarak günümüzden 10,000 yıl önce Orta Doğu'da, daha sonraki bin yıllar içerisinde ise Afrika, Asya ve Amerika'da birbirinden bağımsız olarak gerçekleşmiştir (Picq, 2003: 75). İlk ıslah edilen bitki buğday ve arpa iken, evcilleştirilen ilk hayvan ise koyun ve keçidir. Sığır ve domuz gibi hayvanlar da evcilleştirilmeye başlanmıştır (Picq, 2003: 77).

İnsan, doğada varlığını sürdüren diğer varlıkları sadece beslenmek için kullanmamaktadır. Eski dönemlerdeki avcı-toplayıcı yaşam biçiminde insanların hayvanları yakından tanımaları dinî inançlarının da gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda insanlar geçmişten günümüze kadar çeşitli hayvan türlerini dinî açıdan saygın kabul etmektedir. Özellikle mitolojilerde hayvanların bilgeliğini açıklamaya yönelik çok sayıda efsanenin bulunduğu bilinmektedir (Baldick, 2011: 31). İnsan ve hayvan arasında kurulan bu ilk bağlantının sonucunda oluşan temel inançlar, hayvanın kanı içerisinde bulunduğu varsayılan bir ruh düşüncesi çerçevesinde biçimlenmektedir (<https://islamansiklopedisi.org.tr/hayvan/TDV>). Buna göre ifade edilen ruh kanda varlığını sürdüren bir varlık olarak tanımlanmaktadır. Özellikle kanın, ruhun kutsal olduğuna ancak belli dinî amaçlarla akıtılabileceğine inanılmaktadır. Aynı şekilde inşa edilmiş bir mekânın hayat kazanması, kutsal sayılan bir alanın uğur getirmesi için hayvan kanı akıtılması geleneği de bu inançla yakından ilgili olduğu inanan toplumlar tarafından kabul görmektedir (<https://islamansiklopedisi.org.tr/hayvan/TDV>). Öte yandan kanın bir hayat sunduğu inancıyla kurban fikri arasında da yakın bir bağ

kurulmaktadır. Dünya genelinde kurban kavramı hayvanlarla ilgili olarak geliştirilen temel inançlardan biri sayılmaktadır.

Eski topluluklarda sıkça rastlanan diğerk bir inanç, hayvanın kehanet veya falcılıkta kullanmasına bağılı olarak ortaya çıkmaktadır. Genel olarak tarih boyunca hayvanlar kehanette ve falcılıkta iki farklı şekilde kullanılmaktadır. İlk olarak inanca göre hayvanların hareketlerini gözlemlemektir. Buna göre kuş, yılan, balık, bazen deve, koyun vb. hayvanların hareketlerine bakarak istenilen şeyin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğı konusunda bir kehanette bulunmaktır (Çoruhlu, 2014: 208). Diğerk inanılan inanca göre ise hayvanların iç organlarına bakarak gelecekte istenilen şeyin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğı konusunda bir kehanette bulunmaktır. Bedenin merkezî organı olarak düşünölen karaciğerk birtakım bölgelere ayrılarak bu bölgeler üzerinde görölen şekillerin hayalî yorumuna dayanılarak gelecekte haber vermeye çalışılmıştır (<https://islamansiklopedisi.org.tr/fal/TDV>).

Bu bağlamda bir başka inanç biçimi de totem ve hayvan arasındaki münasebet sonucunda ortaya çıktığı savunulmaktadır. Topluluğun yaşamını sürdürmesini sağılayan veya topluluğun varlığını tehdit eden hayvanlar totem kabul edilmekte, ayrıca bu hayvan totemler topluluğun veya o toplumda yaşayan insanların kendine özgü sembolleri haline getirilerek insanlar arasında farklı bir haberleşme sisteminin oluşturulduğu yorumlanmaktadır (Baldıck, 2011: 29). Diğerk taraftan totem sayılan hayvanın gücüne kavuşabilmek için o hayvanın hareketlerine benzetilerek yapılan danslar da özellikle şaman konumundaki insanların öteki âleme geçmek için başvurdukları temel metodun dayanağını teşkil ettiğine inanılmaktadır (Baldıck, 2011: 27). Ayrıca Şamanizm'de insanlara yaşamı boyunca eşlik eden ruhların varlığına inanılmaktadır. Bahsedilen bu ruhlar birer hayvandır ve ölüme kadar kişiye eşlik ettiklerine inanılmaktadır. Buna erk hayvanı inancı denilmektedir. Erk hayvanları, kişinin zayıf yönünü tamamlamaya, tolere etmeye ve güçlendirmeye yarayan hayvanlardır (Çoruhlu, 2014: 209). Dolayısıyla bir kişi hayatının farklı dönemlerinde, farklı erk hayvanlarına sahip olabilmektedir.

Yukarıda bahsedilen insan ve hayvanın karşılaşma şekilleri dışında da insan hayatı içerisinde hayvanlar yer almaktadır. Örneğın hayvanların asker olarak savaşlarda kullanıldıkları bilinmektedir (Çoruhlu, 2014: 203). Toplumlar teknolojisinin etkisi ile ilerleme ve gelişim gösterdikçe farklı sebeplerden dolayı savaşlar da yaşanmaktadır. Farklı dönemlerde farklı sebeplerle yaşanan bu savaşlarda hayvanlar asker olarak

kullanılmaktadır. Bu hayvanlar arasında ilk olarak atlar yer almaktadır. Ayrıca büyüklükleri sebebiyle korku yaratan filler kullanılmaktadır. Atlar ve filler dışında develer, yunuslar, bakteriler, güvercinler, eşekler birden fazla savaşta yer almak zorunda bırakılmaktadırlar. Bunların yanı sıra insanlara işkence yapma aracı olarak yılan, akrep, fare kullanılmaktadır. Büyük savaşlardan biri olarak kabul edilen II. Dünya Savaşı'nda Sovyet askerlerinin, Alman tanklarını etkisiz hale getirmek için köpekleri kullandığı bilinmektedir (Zeybek, 2020: 41). Özellikle köpekleri aç bıraktıktan sonra üzerlerine bomba bağlayarak tankların üzerine salınmakta ve patlatılmaktadır. Sonrasında bunu fark eden Alman orduları tanklara doğru yönelen köpekleri kurşuna dizmeye başlamaktadırlar. Hatta Alman ordusu Fransa'nın işgalinden sonra köpeklerin direniş için kullanılabileceğini düşünerek 26 bin köpeği infaz ettiği ifade edilmiştir (Zeybek, 2020: 42). Buna benzer yaşanan sayısız örnekler bulunmaktadır.

Geçmişten günümüze insanlar, yukarıda bahsedildiği gibi farklı şekillerde farklı amaçlarla doğada var olan diğer canlı ve cansız varlıkları kullanmaktadırlar. Beslenme, din, inanç, korunma için farklı türden sayısız hayvan kullanılmaktadır. Fakat insanların yaşadıkları bölgelerdeki bazı hayvanların sayılarına bakıldığında bir azalma olduğu da göz ardı edilemeyecek bir gerçek olarak gözler önüne serilmektedir. Özellikle bir sonraki başlık altında, yukarıda bahsedilen bu ilişkiler altında yatan sebepler ve kimi zaman savunulan kimi zaman eleştirilen kuramsal düşüncelere yer verilerek açıklamaya çalışılmaktadır.

2. HAYVAN KURAMI

İnsanın doğadaki hayvan ile karşılaşması ve onu kültürün içine çekerek evcilleştirmesi bir ilişki biçimi ortaya çıkarmıştır. Bu ilişki biçimi ilkçağlardan bu yana insanın lehine olacak şekilde belirlenmiştir. İnsanın lehine belirlenen bu ilişki biçimi Batı'nın geçirdiği köklü dönüşümler sonucunda farklı bir boyut kazanmıştır. Bilimsel devrim, aydınlanma ve sanayi devrimi ile birlikte yeni bir toplum anlayışı ortaya çıkmıştır. Batıda ortaya çıkan bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni toplum tipi modern toplum olarak adlandırılmaktadır. Modern toplum içinde insan-hayvan ilişkisi yeni bir mahiyet almış, doğaya yönelik orantısız bir ilişki biçimi ortaya çıkmıştır. Bu ilişki biçiminin insan ile hayvan arasındaki karşılaşmayı sorunsallaştıran, adına *Hayvan Kuramı* denilen perspektifin oluşmasına sebep olduğu söylenebilir. Bu perspektifin anlaşılması açısından hayvanat bahçeleri önemli bir örnektir. Günümüzde insanlarla birçok hayvan türünün karşılaşmasını hayvanat bahçeleri sağlamaktadır. Hayvanat

bahçeleri bünyesinde farklı egzotik hayvanları barındırmakta ve bu hayvanların insanlarla karşı karşıya gelmesine olanak vermektedir (DeGrazie, 2006: 126). Bu durum bilim insanları için de olumlu gelişmeler sunmaktadır. Çünkü bilim insanları birçok hayvan türünün davranışlarını canlı canlı gözlemleyebilme fırsatı sunmaktadır (Ryan, 2019: 12). Ayrıca hayvanat bahçeleri farklı insanlar için de hayvanları evcilleştirme şansı, halkı eğitme fırsatı veya ekonomik getiri sağlama aracı olarak görülmektedir (Baratay, 2003: 75).

İlerleyen yıllarda hayvanat bahçesinde yaşayan hayvanların yaşam şartlarının davranışlarını değiştirdiğine inanılması, ayrıca tek bir hayvan üzerinden bütün bir türün anlaşılmasının mümkün olmayacağı düşüncesi ile bilim insanlarının hayvanat bahçelerine olan ilgileri azalmıştır. Zamanla tamamen insanların eğlenmek için gittikleri merkezler haline dönüşmüştür. Sonrasında hayvanat bahçeleri özel koleksiyondan halka açık merkezlere geçiş yapmaktadır (DeGrazie, 2006: 130). Fakat bu durum hayvan sömürüsüne dikkat çekme konusunda başarısız olmaktadır.

Diğer yandan hayvanlar konusunda çalışmalar yapan bir düşünür Platon'dur. Platon, Aristoteles'in hayvanların insanların faydası için var olduğu görüşüne karşı çıkmaktadır. Hayvanlar için adaletli olunması gerektiği fikrinin yanında durmaktadır. Öte yandan Plutarhos ve Porfisyus, hayvanların zeki olduğunu ayrıca acı ve hazzı hissedebilen varlıklar olduğuna inanmaktadır (Ryan, 2019: 23). Özellikle Plutarhos insanların et yemesinin doğal olduğunu düşünenlere itiraz etmektedir. İnsanların et yemesinin bir vahşilik olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Öte yandan Batı felsefesi, hayvanların davranışlarını, buna bağlı olarak da hayvanlara nasıl davranılması gerektiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. İnsandan, özellikle “erkekten”, aşağıda olduğunu varsayarak hayvanların toplum içerisinde konumlarına dair düşünüşte başat bir etkide bulunmakta olan insan-merkezli düşünme biçiminde hayvanların esaretine dair çok sayıda örnek sunmaktadır. Örneğin Aristoteles, erkeğin diğer hayvan türlerinden “doğası gereği politik bir hayvan olduğu için” ayrıldığını ortaya koymaktadır (Aristoteles, 1995: 10). Örneğin Aristoteles, *Politika*'da hayvanlar ile insanlar arasındaki farklar konusunda çok bilinen bir pasajda şöyle demektedir:

“İnsan diğer canlılardan farklı olarak sürü halinde yaşayan politik bir hayvandır. Doğanın hiçbir şeyi boşuna yaratmadığını defalarca söylemişizdir, insanın politik bir hayvan olabilmesi için diğer tüm hayvanlar arasında sadece ona konuşma yeteneği verilmiştir. Konuşmak ve ses çıkarmak çok farklı şeylerdir. Diğer hayvanlar da ses

çıkırırlar ve bu sayede bir şeyden keyif aldıklarını ya da acı çektiklerini gösterirler. Evet, gerçekten de bazı hayvanlar doğaları gereği hem keyif alırlar hem acı çekerler hem de bu duygularını gösterirler. Ancak dil yararlı ve zararlıyı, doğru ve yanlış olanı ifade etmeye yarar. İnsan ve diğer hayvanlar arasındaki en büyük fark da insanların doğru ve yanlış, iyi ve kötüyü ayırt edebilmeleridir” (Aristoteles, 1995: 26-27).

Aristoteles’in bu görüşleri bugünden bakıldığında hayvan sorununu açıklamak için yeterli değildir; ama kabul etmek gerekir ki kendisinden yüzyıllar sonra varılan noktadan da daha ileridedir (Francione, 2008: 265). İnsanın da bir hayvan olduğunu söylerken yahut hayvanların da bir şeyden keyif ve acı duyabildiklerini ve bunu gösterebildiklerini ifade ederken aslında hayvanlarla ilgili çok daha sonra dahi tartışılan bazı meselelere çok önceden açıklık getirdiği anlaşılır (Timofeeva, 2018: 31-35). Aristoteles, erkeğin dil, ahlak, mantık gibi var olan kapasite ile hayvandan ayrıldığını ve bu farklılıklarla bir toplum oluşturduğunu ifade etmektedir. Bunun yanı sıra bazı hayvan türlerinin de kendi ortak toplumlarını oluşturabilme ihtimalini de göz ardı etmemektedir. Aristoteles’e göre, hayvanlardan sadece erkekler dil aracılığıyla donatılmaktadır. Sadece ses çıkarmak haz ve acıyı ifade etmeye yaramaktadır (Francione, 2008: 220). Fakat dil neyin üstün neyin tam tersi olduğunu beyan etmeye yaramakta ve bu diğer hayvanlar içerisinde erkeğin ayırt edici özelliği olmaktadır. Bu nitelikleri ile erkek bir aile ve bir şehir kurabilmektedir (Aristoteles, 1995: 11). Ayrıca insanlar ve hayvanlar arasında doğal hiyerarşik bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bedensel gücünden dolayı, fiziksel işleri daha rahat yapabilme yeteneğine sahip olması bir kölelik durumunun olduğuna dikkat çekmektedir (DeGrazie, 2006: 14-15). Çünkü tüm hayvanların korunmaya ihtiyacı olduğunu ve bunu en iyi şekilde erkeklerin yapabileceğini savunarak, onların, kadınlar gibi, erkeklere hizmet etmek için yaşadığı yönünde bir düşünceyi sunmaktadır (Aristoteles, 1995: 23). Ona göre öyle görünüyor ki dünyada ya erkek olmak ya da başkaları için yarar sağlıyor olmak gerekmektedir.

Ayrıca Aristoteles “Hayvanların Tarihi”nin 9. Kitabı’nda hayvanların özelliklerini tarif etmeye çalışmaktadır (Timofeeva, 2018: 31). Bunu yaparken sadece hayvanları gözlemlememektedir. Ayrıca efsaneler, söylentiler, hikâyeler ve görgü tanıklıklarından da faydalanmaktadır. Aristoteles’in yaşam alanı insani boyutlar taşımaktadır. Bu düşüncesini insanın daha üstün olduğu inancına bağlı olarak değil, insanın kendi kendini anlama yeteneğinin olmasının üzerinden bağlılık kurmaktadır. Çünkü hayvanların, ister gözlemlensin isterse fantastik hikâyelere bakılsın, belirli insani özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda hayvanlar insanlara benzemenin yanı sıra insanı taklit etmektedirler. Aristoteles yuva yapan bir kırlangıcın ev yapan bir

insanı taklit ettiğini söylemektedir. Bunu söylerken özellikle “düzen” kelimesi üzerinde durmaktadır (Timofeeva, 2018: 32). Bitkilerin hayvanları, hayvanların insanları, insanların ise tanrıları taklit ettiğini ve buna bağlı olarak bir düzen olduğunu savunmaktadır. Aristoteles burada aklın insana has bir yetenek olduğunu ve insanın ayırt edici özelliği olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda diğer canlı varlıkların farklı türleri arasında bir düzenin ve eşdeğerliklerin mevcut olduğunu da altını çizmektedir (Timofeeva, 2018: 33).

İnsan hayvana eklenti olarak eklenip hayvanı yerinden ederek merkezi ele geçirirken aynı şey Aristoteles’in de ifade ettiği gibi erkekten sonra gelen kadın için de gerçekleşmektedir. Yani kadının eklentisi erkeğin sınırlarını çizen, erkeği olumlayan bir harekete dönüşmektedir. Erkek sonra da gelse önce de gelse fark etmemekte; onun üstünlüğü her durumda tasdik edilmektedir. Bu mantıkta erkek kendisine bir ilave eklenti olarak dâhil olan kadından önce mevcut olduğundan “üstün” görülmektedir. Fakat aynı kural hayvan söz konusu olduğunda ihlal edilmektedir. Çünkü erkek bu sefer hayvandan sonralığıyla “üstün” görülmektedir (Timofeeva, 2018: 95). Örneğin hayvanın konuşamaması, hayvanın simgesellikten pay almaması vb. “eksiklik”ler hiçbir biçimde hayvanın yararına düşünülmemektedir. Bu eksiklikler bir ilave mantığından pay almamakta, aksine bu “eksiklik”ler felsefe tarihi boyunca hayvanın ikincil konumunu meşrulaştırmak için kullanılmaktadır.

Hayvanlar hakkında günümüze kadar etkinliğini koruyan önemli önermeler ortaya koyan bir diğer düşünür Rene Descartes olarak sayılmaktadır. “Yöntem Üzerine Konuşma” adıyla 1637’de yayımlanan ve düşünen insanların otomatikleşmiş hayvanlardan ayırdığı çalışmasına atfedilmektedir. Burada Kartezyen felsefenin ilk ilkesi olarak kabul gören “Düşünüyorum öyleyse varım” ve bedeninin dışında “aklı” vurgulayan “ben”e ulaşmayı sağlayan tek varlığın insan olduğunu göstermektedir (Descartes, 1998: 53-54). Burada hayvanların organlarıyla beraber bir makine olsaydı, aynı doğada onların ayırt edilmesinin mümkün olmayacağını dile getirmektedir (Francione, 2008: 51-52). Fakat ahlaken mümkün olduğu kadarıyla insan davranışlarını taklit edebilen makineler olsalardı ayırt etmenin iki yolu olacağını savunmaktadır. Bunlardan biri insanların düşüncelerini ifade etmek için kullandıkları sözcükleri veya işaretleri kullanamayacak olmaları, ikincisi ise iyi taklit ediyor olsalar da farklı durum ve şartlarda mutlaka hata yapacaklarını savunan bir görüş sunmaktadır (Francione, 2008: 55-56).

Merkeze mantığı koyarak açıklayan Descartes için, insan mantığı her şeyi ortaya koyarken hayatın her noktasında meydana gelen olaylara karşılık verebilecek yetenek için hayvanlarda (makinelere) farklı organ bulunması ahlaken mümkün görülmemektedir (Descartes, 1998: 73-74). Burada Aristoteles gibi Descartes'te dil, ahlak, mantık üzerinde vurgu yaptığı, düşüncelerini bu üç bağlamda savunduğu açık ve nettir. Ayrıca Descartes, akli merkeze alarak bütün hayvanların en akılsız insandan bile hiyerarşik olarak aşağıda bir seviyede olduğunu vurgulamaktadır (Ryan, 2019: 20). Descartes insanı, her şeyi öğrenmeye ya da öğrendikleri şeyler arasında bir bağlantı kurabilecek kadar zeki olduğunu varsaymaktadır (DeGrazie, 2006: 15-16). Hatta konuşamayan insanları göz ardı ederek “farklı kelimeleri bir araya getirip düşüncelerinin anlaşılabilmesini sağlayacak olan konuşmayı meydana getirme kabiliyetinden yoksun olacak kadar ahmak ve aptal tek bir insan bile yoktur, embesiller bile böyle ahmak ve aptal değildir” sonucuna varmaktadır (Ryan, 2019: 20). Descartes'in çizmiş olduğu insan ve hayvan arasındaki sınırlar katı ve nettir. Hayvanların tamamen akıllarının olmadığını açık ve net ifade etmektedir. Descartes için hayvan, insanın olmadığı her şey tanımına hapsedilmektedir (Ryan, 2019: 20).

Descartes ile düşüncelerinde Aristoteles'in ortak yönleri olduğu kadar farklılıkları da mevcuttur. Aristoteles hayvanların “dokunma” deneyimine sahip olduğunu, örneğin bunun sayesinde “idrak”, “arzu”, “acı ve hazzı” deneyimleyebileceğine ayrıca değinmektedir (Francione, 2008: 220). Fakat zekâ ve düşünceye sahip olmadıklarını Aristoteles de vurgulamaktadır. Özellikle insanlar gibi bitki ve hayvanların ruhlarının olduğunu söylemesi ayrı bir önem taşımaktadır. Burada ruh Aristoteles için bedeni içeriden yaşamla besleyen bir “yaşamsal ilke” olarak anlamlandırılmaktadır. Hayvan ona göre “canlandırılmış beden”dir (Ryan, 2019: 21). Ruh ile bu şekilde bir bağ kurduğu için, “insanda ortaya çıkanla hayvanda ortaya çıkanın karşılaştırılabilir olduğunun” altını çizmektedir. Ayrıca iki tür içinde ne tamamen aynı ne de tamamen karşıt olduklarına işaret etmektedir (Ryan, 2019: 22). Bahsedilen bu farklılıklar ise özellikle hayvanlarla insanları ayırtmak için değil, hem türler arası hem de tür-içi farklılıkları çoğullandırmak için özellikle vurgulanmaktadır.

Descartes insanların hayvanları öldürmesini ve kendi yararları için kullanmasının doğru olduğunu savunurken, Spinoza insanlarla hayvanları açıkça ayıran farklı noktaların olduğuna dikkat çekmektedir. Çalışmalarında hayvanların hisleri olduğunu inkâr etmemektedir (Deleuze, 2000: 206). Diğer birçok düşünür gibi

yazılarında sürekli insan ve hayvanı ayırma amacı gütmemektedir. Yazmış olduğu Etika'da aşağı hayvanlarda, insanlardaki pratik zekâyı misliyle aşan pek çok şey gözlemlenir diyerek kaleme almaktadır (Ryan, 2019: 24). Spinoza sadece hayvanlara yönelik ilginin, insanların birbirleriyle olan ilişkilerini, birbirleriyle bağ kurmalarını baltalayacağından endişelenmektedir (Deleuze, 2000: 27). Diğer bir bağlamda Descartes'in Kartezyen akıl-beden ikiliğine karşı çıkan iki düşünür Baruch Spinoza ve Gottfried Leibniz'dir. Özellikle bu iki düşünür insan ve hayvanın karşıt olmadığını ve diğer düşünürlerin söylediği gibi aralarında hiyerarşik bir düzen olmadığı tarzda düşünebilmek adına alan açmaktadırlar (Svendsen, 2019: 170).

Leibniz ise hayvanlar için daha farklı bir düşünce ortaya koymaktadır. Anti-Kartezyen reaksiyonun bir parçası olarak kabul görülmektedir. 1714'te yayınlamış olduğu "Monadoloji" adlı çalışmasında hayvanların ruhlarını, yüksek algıya sahip olduklarını ve akılları olduğuna dair bir belleğe sahip olduklarını tartışmaktadır (Leibniz, 2011: 115). Özellikle köpekler üzerinden yola çıkarak belli eşya ya da olaylarla bağlantılı olan anıları çağrıştırabildiklerine dikkat çekmekte ve sopa örneğini vermektedir (Leibniz, 2011: 105). Bir köpeğe sopa gösterildiğinde daha önce yaşadığı deneyime bağlı olarak bunu bir oyun olarak görebileceği gibi daha önce sopanın sebep olduğu acıyı anımsayarak kaçabileceğini söylemektedir. Ayrıca Leibniz, insanların mantığa, kendisinin ve Tanrı'nın bilgisine sahip olduğunu bundan dolayı hayvanlarla aralarında bir hiyerarşinin olabileceğini fakat bu hiyerarşinin bu kadar kesin bir karşıtlığa neden olmaması gerektiğini savunmaktadır (Leibniz, 2011: 116). Leibniz'e göre "yaşamın basit özü" hem insan hem de hayvanlarda "bir karşılıklı uyum" içine ifadesini kullanmaktadır (Ryan, 2019: 25). Bir hayvan da insan gibi "evrenin daimi yaşayan aynası"dır, bütün madde dolayısıyla bütün ruhlar "yaratıkların bütünlük dünyası" içinde "birbirine bağlıdır" (Ryan, 2019: 26).

Spinoza ve Leibniz'den başka filozoflarda Descartes'in hayvanlar görüşüne temelden karşı çıkacak görüşler ortaya koymaktadır. Buna örnek olarak insan bilgisinin ve mantığının sınırları olduğunun altını çizen ve hayvanlara daha fazla yaşam alanının sunulması gerektiğini düşünen John Locke ve David Hume'dur. John Locke, bütün hayvan türlerini de belli bir dereceye kadar his, algı ve akıl kapasitesine sahip olduklarını belirtmektedir (Francione, 2008: 130). Tüm hayvanların kapasitelerinin eşit olduğu düşüncesinden kaçınmaktadır. Belirli hayvan türlerinin kapasiteleri "hız, çabukluk ve çeşitlilik" arz ederken, diğerlerinde ise doğanın hislerin algılanmasında pek

az yol sunduğunu vurgulamaya dikkat etmektedir (Locke, 1999: 56). Fakat hayvanların kapasitelerinin ne kadar sınırlı olduğu düşünülse de tamamen “mükemmel hissizliğe” indirgenmemesi gerektiğinin altını çizmektedir (Francione, 2008: 132). Locke hayvanların da bilgi edinme kapasitelerinin olduğuna özellikle dikkat çekmektedir (Ryan, 2019: 27).

Hume ise, aynı John Locke gibi insanların anlama konusundaki sınırlılıkları vurgulamakta ve insanlar ile hayvanları birbirine yaklaştırmaktadır (Hume, 2009: 127). Aynı şekilde hem insanlar hem de hayvanlarda bilginin temelini deneyime bağlı olduğunu öne sürmektedir. İnsanların öğrenilmiş hayvanların ise içgüdüsel olarak davranışlarla sınırlılık kaldığı gibi ikisi arasındaki karşıtlıklardan uzaklaşmaktadır (DeGrazie, 2006: 16-17). Hayvanlara deneyim ile içgüdü eğilimlerine ters olarak yeni davranış şekillerinin öğretilebileceğini belirtmektedir (Ryan, 2019: 27). Bunu ifade etmesinin sebebi hayvanların bir öngörü sahibi olduklarına inanmasıdır. David Hume, hayvanların cesaret, sadakat gibi erdemlere sahip olduğunu iddia etmekte fakat erdem ve kötülük gibi hislerden mahrum olduğunu vurgulamaktadır (Svendsen, 2019: 165). Hayvanların doğal erdemlerinin olduğuna inanması, onların ahlaki bir boyutunun olduğunu da kabul eden bir yol izlediğini göstermektedir. Tamamen ahlaklarının olduğunu söyleyemese de başka insanlara veya başka hayvanlara karşı olan hareketlerinin temelinde empati duygusu olduğuna inanılmaktadır (DeGrazie, 2006: 16-17). Çünkü hayvanlarında başkalarına yardım etmek veya acısını hafifletmek gibi ahlaken iyi kabul edilen duyguları bulunmaktadır. Bu bağlamda en azından ön-ahlaki davranışlar gösterebildikleri Hume tarafından iddia edilmektedir (Svendsen, 2019: 165).

Spinoza, Leibniz, Locke ve Hume, düşüncelerinde insanları ve hayvanları basit bir şekilde eşitlemektedir. Hiyerarşiye ve karşıtlığa bağlı ortaya atılan düşüncelere itiraz ederek hayvan konusunda yeni yollar açmaktadırlar. Onların düşünceleri sonucunda hayvanlar canlı ve çeşitli varlıklar haline gelmektedir.

Derrida'ya göre mitolojik anlatıyla felsefi anlatının hayvana karşı tavrında yapısal bir ortaklık bulunmaktadır. Mitoloji ve felsefede görülen bu yapısal ortaklık hayvanın Batı'daki kavranış biçimiyle doğrudan ilgilenmektedir. Ayrıca Derrida Semavi dinlerin ve Yunan mitolojisinin anlatılarını incelemekte, bu anlatıların hayvanın durumunun kökeni veya nedeni olduğunu iddia edebilecek herhangi bir konuma karşı mesafe almakta; böylece karşılaştırmalı tarihin ya da mitlerin yapısal analizinin hipotezlerini üstlenmeyeceğini belirtmektedir. Bu anlatılar belirli bir aşamanın,

durumun, sürecin, dünyanın, hayvanların ve insanların çevirisi olarak iş görmektedir (Derrida, 2008'den akt. Ülgen, 2019: 45). İnsan söz konusu olduğunda geleneksel düşünce tarafından olumsuz bir şey olarak değerlendirilen eklentinin insana üstünlüğünü sağlayan şey haline gelmediği savunmaktadır. Sonradan gelen insan kendisinden daha önce orada olan şeyi yerinden edip kendisini merkez haline getirmekte ve kendisinden daha önce var olan hayvanı kendi eklentisi olarak görmektedir: “İnsan ancak ‘öteki’sini dışlayan sınırlar çizerek kendine insan adını vermektedir. Derrida, “İnsan adını taşıyan insanın tarihi bütün bu sınırların aralarında eklenmesidir” (Derrida, 2014: 372) der. Düşünsel düzlemde, insandan önce burada olan hayvanı yerinden ederek onun alanını işgal etmekte ve oluşumu böyle bir paradoksa dayandırarak temellendirmektedir. Derrida da bu paradoksal mantığı ifşa etmeye çalışmaktadır.

Derrida için insan, yalnızca hayvanların ve bitkilerin var olduğu bir düzeni tamamlamak üzere gelmiş olmaktadır. İnsan hayvanın var olduğu boşluklu bir düzene eklenti olarak geldiğinde merkez haline gelmiştir. Buradaki sorun, insanın hayvanın “boş”luğuna rahat bir şekilde eklenebilmesi hatta onu yerinden edebilmesi, fakat insanın, hayvana direnç gösterip onu eklenti olarak değerlendirilmesi olarak görülmektedir. Felsefe tarihi bu eşdeğer “eklenti”lerin “insan”ı bozmasına izin vermemekte, onları insandan uzak tutmakta; bunu yaparak da insanın kendi başına kendi öz-mevcudiyetinde kurulabileceğini varsaymaktadır (Timofeeva, 2018: 87). Fakat insan söz konusu olduğunda durum değişiklik göstermektedir. İnsan bir eklenti olarak işlemekte, eklendiği şeyi dönüştürmekte, sonrasında dönüştürdüğü şeyi yerinden edip onu kendi eklentisi haline getirmektedir.

Diğer düşünürlerden Heidegger, Levinas ve Lacan hayvan konusunda aynı inançları paylaşmaktadır. Onlar, hayvanlar arasındaki özsel ve yapısal farkları dikkate almamakta, insana yapmanın yasak olduğu şeylerin hayvana yapıldığını fark etmemektedirler. Onlar da bakıldıklarının farkında değiller; hayvanlardan yani çoğul olandan hayvan kategorisi altında tekilmişçesine bahsetmektedirler. İnsan ve hayvanın ortak noktası apaçık sonluluklarıyken, Heidegger bu ortaklığı reddederek hayvanın sonlu olmadığını belirtmektedir. Heidegger etoloji, biyoloji gibi hayvanı inceleyen bilimlerle ilgilenmiş olmasına rağmen, bilimlerin hayvana dair bulgularını ısrarla görmezden gelmektedir.

Öte yandan Heidegger'in bilimleri es geçmesinin sebebi, onun bilimlerin öze dair bir şey söyleyemeyeceği inancından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bilimin hayvan üzerine söylemini yok sayarak daha temel bir söyleme ulaşmaya çalışmaktadır. Heidegger yalnızca hayvanı bilimin kavradığından çok farklı bir şekilde kavramakla onları kimi yetilerden mahrum bırakmakla kalmamakta, üstüne hayvanın sonluluğunu da reddederek hayvanı ölümden mahrum bırakmaktadır (Svendsen, 2019: 95). Heidegger için hayvan ölmemektedir. Heidegger'de görülen kesinliğin temelsizliği üzerinden yakalamakta ve Heidegger'in ölümü insana rahatça atfedişini sorunsallaştırmaktadır. Heidegger'in bir diğer sorunu, hayvanlardan genel tekillik olarak yani "hayvan" olarak bahsetmesidir (Heidegger, 2008: 380). Heidegger hayvanlardan tekilmişçesine bahsederek hayvanlar arasındaki yapısal farklılıkları görmezden gelmektedir (Svendsen, 2019: 96). Ölüm sadece öteki aracılığıyla deneyimlenebilmektedir. Ölüm ancak ötekiyle olan ilişkide mümkün sayılmaktadır. Görüldüğü üzere, Heidegger'in başvurduğu strateji arı ve insana özgü olduğu iddia edilen bir şeyi, bu özgül durumda ölümü, bulanıklaştırmak ve onun insana rahatça atfedilen yapısının muğlaklığına işaret etmektir (Heidegger, 2008: 407). Bu yüzden filozofların insana atfettiği şeylere odaklanmaktadır. İnsana özgü görülenlerin bir kısmı modern bilimle birlikte teker teker hayvanda da tespit edilirken, diğerleri tıpkı Heidegger'in ölüm kavrayışında olduğu gibi, artık filozofların felsefe tarihi boyunca alışmış olduğu rahatlıkla insana atfedilemezdir.

Ayrıca Martin Heidegger, hayvanlar ve insanlar arasında büyük bir fark olduğunu iddia etse de, hayvanları anlama konusunda çalışmalarında daha fazla açıklık bulunmaktadır (Heidegger, 2008: 409). Heidegger, insanın deneyimlerine ve hayvanlar hakkındaki ampirik bilgiye dayandırılarak hayvanın dünya deneyiminin anlaşılabilirliğine inanmaktadır (Svendsen, 2019: 97). Vermiş olduğu birçok derste taşlar, hayvanlar ve insanlar arasındaki ayrımı anlatmaktadır. Ona göre taş dünyasızdır, hayvan dünya yoksuludur ve insan dünya kurucudur (Svendsen, 2019: 98). Hayvanların hissedebilir ve şeyler arasında ilişki kurabilir olduklarını savunurken taşın bunu yapamayacağını savunmaktadır. Bununla birlikte insanların aksine hayvanlar olduğu haliyle şeylere erişememektedirler. Çünkü deneyimlerinde bir yapı olarak eksiklik bulunmaktadır. Örneğin, köpeğin yerde olan bir yaprağı koklayabileceğini, ancak yaprağı asla bir yaprak olarak –ağaçtan düşen ve ağaçtan düştüğü için mevsimi haber veren bir şey olarak- deneyimleyemeyeceğini iddia etmektedir. Ne kadar bu

düşüncelerini savunuyor olsa da Heidegger, hayvanın dilde yoksun olduğunu, insanın tanımlamasına yardımcı olduğunu ve bundan dolayı insanla denk olmadığını yukarıda da bahsedildiği gibi vurgulamaktadır.

Levinas ise etik (ahlak) açısından yazmış olduğu denemesinde köpek Bobby'den bahsetmektedir:

“Bir gün Bobby, Levinas ve Yahudi mahpus arkadaşlarının muhafızlardan insanlık dışı muamele görmeye alıştıkları esir kampında dolaşmaya başlar. Onların birbirine benzemesi ve başka insanlarla aynı davranışlara sahip olması önemsizdir. Onlar Yahudi'dir, bu yüzden de insanlık içinde yerleri yoktur. Oysa Bobby Yahudi olanlarla olmayanlar veya “insanaltı” olanlarla insan olanlar arasında ayırım yapmaz. Bunun yerine, gardiyanlar onu kovmadan önce Yahudi esirlerle geçirdiği haftalar boyunca onları pırlıtlı gözlerle ve kuyruğunu sallayarak selamlar. Bobby'nin, Levinas ve arkadaşlarının insan olduklarından en küçük bir şüphesi yoktur ve gardiyanların aksine onları insan olarak tanır” (Svendsen, 2019: 166).

Levinas'ın yazmış olduğu denemesinde, hayvanla insanı karşılaştırmanın farklı bir yönüne kaymaktadır. İnsanla hayvan arasında net bir ayırım yapmaktadır. Ahlaki olarak hayvanın evrenselleştirmek adına gerekli beyin kapasitesine sahip olmadığını altını çizmektedir (Svendsen, 2019: 167). Fakat Levinas her ne kadar özdeşlik mantığından kaçınmaya çalışıp öteki etiğine açılmaya çalışsa da hayvanı bir öteki olarak görme konusunda çekimser davranmaktadır (Svendsen, 2019: 160). Bu yüzden de ötekilik argümanını dilediği kadar radikalleştirememektedir.

Yukarıda bahsedilen birçok düşünürün insan ve hayvan arasında bir hiyerarşinin olduğunu savunması, insanın öneminin abartılmasına hayvanın ise değersizleşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda bu düşüncenin kırılması adına psikanalitik kuram hayvan kuramı için büyük önem arz etmektedir. Özellikle Sigmund Freud psikanalitik kuram ile “insanların evrensel narsisizmi”ne karşı büyük bir darbe vuran düşünür olarak değerlendirilmektedir. Freud öncesinde bunu gösteren düşünürler Kopernik ve Darwin olarak sayılmaktadır. Kopernik devrimi dünyanın ve buna bağlı olarak insanın evrenin merkezi olarak değerlendirilemeyeceğini ilan etmektedir. Darwin ise evrim kuramı ile türlerin ortak olan kökenlerini gözler önüne sererek insanların hayvanlardan farklı ya da üstün olmadığını göstermektedir. Freud ise, insanın aklına hâkim olduğuna inanmakta fakat bilinçaltına bağlı olarak temellendiğini bir dürtü labirenti olduğunu öne sürmektedir (Freud, 2001: 139-140). Fakat psikanalitik kuramı insanları merkezsizleştirmek, rüyaları yorumlamak ya da insanın psişesinin gerçeklerini ortaya çıkarmak için hayvanları kullandığı için eleştirilmektedir. Bu kuramın hayvanları insan olarak düşünmesinden kaynaklı bazı güçlükleri de beraberinde getirmektedir.

Freud esas olarak insanın merkezsizleştirmesine yönelik bir çalışma yapmasına rağmen insan-merkezli bir tarihsel analiz önermektedir. Hayvanların yaşamlarını, çevrelerini ve davranışlarını incelemek yerine insanın üstün görülmesinin arkasında yatan kusurları ortaya koymaya çalışmaktadır. Freud eğer hayvanlar insanın hizmeti ve yararı için kullanılmıyor olsaydı kimsenin hayvanlar hakkında konuşmayacağını da öne sürmektedir. Fakat yine de öne sürdüğü bu düşünceyi kabul etmemektedir. Çünkü insanların sınıflandırmak, tanımlandırmak, araştırmak dışında bir şey yapamayacağı hayvanlarda mevcuttur. Örneğin nesli tükenen sayısız hayvan türleri için bu durum mümkün olmamaktadır.

Psikanalitik kuramda insan kaygılarını temsil etmek ve hayvanları dışarıda bırakarak sembollerden anlam çıkarma yeteneklerini temsil etmek üzere iki düzeyde sembolik rol üstlenmektedir. İlk örneklerini Freud verirken son olarak bu konuda örnekleri Jacques Lacan sunmaktadır. Lacan'ın hayvan meselesinde nerede durduğunu anlamak için onun düzen kuramına dair en azından bir fikir sahibi olmak gerekmektedir. Lacan'a göre imgesel, simgesel ve gerçek düzen olmak üzere birbirine bağlı üç düzen bulunmaktadır. Lacan'a göre bu üç düzen özneliliğin temel boyutları olarak kabul edilmektedir (Timofeeva, 2018: 115). Lacan entelektüel yaşamı boyunca bu üç düzeni sürekli yeniden formüle etmeye çalışmakta, hayatının farklı dönemlerinde farklı düzenlere odaklanmaktadır. Lacan'a göre insanlar hayvanların aksine doğayla bir uyumsuzlukla doğmakta ve bu insan öznenin fiziksel ve psişik bir kırılması olduğunu göstermektedir. İnsanı diğer var olanlardan ayıran şey olarak sayılmaktadır. Her ne kadar Lacan'ın hayvan üzerine görüşleri onun psikanalitik kavrayışı üzerinden temellense de Kartezyen geleneğin dilsiz, cevaptan mahrum makine-hayvan geleneğinden kopmamasıyla Lacan da Kartezyen söylemin içinde iş görmektedir. Lacan'a göre hayvan hep imgeselde kalır ve insan gibi "dilin avı" olmamaktadır. Hayvanlarda ne dil ne bilinçdışı ne de öteki bulunmaktadır. Bunların hepsi sadece insan aracılığıyla hayvana bir etki olarak aktarılmaktadır (Derrida, 2008'den, akt. Ülgen, 2019: 121). Lacan'da insanlığın başlangıç noktası yasadır, insanın yasaya tabi, yani insanın yasanın öznesi olabilmesi olduğuna inanılmaktadır. Dolayısıyla Lacan için hayvanın üzerinde, insan öznedeki olduğu gibi gösterenin bir hükmü bulunmamaktadır. Lacan bu görüşe dayanarak hayvanların kötüyü bilmediğini, kötüden mahrum kaldığını savunmaktadır. Lacan'ın bu düşünceleri suçun ve kötülüğün bir tek insanın simgesel düzeninde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Lacan tıpkı düşünce tarihindeki diğer

filozofların akıl yürütmelerinde ve mitolojik anlatılarda olduğu gibi insana dair bir eksikliği düşüncesinin merkezine yerleştirmekte ve bu eksikliğe paradoksal bir biçimde insan için olumlu bir rol atfetmektedir. İnsan diğer canlılara göre erken doğduğundan eksik sayılmaktadır. Bu eksiklik dil ve cevap vermeyle telafi edilmektedir. İnsan da hayvanlardan üstün bir hal almaktadır. Çünkü hayvanlar bu eksiklikleriyle tanımlanırken, insanlar sahiplikleriyle tanımlanmaktadır. Dil yani gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki hayvan için sabit görülmektedir. Lacan için cevap ve tepki arasında bir ayrım ve karşıtlık bulunmaktadır.

Genellikle insanları hayvanlardan ayırt etmek üzere çalışmalarını kaleme almaktadır. Bu amaca bağlı olarak hayvan davranış bilimcilerinin ve hayvan psikologlarının çalışmaları üzerinden kendi çalışmalarında atıfta bulunmaktadır (Ryan, 2019: 55). Bazı hayvan davranış bilimcilerinin güvercinler hakkında yapmış olduğu araştırma dikkatini çekmektedir. Güvercinler yalnız buldukları ortamda yumurtlayamaz tam tersi topluluk içinde yer alarak topluluğun üyelerine bakarak belirli formlar üzerinden yumurtlayabilmektedirler. Lacan'da bir hayvanın aynada kendini görerek yumurtlamayı tetiklemesi için yeterli olduğunu eklemektedir (Ryan, 2019: 56). Bu çalışma üzerinden Lacan insanlar ile hayvanlar arasındaki farkları, onların aynalara göstermiş oldukları tepkiler çerçevesinde genişletmektedir. Örneğin Lacan'a göre ayna deneyimi insan çocuğu ve şempanze için farklılık göstermektedir. İnsan çocuğu ayna deneyimi ile bazı jest ve mimiklerini harekete geçirmekte, oyunsu bir şekilde gördüğü hareketleri taklit etmektedir. Bu sayede sanal olarak gördüğü hareketler ile gerçeklik arasında bir bağ kurmaktadır. Fakat şempanze için bu tanıma eylemi geçerli olmamaktadır. Çünkü şempanzenin yaptığı hareketler düşüncelerine bağlı olarak değil tamamen görevleri yerine getirmeye odaklanarak gerçekleşmektedir. Ayrıca aynalarla karşı karşıya gelen hayvanların zengin bir deneyime sahip olduğu da göz ardı edilmemektedir.

Lacan'ın savunuş olduğu ayna evresini tartışan Derrida, hayvan deneyimini aşırı basitleştirmekte ve hayvanı değersizleştirmektedir. Hayvan hiçbir zaman insan gibi dili kullanamayacak, sosyal alana giremeyecek ve doğadan kültüre doğru bir yol izleyemeyecektir. Örneğin arıların birbirleriyle iletişimleri içerisinde arıların belirli hareketli yaptığı görülmektedir. Fakat bunun bir dil olduğu ya da hayvanların konuşabildiği anlamına gelmemektedir.

Lacan'ın arıların ve kendi köpeğinin davranışları üzerinden hayvan dilini ve hareketlerini anlatmaya çalışırken, yarasalar üzerinden hayvan dilini ve hareketlerini anlatmaya çalışan bir diğer düşünür Thomas Nagel'dir. Nagel 1974 yılında yayınlamış olduğu makalesinde akıl ve bilinçli deneyimin geniş bir yelpazesi olduğu inancını savunmaktadır (Francione, 2008: 231). Biçimin değişiklik gösteriyor olmasına rağmen bilinçli deneyime her organizmanın sahip olduğunu ifade etmektedir. Burada temel durum organizmanın bilinçli deneyimlerini ortaya koymak anı ölçüde mümkün olmamaktadır. Bunun için Nagel evrimin üst sıralarında yer alan insanlardan tamamen farklı bir algı ve duyu sistemine sahip memelilerden yarasaları ele almaktadır (Ryan, 2019: 62).

İnsanın kendi deneyimlerinin sınırlı olması her şeyi öğrenmeyi mümkün kılmamaktadır. Bir yarasayı veya başka bir hayvanı taklit etmek onların deneyimlerini anlamak için yeterli görülmemektedir. Çünkü hayvanlar ne kadar taklit edilirse edilsin deneyimleri insani nitelikler üzerinden değerlendirmenin önüne geçememektedir. Burada vurgulanan insanların öznel bir kavramsal nitelikleri ve kendi has bir dili olması sebebiyle bir yarasa, bir hayvan olmanın ne demek olduğunu tam anlamıyla bilinmeyecek olmasıdır. Çünkü söz edilen hayvanlarda insanlar gibi değişkenlik göstermektedir. Bunu sadece hayvanlar için söylemenin doğru olmadığını da altını çizmektedir. Bir insanın bile diğer bir insan aynı akıl kapasitesine sahip olmadığını ifade etmektedir. Bu nedenle bir insanın diğer bir insanı tamamen anlaması ve çözümlemesi aynı şekilde hayvanları anlamak gibi mümkün görülmemektedir.

Diğer düşünürler gibi İmmanuel Kant'ta insanlar ve hayvanlar arasında bir hiyerarşi olduğunu savunmaktadır. İnsanların mantık verilmiş bir hayvan olduğunu, insanlığın ise saf hayvanlık üzerinden yükseldiğini ve temellendiğini ortaya koymaktadır (Francione, 2008: 51). Bahsettiği hayvanlık modelinin en açık örneklerinden birini insanın savunduğunu yazmaktadır. Kant hayvanın, insanın aşağı seviyesi olduğunu ve insanın doğayla sınırlı kalmayıp kültüre de yönelmesi ve gelişmesi ile hayvanlığın üzerinden gerçek insan haline geldiğini ifade ederek devam etmektedir (Ryan, 2019: 81). Ahlaki olarak ise Kant, hayvanlara yönelik ahlaki çalışmaların ancak dolaylı yollarla öğrenilebileceğine inanmaktadır (DeGrazie, 2006: 16). Diğer düşünürlerin endişelendiği gibi insanlarla ahlaki ilişkileri zayıflatmamaya yönelik bir amaç üzerinden değerlendirilmektedir. Kant Antropoloji 'sinde şöyle yazmaktadır: *"İnsan, keyfince sahip olabileceği irrasyonel hayvanlar gibi şeylerden mertebe ve*

saygınlık bakımından tamamen farklı bir varlıktır” (Svendsen, 2019: 167). Kant hayvanların salt şeyler olduğunu ve bu şekilde görülmesi gerektiğini iddia ediyor olsa da, tam olarak diğer şeylerle aynı olmadıklarının da altını çizmektedir (Francione, 2008: 52). Örneğin, artık işe yaramadığı için köpeğini öldüren bir insanın davranışının yanlış olduğunu öne sürmektedir. Buna karşın eskidiği için ayakkabılarını atan bir insanın yanlış bir şey yapmadığını öne sürmektedir. Bu davranışların hayvanların haklarına karşı bir ihlal olduğunu reddetmektedir. Çünkü Kant’a göre, onların hiçbir hakkı bulunmamaktadır (Svendsen, 2019: 167). Fakat hayvanlara karşı insanlık dışı hareketlerin aslında insanın kendi insanlığını yok ettiğini ifade etmekte, hayvanlara karşı insanların yükümlülükleri olduğunu ve buna bağlı olarak onlara iyi davranılması gerektiği savunmaktadır.

Bu görüşlere karşı çıkan düşünür ise Friedrich Nietzsche sayılmaktadır. Nietzsche hayvan doğası ile insan kültürünü birbirinden ayırmak yerine hep aynı kalacak, değişmeyecek olan hayvan doğası ile insan kültürünün arasındaki karşıtlığı devam ettirmektedir. Ayrıca ahlaki açıdan da hayvanları ahlaki varlıklar olarak görmemektedir. Yapmış olduğu çalışmalarda “Hayvanlar ahlaki varlıklar olarak görmüyoruz. Peki, hayvanların bizi ahlaki varlıklar olarak gördüğünü mü sanıyorsunuz? Konuşan bir hayvan şunu söyledi: ‘İnsanlık, hiç değilse biz hayvanların taşımadığı bir önyargıdır.’ (Nietzsche, 1982: 162) bu sözlerle ifade etmektedir. İnsanların üstünlük duygusunu besleyen önyargı olduğunu savunmaktadır. Ayrıca Kant insan kültürünün doğa üzerinden temellendirilmeye çalışılarak kavramsallaştırılmasını tartışmaktadır. Nietzsche hayvanlığın kültüre erişmeyecek bir noktada olduğunu vurgulamak yerine hayvanlığı geliştirmeye yönelik bir yöntem kullanmaktadır. Çünkü Nietzsche için gelişme insanın kısıtlılıklarının üstesinden gelmesiyle mümkün olacağına inanmaktadır. Bunun için hayvanların yeniden açığa çıkması gerekmektedir (Ryan, 2019: 83). Nietzsche’nin savunmuş olduğu olumlayıcı hayvanlarının oluş felsefesiyle ne şekilde ilişkilendirilebileceğini Gilles Deleuze anlatmaya çalışmaktadır. Nietzsche’nin çalışmalarında özellikle diyalektik olmayan bir felsefe kullanılmasından dolayı göstermiş olduğu gayreti takdir ederek Deleuze, Nietzsche’yi müttefiki olarak görmektedir. Felix Guattari ile Deleuze’nin ortak çalışmaları da aynı bu şekilde Nietzsche’nin olumlayıcı hayvanlık ile oluş felsefesi arasında bir bağlantı olduğu görülmektedir.

1980 yılında Deleuze ve Guattari birlikte yaptığı çalışmalarında hayvanları ayırt etmeyi sağlayacak üç farklı yol çizmektedir. Üç farklı şekilde yapmış oldukları sınıflandırmanın ilki ödipal hayvan, ikincisi “arşetipler” ya da “modeller”, üçüncüsü ise başıboş dolaşan, sabitlenmiş olarak adlandırılan hayvan türleridir. Evcil olan ödipal hayvan, çoğunlukla ailedeki, kedi köpek gibi, çocuklar gibi hassas yaklaşılan hayvanlardır. İkinci tür hayvanlar ise ilahi mitlerin içine yerleştirilen bazı niteliklere sahip hayvanlardır. Bu hayvanlar dinlerde yer alan sembolik varlıklar olabildiği gibi ulusal kimliklerle bağlantılı olan varlıklar da olabilmektedir. Üçüncü tür hayvanlar ise bir çeşitlilik, bir oluş içeren grup hayvanları olarak tanımlanmaktadır (Ryan, 2019: 94). İnsanın hayvanı olumladığında ve insan hayvanla bir tanışıklık yaşadığında karşılaşılanın “grup hayvanları” olduğuna inanılmaktadır. “Grup hayvanları” olarak adlandırılmalarındaki sebep ise her hayvanın temelde bir çete ve bir grup olduğu şeklindeki düşünceleri yatmaktadır. Burada bu sınıflandırmalar ile niteliksel farkları araştırmaya yönelmektedir. Özellikle bu sınıflandırma ve oluş felsefesi temelinde çalışmalarını sürdüren Deleuze ve Guattari hayvanları seven insanların, hayvanlarla bir ilişki içinde değil, hayvanlarla bir hayvan ilişkisi olduğunu kastetmektedir (Ryan, 2019: 101). Deleuze ve Guattari hayvan türlerini vahşi, evcil ya da büyük, küçük, otobur, etobur gibi kategorilerle şekillendirmekten özenle kaçmaktadır. Bu şekilde, hayvanların hem antropomorfik kavramsallaştırmalar ve antroposantrik düzenlenmelerden kaçış hatları var etmektedir (Ryan, 2019: 98).

Bu bağlamda en açık ve ağır eleştirisini Donna Haraway, hayvanın oluş felsefesi üzerinden ve Deleuze ile Guattari’nin hayvanlığın kavramsallaştırılmalarından doğan memnuniyetsizliği üzerinden temellendirmektedir. Sıradan hayvanlarla Deleuze ve Guattari’nin yeterince ilgilenmediğini ve hayvanları kuramsallaştırırken yüce bir alana dair olanları ele aldıklarını ileri sürmektedir. Onların genel olarak hayvanlar hakkındaki konularda merak duygularının ağır basmadığını söyleyerek eleştirisine devam etmektedir. Deleuze ve Guattari’nin hayvanları sınıflandırmasında ilk sınıfı ödipal hayvanları Haraway ayrıca eleştirmektedir. Bu eleştiriye yaparken ödipal hayvan sınıfının içerisinde yer alan kedi ve köpeklerle daha az ilgilenilmesini değil, kedileri ve köpekleri oluşturan şemaların içerisine her zaman ve hemen yerleştirmememiz onları bildiğimizi varsaymamamız üzerinde durmaktadır. Eğer insanı ve hayvanı karşılaştıracaksak ve bunu yaparken oluş felsefesi dönüştürücü olacaksa hayvanlara bilinen şartlarla yaklaşılması gerektiğinin altını çizmektedir (Ryan, 2019: 100).

Haraway'ın, Deleuze'nin ve Guattari'nin düşüncelerine eleştirel yaklaşması, hayvan kuramının hangi konularda olduğuna ya da hangi amaçla yazıldığına dair yeni soruları beraberinde getirmektedir. Haraway için her hayvanın tekilliği ve dünyadaki rolü hayati önem taşımaktadır. Buna bağlı olarak tekil hayvanlara olan ilgisizliklerinden dolayı Deleuze ve Guattari'nin düşüncelerinden memnuniyetsizlik duymaktadır. Bundan dolayı kendi çalışmaları Deleuze ve Guattari'nin çalışmalarına bakarak, hayvanlarla bireysel ve tarihsel olarak konumlandırılabilir karşılaşmaları açıklama daha geniş bağlamlarda açıklık kazandırmaktadır. Ayrıca açıkça hayvanlarla kendi gündelik kişisel karşılaşmalarından yola çıkması itibariyle farklılaşmaktadır (Ryan, 2019: 103). Fakat yine de Haraway, Deleuze ve Guattari ile gerilimli olsa da üretken bir ittifak içinde yer almaktadırlar.

Nietzsche, Deleuze ve Haraway'ın metinlerine bakıldığında çağdaş kuramdaki “posthümanizm” olarak tanınmaya başlayan akıma yönelik artan ilgiye farklı açıdan hitap etmektedir. Posthümanizm insan bedenleri ile hayvanlar arasında ontolojik dolaşıklıkla meşgul olur ve antroposantik olmayan dünya görüşlerinin kapısını şimdide aralamaktadır. Hayvan kuramı açısından önem taşıyan posthümanizm, devamlı olarak insanı ayrıcalıklı hale getiren ve insanlarla hayvanları akıl ve dil yeterlilikleri temelinde bölen liberal hümanist kavramsallaştırmaların ötesine geçme arayışında olan versiyonu olarak tanımlanmaktadır (Ryan, 2019: 109). Ayrıca posthümanist hayvan kuramı yapılan eleştirilerin diğer alanlara ait varsayımları üzerinden de etraflıca yeniden değerlendirme potansiyeline olanak vermektedir.

Öte yandan hayvan kuramcıları için temel güçlük, birçok hayvanla ilişkilerin ortadan kaldırılmasına tanıklık edilen bu zamanda hayvan hayatına yönelik etik cevaplar verebilmek ve geliştirebilmektir. Hayvan etiği sadece evde bakılan hayvanlara nasıl davranılması gerektiği ile ilgili bir sorun değil teşkil etmemektedir. Aynı zamanda tüketim maddesi olarak görülen hayvanlar ile ilgili bir mesele olarak da sayılmaktadır. Jeremy Bentham, çalışmasında hayvanlara karşı etiği bir ıstırap meselesi olarak tanımlamaktadır. Bentham, hayvanlara karşı davranışlarımıza yön verecek etmen olarak, hayvanlar arasındaki fizyolojik ya da bilişsel farklara odaklanmak yerine, hayvanların acı çekme yeteneği olup olmadığının dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır (Francione, 2008: 13). Burada acı çekme yeteneği hayvanlara kaşı adil bir yaklaşımın kurucu etmeni haline gelmektedir (Ryan, 2019: 183). Bentham burada haklar kavramını kullanmaktadır. Fakat Peter Singer, Bentham'ın meselesini, “buyurucu

ve evrensel haklar vaz etmektense, insanların ve hayvanların paylaştıkları acı çekme yeteneği üzerinde temellenen eşit değerlendirmedir” şeklinde açıklamaktadır (Singer, 1995: 8; Francione, 2008: 14).

Bentham insanlara sağlanan faydanın en çoğa çıkarılması ve zararın en aza indirilmesi esasına dayanan faydacılığın temel kurucusu olarak sayılmaktadır (Francione, 2008: 164). Singer’in ise son yaptığı çalışmaları, hayvanlara yönelik kötü davranışların gözden geçirilmesi için etiğe bu türden bir yaklaşımın yeniden ele alınmasını ortaya koymaktadır (Francione, 2008: 39). Singer bu bağlamda çalışmalarında türçülükten kaçınma çabası göstermektedir. Ayrıca Singer’in çalışmalarının merkezinde eşitlik meselesi bulunmaktadır. Eşitlikten kastettiği şey ise farklı varlıklar için eşit değerlendirmenin olmasını fakat bu eşit değerlendirmenin farklı muamele ya da farklı haklarla sonuçlanabileceğini savunmaktadır (Ryan, 2019: 184). Singer özellikle çalışmalarında hayvanın acısına ve hazzına, insandan daha az önem verilmesini kabul edilebilir olarak görmemektedir. 17. Yüzyılda hayvanların yaşamış oldukları kötü durum özellikle çemiş oldukları acı Peter Singer’in aktarımı ile daha iyi anlaşılmaktadır:

“Büyük bir kayıtsızlıkla köpekleri dövüyorlardı ve acı çektiklerini düşünerek bu hayvanlara acıyanlarla alay ediyorlardı. Hayvanların birer saat olduğunu, vurulunca çıkardıkları sesin temas edilen küçük zembereğin sesi olduğunu ama vücudun genelinde hiçbir hissin olmadığını söylüyorlardı. Zavallı hayvanları her bir ayaklarından tahta panolara çiviliyorlar, sonra bıçakla içlerini açarak önemli bir tartışma konusu olan kan dolaşımını inceliyorlardı” (Singer, 2005: 307).

Singer ve diğer faydacı düşünürler etik konusundaki değerlendirmelerinde hazzı çoğaltıp acıyı azaltacak bir amaçla yapılması gerektiğine inanmaktadırlar (Francione, 2008: 39). Faydacılığın dört temel boyutu Singer’in çalışmalarında yer almaktadır. İlk olarak evrenselcidir. Bütün canlıların çıkarlarını hesaba katmaktadır. İkinci olarak refahçidir. İnsanın ve hayvanın çıkarları konusunda refah ilk ilgi odağında bulunmaktadır. Üçüncü olarak sonuç odaklıdır. Yapılan bir eylemin doğru ya da yanlış olduğuna o eylemlerin sonuçlarına odaklanarak karar vermektedir. Son olarak birleştiricidir. İnsan ve hayvan çıkarlarını birbirine ekleyerek bütün çıkarları hesaba katarak en etik eylemin en fazla sayıda yarara olan eylem olduğunu savunmaktadır (Ryan, 2019: 186).

Fakat bahsedilen yaklaşımın bazı eksiklikleri olduğuna inanılmakta ve bu yüzden eleştirilmektedir. Faydacılıkta, çıkarlar, acı ve hazza dair hesaplamaları insanlar yapmaktadır. Bunun da ciddi bir sınırlılık teşkil ettiği öne sürülmektedir. Çünkü

insanların hayvanlar için faydacı hesaplar yaptığı durumlarda, antroposantrizme düşme ihtimali yüksek görülmektedir (Ryan, 2019: 187). Faydacı yaklaşıma temel bir itiraz hayvan hakları kuramı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Tom Regan, faydacılığın yaşamış olduğu en büyük güçlüklerden birinin faydayı insanın bakış açısından değerlendirilmesi ve bütün canlıları sadece bir araca indirgemesi olduğunu öne sürmektedir (Francione, 2008: 40-42). Herkesin eylemlerinin sonuçlarının, az sayıdaki bireyin “çok acı çekmesi”ne müsamaha gösterilmesiyle sonuçlanabilir, zira “geriye kalanlar bireysel olarak az bir miktar kazançlı çıkarlar ve çok sayıda bireyin birleştirilmiş kazancı az sayıdaki insanın kederli kayıplarının telafisini oluşturur” şeklinde ifade etmektedir (Regan, 1983: 211). Bu yaklaşım insan ve hayvanlar arasındaki niteliksel farkları görmezden gelmektedir. Böylece, der Regan, “herkesin eşitlik ilkesinden yararlanması ve herkesin çıkarlarının eşitçe gözetilmesi arasında zorunlu bir bağlantı ya da önceden güvenceye alınmış bir uyum yoktur (Regan, 1983: 226). Faydacılığın sorunu olarak insanın ya da hayvanın kendi bünyelerinde değerli sayılmamaları görülmektedir. Ayrıca Regan faydacılığın şahsileşmemiş, istatistiki hesaplamalarından uzaklaşarak etiğin bireyselci bir kavramsallaştırılmasını gündeme getirmektedir (Francione, 2008: 40-42).

Genel olarak yukarıda anlatmaya çalışan bilgileri özetlemek gerekirse, insan ve doğada var olan diğer canlı ve cansız tüm varlıklar arasında tarihsel bağlam, geçirilen değişiklikler, diğer kavramlar hepsi bir arada incelendiğinde farklı dönemlerde farklı anlamlar taşıyan ilişkiler bulunmaktadır. Antik çağdan itibaren günümüze kadar geçen zamanda insanı merkeze alan ve diğer varlıkları bu bağlamda anlamlandırılmayı amaçlayan çalışmalar dikkat çekmektedir. Azınlıkta olmakla beraber bazı düşünürler insanların hayvanlara karşı adaletli olması gerektiğini savunmaktadır. Hayvanların da haz ve acı hissettiğini, içgüdüsel olarak da olsa bir deneyim hislerinin olduğunu yukarıda görüldüğü üzere savunmaktadırlar. Bunların yanı sıra hayvanların da ruhu, aklı, algı sahibi olduğunu ayrıca empati yapabildiklerini, sadakat gibi erdemlerinin olduğunu gözler önüne sermektedir. Ayrıca hayvanlara daha fazla yaşam alanının sunulması gerektiğini çünkü insan bilgisi ve mantığının sınırlı olduğunu eklemektedirler. Diğer düşünürlerin büyük bir çoğunluğu ise insan merkezli bir bakış açısı çerçevesinde, insan ve hayvan arasında bir karşıtlığın olduğunu savunmaktadırlar. İnsanların hayvanlardan daha üstün olduğunu, bir hiyerarşinin olduğunu ifade etmektedirler. Sonradan gelen insanın, kendinden daha önce orada olan şeyi yerinden edip kendini merkez haline getirdiklerinin altını çizmektedirler. Hayvanı, insanın bir

eklentisi olarak kabul etmektedirler. Hayvanın dilden yoksul olduğunu, insanı tamamladığını, insanla denk olmadığını buna bağlı olarak insana yapmanın yasak olduğu şeylerin hayvana yapıldığı vurgulanmaktadır. Özellikle hayvan ve insan arasındaki farklılıkların ortaya konulması adına yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğunda insanı merkeze alan bir bakış açısı mevcuttur. Yapılan bu çalışmalarda baskın olarak görülen aslında insanın hayvanı mağdur ettiğine dayanan bir perspektif olduğudur. Fakat günümüzde yaşanan bir dönüşümün olduğu görülmektedir. Sadece insanın hayvana yaptığı mağduriyetlerin yanı sıra hayvanın da insana yaptığı mağduriyetlerin örnekleri sunulmakta, bu konuda yapılan araştırmaların sayısı artmaktadır. Bu çalışma da diğer bölümlerinde insan ve hayvan haklarını kapsamına alarak insanın hayvana yaptığı mağduriyet örneğinin yanı sıra hayvanında insana yaptığı mağduriyet örneğini de sunarak toplumda görülen dönüşümü açıklamaya çalışmayı amaçlamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNSAN VE HAYVAN HAKLARI: BENZERLİK, UYUŞUM, FARKLILIK

Çalışmanın ikinci bölümünde insan ve hayvan arasındaki ilişkiyi ve yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan hayvan kuramlarına yer verilmişti. Bu bölümde ise ilk olarak hem insan hem de hayvan haklarının Batı'da ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi yer almaktadır. Doğada bulunan hem insan hem de hayvan için kullanılan hak kavramının, kullandığı benzerlikleri, farklılıkları ve varsa birbiriyle uyum gösterdiği noktaları ortaya koymak amaçlanmaktadır.

1. İNSAN HAKLARI

Tarih boyunca insanların oluşturmuş oldukları toplumlar içerisinde meydana gelen siyasal, ekonomik, kültürel, toplumsal gelişmeler beraberinde birçok yeni kavramın oluşmasını sağlamıştır. Bu kavramların bir tanesi de hak kavramıdır. Hak kavramı, hukukun, adaletin gerektirdiği ve birine ayırdığı kazanım kazanç anlamını ifade ederken, insan hakları kavramını, Türk Dil Kurumu'nun ifade ettiği şekilde açıklamak gerekirse bütün insanların hiçbir ayırım gözetilmeksizin, yalnızca insan olmalarından dolayı insanlık onurunun gereği olarak sahip olmaları gereken en üst düzeydeki hakları ifade eder (tdk.gov.tr).

Başka bir tanıma göre insan hakları insanın başkaca hiçbir ön koşul aranmadan yalnızca insan olmasından dolayı doğuştan ya da ana rahmine düşmesinden başlayarak sahip olduğu ve devlet birey ya da birey toplulukları tarafından dokunulamayan evrensel ilke kural ve haklar bütünüdür (Hekimoğlu, 2002: 54). En genel kabul edilen tanıma göre, “insanların doğuştan kazandıkları, yalnızca insan olmaları dolayısıyla sahip oldukları; kullanılması için dil, din, ırk, cinsiyet gibi herhangi bir kriterin getirilemeyeceği dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez hakların bütününe insan hakları denmektedir” (Sanioğlu, 2008: 77; Uygun, 1996: 7).

İnsan hakları kavramı, çeşitli düşünürler tarafından farklı şekillerde temellendirilmektedir. Farklı şekillerde yapılan temellendirmeler beraberinde farklı tartışmaları da getirmektedir. Burada yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere insan haklarını insanlar doğuştan kazanmaktadır. Bu haklarını da insan olmaları sebebiyle kazanmaktadır. Bunun için bu haklar dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez olarak diğer bir ifade ile doğal olarak temel alınmaktadır.

1.1. BATI'DA İNSAN HAKLARI

İnsan hakları özellikle son birkaç yüzyılda gelişme göstermiş ve evrensel bir hal almaktadır. Özellikle İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'da yaşanmış olayların sonucunda, gösterilen mücadelelerin neticesinde insan hakları elde edilmiştir.

İngiltere'de özellikle 12. yy'da yaşanan gelişmelerin ardından Magna Carta ortaya çıkmıştır (Özdağ, 1996: 45). Magna Carta 63 maddeden meydana gelmektedir. İnsan haklarının tarihsel gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Magna Carta maddeleriyle insana mülkiyet hakkı, haksız yere kimseye maddi yükümlülükler yüklenemeyeceği, kral komisyonun onayını almadan kimseye kendi kararıyla vergi yüklenemeyeceği, angarya yasağı, suç ile uygulanacak olan cezanın aynı doğrultuda ve aynı oranda olması gerektiği, özgür bir insanın hiçbir suçu yokken tutuklanamayacağı, hapse atılamayacağı, mal ve mülkü elinden alınamayacağı veya sürgüne gönderilemeyeceği, hukukun üstünlüğü ilkesi yasa ile koruma altına alınmaktadır (Doğan ve Demirdal, 2015: 81-82; istanbulbarosu.org.tr, 2019).

Magna Carta'dan sonra 18. yüzyılda Amerika'da yasal belge olarak sayılabilecek iki bildirge bulunmaktadır. Bunlardan ilki Virginia Haklar Bildirgesi, ikincisi ise Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi olarak kabul edilmektedir. Virginia Haklar Bildirgesi'nde kişi hak ve hürriyetleri bir liste halinde teker teker sayıldığı için bir haklar beyannamesi niteliğindedir (Kapani, 1976: 44). Virginia Haklar Bildirgesi'nde bazı hakların insanlara doğuştan verildiği ve bu haklardan insanların yoksun bırakılamayacağı, halkın devlet üzerinde de bazı hak ve yetkilere sahip olduğunu ve bunu temsilcileri aracılığıyla kullanabileceği yer almaktadır (Hazar ve Çamurcuoğlu, 2015: 96). Ayrıca bu hakların vazgeçilmez, devredilmez ve iptal edilemez hakları olduğunu, serbest seçim ilkesini, yasal olarak istenildiği gibi vergi konulamayacağı bunun yanında kişi rızası olmadan mülküne el konulamayacağı, adil yargılanma hakkı, kişi dokunulmazlığı, basın özgürlüğü ayrıca askeri otoritenin sivil otoriteye bağlı olması gerektiği gibi konularda da maddeler bulunmaktadır (Aktan ve Vural, 2004: 82-85).

İngiltere'ye bağlı olan 13 Amerikan kolonisi, kötü ekonomik koşullara sahip olması ve yönetim içerisinde yeteri kadar söz sahibi olamaması sebebiyle, İngiltere'ye karşı bir Bağımsızlık Savaşı başlatmakta ve bu savaşın sonucunda Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi yayınlanmaktadır (Hazar ve Çamurcuoğlu, 2015:

85). Yayınlamış oldukları bu bildiri ile bahsedilen 13 Amerikan kolonisi hem özgür yaşama hem de kendi kaderlerini kendileri belirleme haklarını ilan etmektedirler. Ayrıca temel hak ve özgürlükleri bu bildiri ile yasal olarak güvence altına almaktadırlar (Sencer, 1987: 85). Bahsedilen bu özelliği ile Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi 1789 Fransız İnsan Hakları Bildirgesi için ilham kaynağı olma özelliği taşımaktadır. İki bildirgenin de ortak özelliği, bireyin özgürlüklerini temel almaları olarak kabul edilmektedir (Hazar ve Çamuroğlu, 2015: 9). Genel olarak ortaya konulan hem İngiliz belgelerine hem de Amerikan belgelerine baktığımızda; İngiliz belgelerinin daha çok güncel sorunlara ve mevcut toplumsal sorunlara karşı çözüm odaklı olması ön planda iken, Amerikan belgelerinde daha çok evrensellik ön plandadır (Hazar ve Çamuroğlu, 2015: 95).

Yukarıda bahsedilen ülkeler ve yayınlamış oldukları bildireler dışında Fransa'da da yaşanan siyasi gelişmeler, Fransız kralının Aristokrat ve din adamları dışında yer alan halka karşı zulüm ve despotluğa başvurması, temellerini oluşturduğu "özgürlük, eşitlik, kardeşlik" sloganıyla Fransız Devrimi'ni gerçekleştirmiştir (Akal vd., 2003: 49; Öndül, 1989: 688).

Fransız Devrimi'nin ardından Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nin de ilham kaynağı olduğu Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ilan edilmiştir. Bu bildirede insanın sadece insan olmasından kaynaklı doğal, devredilemez, reddedilemez olarak sayılan 17 maddeden ve giriş kısmından oluşmaktadır (Doğan ve Çamurcuoğlu, 2015: 103). Bildirgenin başlangıç kısmında yine diğer bildirilerde ki gibi insanların doğal, devredilemez kutsal haklarının olduğu belirtilmektedir (Aktan ve Vural, 2004: 93-99). İlk olarak hem demokrasinin hem de Fransız Bildirisi'nin temel fikri olan eşitlik ilkesine, toplumun bireyin mutluluk ve özgürlüğüne bağlı olduğuna, egemenliğin ulusa ait olduğuna, yasanın hak ve özgürlükleri koruyan bir niteliğe sahip olduğuna, toplum için zararlı görülen fiillerin ancak ve ancak yasayla engellenebileceğine, tüm yurttaşların kanun yapılmasına doğrudan ya da temsilcileri aracılığıyla katılma hakkına sahip olduklarına, yasanın bahsetmiş olduğu durumlar dışında kimsenin suçlanamayacağı veya tutuklanamayacağına, suçlu olduğu kanıtlanıncaya kadar herkesin masum olduğuna, inanç, ifade ve düşünce özgürlüğüne, bütün vatandaşların vergi verme konusunda eşit olduklarına yer vermektedir (Hazar ve Çamurcuoğlu, 2015: 103-108).

Yukarıda bahsedilen antlaşma ve bildirilerin yanı sıra diğer önemli bir antlaşma da İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçlanmasından hemen sonra kurulan Birleşmiş Milletler'in yapmış olduğu Birleşmiş Milletler Antlaşması'dır. Bu antlaşmada insan haklarına saygı ve bağlılığını dile getirmekte, insan hakları kavramının milletlerarası hukukun bir parçası olarak kabul edilmesini sağlamaktadır (Aybay, 2015: 43-44).

Birleşmiş Milletler Anlaşması'nda ifade edilen insan hakları ve özgürlükleri ile alakalı olan maddeleri açıklamadan, içeriklerine değinmeden sadece tekrar eden İnsan Hakları Evrensel Bildirisi Genel Kurul tarafından 10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilmektedir (Kapani, 1976: 62). İnsan Hakları Evrensel Bildirisi 30 maddeden oluşmaktadır. Bu bildirinin maddelerinde insanın doğuştan kişiliğine bağlı olan hakları ve insanın siyasal özgürlükleri açıklanmaktadır. Yaşama, özgürlük, güvenlik, köleliğin yasaklanması, savunma hakkı, seyahat hakkı, vatandaşlık hakkı, aile kurma, mülkiyet hakları, yasa önünde eşitlik gibi hükümler yer almaktadır (Doğan, 2015: 172). Siyasi haklar olarak tanımlanan, vicdan ve din özgürlüğü, toplantı ve gösteri yapma hakkı, örgütlenme ve seçimlere katılma hakkı gibi hükümler yer almaktadır. Eğitim hakkı, sağlık hakkı, sendika hakkı, sosyal güvenlik hakkı gibi insanın ekonomik ile sosyal ve kültürel haklarını içeren hükümlere yer verilmektedir (Kapani, 1976: 62-63).

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin yayınlanmasından yaklaşık iki yıl sonra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi imzalanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bir sözleşme olarak adlandırılmış olsa da bir milletlerarası antlaşma olarak sayılmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin kendisinde; yaşama hakkı, işkence yasağı, kölelik ve zorla çalıştırma yasağı, özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı, suç ve cezaların kanuniliği, özel hayat ve aile hayatının korunması ve gizliliği, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, ifade özgürlüğü, toplantı ve dernek kurma özgürlüğü, evlenme hakkı, etkili başvuru hakkı, ayrımcılık yasağı yer almaktadır. Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinde büyük ölçüde bireysel ve siyasal haklar tanınmakta fakat sosyal ve ekonomik haklar sözleşmenin kapsamı dışında bırakılmaktadır (Kapani, 1976: 66).

Özetle Batı'da insan hakları belli olaylar sonucunda gösterilen mücadeleler neticesinde elde edilmiştir. Yayınlanan bildirelerde öncelikle insanlara doğuştan verilen ve insanların yoksun bırakılamayacağı haklar üzerinde durulmuştur. Devamında gerçekleşen her yeni gelişmenin yayınlanan bildirelerin içeriğinde bir takım değişiklikler yarattığı da görülmektedir. Bu bölümde Batı'daki belirli ülkelerde insan hakları ile alakalı bildirelerin ortaya çıkışı, gelişimi ve içeriği hakkında bilgi verilmiştir.

Bir sonraki bölümde de Osmanlı Dönemi'nden başlayarak, Türkiye'deki insan hakları ile alakalı bildireler, yasalar hakkında bilgiler yer alacaktır.

1.2. TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ilk anayasal gelişme olarak Sened-i İttifak sayılmaktadır. Bu anayasal süreç ilk yazılı anayasa olan Kanuni Esasi'nin kabulüne kadar devam etmektedir. Bahsetmekte olduğumuz bu anayasal süreçte insan hakları konusunda önemli gelişmeler yer almaktadır.

Ülkedeki birlik ve beraberliği sağlamak otoriteyi güçlendirmek adına reformlara tekrardan başlamak istenilmektedir. Bu anlamda ilk olarak Tanzimat Fermanı yayınlanmıştır. Tanzimat Fermanı içerisinde, dönemin karışıklıklarının giderilmesi sebebiyle birçok temel hak ve dokunulmazlıklar yer almaktadır. Bu temel hak ve dokunulmazlıkların uygulanmasında hem devlet erkinin kullanılması gerektiği hem de yine kullanılması gerektiği düşünülen devlet erkinin sınırlandırılması ile alakalı birçok madde yer almaktadır.

Hem Müslümanlara hem de devlet içerisinde yer alan gayrimüslimlere yönelik hazırlanmış olan Tanzimat Fermanı'nın maddelerinde herkesin can güvenliği, mal güvenliği, namus güvenliği sağlanacaktır. Bu ferman, hukuk kurallarının düzenlenişinden, herkesin fikirlerini açık bir şekilde dile getirmesini sağlamasından ve ilk defa temel hak ve dokunulmazlıkların yer almasından dolayı dönem içerisinde kayda değer bir yenilik olarak sayılmaktadır. Fakat Tanzimat Fermanı'nın yayınlandığı dönem içerisinde olan karışıklıkları tam anlamıyla çözememesinden dolayı Islahat Fermanı yayınlanmıştır. Islahat Fermanı 1856 yılında Sultan Abdülmecit tarafından ilan edilmektedir. Tanzimat Fermanı'nın devamı niteliğinde olan Islahat Fermanı, toplumsal alanda eşitliği sağlamaya yönelik olsa da, belirli siyasi şartlardan dolayı daha çok gayrimüslimlere ayrıcalık getirmiştir. Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı'na bakarak daha kapsamlı maddeler içermekte ve aynı zamanda daha kesin hükümler getirmektedir. Tanzimat Fermanı'nda yer aldığı gibi Islahat Fermanı'nda da din ve mezhep farkı gözetilmeksizin herkesin can mal ve namus güvenliği sağlanmıştır. Din ve mezhep değiştirmeye kimse zorlanmayacak, İslam'dan çıkmak idamla cezalandırılmayacak gibi daha çok gayrimüslimleri ön planda tutan bir ferman özelliği göstermektedir. Yayınlanan bu ferman ile Müslümanlar ve gayrimüslimlerin elde ettiği haklar neticesinde hukukun birçok alanında eşit duruma gelmektedirler. Hatta

gayrimüslimler elde etmiş olduğu bazı haklarla Müslümanlardan daha fazla ayrıcalık sağlamaktadır.

Tanzimat ve Islahat Fermanı sonrasında kabul edilen Kanuni Esas-i ile ilk kez kişi hak ve özgürlükleri bir liste halinde anayasada yer almaktadır. Kanuni Esas-i'de vatandaşlık hakkı, kişi özgürlüğü, kişi güvenliği, ibadet özgürlüğü, basın özgürlüğü, teşebbüs- şirket kurma hakkı, dilekçe hakkı, öğretim özgürlüğü, kanun önünde eşitlik ilkesi, devlet hizmetlerine alınmada eşitlik ilkesi, vergide eşitlik ve kanunilik ilkesi, konut dokunulmazlığı, tabii hâkim ilkesi, müsadere ve angaryanın yasaklanması, vergilerin kanuniliği ilkesi, işkence yasağı gibi temel hak ve özgürlükler yer almaktadır. (Bucaktepe, 2014: 47) Bunların dışında Kanuni Esas-i ile halka yargısal güvenceler de verilmektedir (Tanör, 2018: 147) Fakat sonraki süreçte yaşanan rejim değişiklikleri ve siyasi gelişmeler sonucunda Kanuni Esas-i'de de büyük düzenlemeler yapılmıştır. Kanuni Esas-i'de yapılan düzenlemelerde kişi hak ve özgürlükleri alanında da değişiklikler yapılmıştır.

Kanuni Esas-i yapılan düzenlemeler sonucunda yeniden yürürlüğe girmiş olsa da, üzerinden çok uzun bir süre geçmeden kişiye verilen hak ve özgürlükler uygulanamamıştır. Bu durum neticesinde Meşrutiyet kavramı, parlamenter sistem, halk özgürlüğü, kişi hak ve özgürlükleri ile ilgili anayasada geçen kavramlar gerçekleştirilemeden, uygulanamadan sadece bir metin olarak kalmıştır (Kapani, 1976: 99-100). Sonrasında Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun kabul edildiği dönemin şartları sebebiyle, kişi hak ve özgürlükleri ile ilgili düzenleme yapılmamıştır.

Cumhuriyet'in ilanının ardından kabul edilen ilk anayasa 1924 anayasası olmaktadır. Daha sonraki süreçte 1961 Anayasası ve günümüzde de halen yürürlükte olan 1982 Anayasası Cumhuriyet sonrası kabul edilen diğer anayasalar olmaktadır. Bu anayasalarla beraber insan haklarına yönelik düzenlemeler ve gelişmeler devam etmekte günümüze kadar da gelişerek gelmektedir. 1921 Anayasası'nın yürürlüğe girdiği dönem içerisinde yaşayan olaylardan dolayı insan hakları konusunda istenilen niteliklere sahip olmayan bir anayasa özelliği göstermektedir.

Sonrasında kabul edilen 1924 Anayasası'nın hazırlanışında ise daha çok Fransız Anayasası'ndan etkilenilmekte ve buna bağlı olarak temel hak ve özgürlükler konusunda büyük gelişmeler yaşanmaktadır. 1924 Anayasası'nda yer alan Hürriyet kavramı, 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisinde açıklandığı gibi birebir

aynı ifadelerle 1924 Anayasası'nda kişi hürriyeti, kanun önünde eşitlik ile her türlü ayrımcılığın yasaklanması, kişi dokunulmazlığı, konut dokunulmazlığı, ırz dokunulmazlığı, işkence, eziyet, müsadere ve angarya yasağı, kanuni istisnalar dışında el koyma ve kamulaştırma yasağı, din ve vicdan hürriyeti, felsefi görüş ve dini inancından dolayı kişinin kınanmaması gibi yasalar yer almaktadır (Kapani, 1976: 103-104). Ayrıca kanunlar çerçevesinde dini törenler ve ayinler düzenleyebilme hakkı, basın hürriyeti, seferberlik ve sıkıyönetim ya da salgın hastalık durumu dışında seyahat hürriyetine engel olunmaması, düşünce, ifade, basın, seyahat, sözleşme, çalışma, mülk edinme, tasarrufta bulunma, toplanma ve dernek kurma, ortaklık kurma hak ve hürriyetleri, haberleşmenin gizliliği esası, kanuni hâkim teminatı maddeleri yer almaktadır (Kapani, 1976: 104; Tanör, 2018: 309-310).

1961 Anayasası'nda, 1924 Anayasası için ifade edilen eksiklikler hem giderilmiş hem de temel hak ve özgürlükler daha geniş ve kapsamlı olarak ele alınmış garantili bir nitelik taşımaktadır (Özbudun, 1998: 21). Hatta bu duruma kanıt olarak 1961 Anayasası'na baktığımızda “temel hak ve ödevler” başlığı altında düzenlenen kısmı anayasanın en uzun kısmı olduğu göze çarpmaktadır. 1961 Anayasası'nda bahsedilen temel hak ve özgürlükler ister Türk ister yabancı uyruklu olsun “herkes” sözcüğü kullanılarak herkesi kapsayacak şekilde ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra 1961 Anayasası'nda temel hak ve özgürlüklerin belirli şartlara göre sınırlandırılabilceği vurgulanmaktadır. Belirlenen durumlara ait şartlar dışında hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmaması daha önce ifade ettiğimiz gibi 1924 Anayasası'na göre 1961 Anayasası'nı daha güvenceli bir duruma getirmektedir.

1982 Anayasası'nın ilan edilmesinin en büyük nedeni, 1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu temel hak ve özgürlüklerin geniş yer alması ve buna bağlı olarak yürütme organının elinde bulunan otoritenin yetersiz kalmasıyla beraber toplumda yaşanan bozukluklar olarak sayılmaktadır (Özbudun, 1998: 38). Bu duruma bağlı olarak 12 Eylül 1980 Darbesi öncesinde yaşanan olayların nedeni de 1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu özgürlük ortamı olarak kabul edilmektedir. 1982 Anayasası'ndaki yer alan temel hak ve özgürlükler de 1961 Anayasası'nda yer alan temel hak ve özgürlükler gibi bir sistematik düzenleme sonucunda oluşturulmaktadır. Örneğin 1961 Anayasası'nda “insan haklarına dayalı” ilkesi yeniden düzenlenerek 1982 Anayasası'nda “insan haklarına saygılı” ifadesi kullanılmaktadır (Organ ve Gölçek, 2017: 120).

Kısaca Osmanlı Dönemi'nden itibaren başlayan ve Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze kadar devam eden Türkiye'deki yasal gelişmeler, görüldüğü üzere bir gelişim göstermektedir. Aynı Batı'da olduğu gibi hem Batı'nın etkisiyle hem de yaşanan belli olaylar sonucunda insan hakları elde edilmiştir. Farklı dönemlerde yayınlanan yasalar da insanlara doğuştan verilen ve yoksun bırakılamayacağı haklar üzerinde durulmuştur. Bazı dönemler bu haklar sınırlandırılırken bazı dönemlerde de beklenilenden fazla genişletilmiştir. Önceki iki bölümde Batı'da ve Türkiye'de insan hakları kavramının ne anlam ifade ettiğine, insan hakları konusunda yapılan çalışmalara ve gelişmelere yer verilmiştir. Bir sonraki bölümde çalışmanın diğer bir tarafı olan hayvan ve hayvan hakları konusunda gelişmeler gösterilmeye çalışılacaktır.

2. HAYVAN HAKLARI

Hayvan hakları, insan dışındaki tüm hayvanların kendilerine ait bir özel alana sahip olduklarını ve aynı insanların temel çıkarlarının korunduğu gibi hayvanların da temel çıkarlarının korunması gerektiğini savunan bir anlayışı ifade etmektedir. Hayvan hakları kavramı, hayvanların insanların kullanması için bir süs eşyası olmadığını, onların da kendine ait ihtiyaçlarının olduğu ve bu ihtiyaçlara göre muamele görmeleri gerektiği anlamına gelmektedir. Hayvan hakları, hayvanların insanlar gibi, vazgeçilmez, başkaları fayda sağlasın diye ticarete dönüştürülemeyecek çıkarları olduğu anlamını taşımaktadır. Hakların savunulması, hakların mutlak olduğu anlamına gelmemektedir (Koşum, 2018: 24).

2.1. BATI'DA HAYVAN HAKLARI

Batı'da insanlar kendi çıkarlarına bağlı olarak insan haklarının hayvan haklarından daha önemli olduğunu hatta hayvan haklarının olmadığını savunmaktadırlar. Bu düşünce geçmişten günümüze birçok toplum tarafından kabul edilmektedir. İlkçağdan itibaren Batı'da hayvanlara karşı sert bir tavır alınmakta ve hayvanların herhangi bir hakları olmadığı savunmaktadır (Arıkan, 2016: 55). Hayvanların yalnızca insanların hayatlarını daha kolay bir hale getirmek için var olduklarına inanılmaktadır (Berger, 2017: 27). Fakat Batı'da hayvan haklarına ilişkin ve hayvan haklarının gelişmesine katkı sağlayan bazı olaylar yaşanmıştır.

Bahsedilen ilk olay kahverengi köpek olayıdır. İsveçli hayvan savunucusu Lizzy Lind af Hageby adlı kadın Londra Kadın Tıp Fakültesine eğitim görmek için kaydolmuştur. Hageby'nin amacı, o dönem içerisinde söz konusu olan hayvanların

üzerinde yapıldığı iddia edilen dirikesim uygulamalar hakkında geniş bilgi edinmek olmuştur. Almış olduğu tıp eğitiminin sonrasında yaptıkları deneyler için kullanılan hayvanlara yapılan zulmü detaylı bir şekilde anlattığı kitabını yayınlamıştır. Yayınlamış olduğu kitabın bir bölümünde kahverengi Terrier cinsi köpeğin hiçbir şekilde anestezi kullanılmadan bilinci açıkken kesildiğini anlatmaktadır. Bu bölümdeki anlatılanlar tıp fakültesinde çalışanlar tarafından kabul edilmemiş olsa da, açılan dava fakülteyi anestezi kullanmadıkları için suçlu bulmuştur. 1906 yılında zikredilen olaya ithafen Battersea Parkı'na bir köpek heykeli dikilmiştir. Fakat bu heykel tıp öğrencileri ile sendikacılar arasında bir çatışmaya sebep olmuştur. Belli bir zaman sonra Battersea konseyi tarafından kaldırılmıştır (hayvanozgurlughareketi.wordpress.com).

Yukarıda bahsedilen ve buna benzer yaşanan birçok olaydan sonra 15 Ekim 1978 tarihinde Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi UNESCO merkezinde düzenlenen bir törende okunmuş, 1989 yılında Hayvan Hakları Birliği tarafından tekrar düzenleme yapılarak 1990 yılında kabul edilmiştir ve halka açıklanmıştır. Fakat bu beyanname UNESCO tarafından tanınmamış buna bağlı olarak yasal bir bağlayıcılık kazanmamıştır (Coulon-Nouét, 2019: 12). Ayrıca beyannamede yer alan bazı hayvanlardan yük hayvanı olarak bahsetmesi, bunun yanı sıra hayvanların yaşam hakları yerine acısız öldürülmesi gibi ifadeler yer almaktadır. Yer alan ifadeler hak kavramına aykırılık göstermektedir. Bahsedilen durumun sona erebilmesi için özellikle Batı'nın hayvan hakları için düşüncelerini değiştirmesi gerekmektedir. Çünkü her düşüncenin temeli Batı'nın düşüncesi olarak görülmektedir. Singer'e göre "(...) Ancak iki bin yıldır Batı düşüncesinde hayvanlara karşı geliştirilen yaklaşımdan tam bir kopuş yaşanırsa bu sömürüye son verilmesini sağlayacak sağlam bir temel yaratabiliriz" (Singer, 2005: 290).

İfade edilen bağlamda Singer, Bentham gibi düşünürler hak kavramının hayvanlar için kullanımını reddetmişlerdir. Bentham ve Singer özellikle hayvanların acı çekme yeteneği olup olmadığının dikkate alınması gerektiği görüşünü taşımışlardır. Onlara göre acı çekme yeteneği hayvanlara karşı adil bir yaklaşımın kurucu etmeni haline gelmiştir. Singer ve Bentham'ın çalışmalarının merkezinde eşitlik meselesi bulunmaktadır. Eşitlikten kast edilen şey ise farklı varlıklar için eşit değerlendirmenin olması fakat bu eşit değerlendirmenin farklı muamele ya da farklı haklarla savunulabileceğidir. Hayvan haklarının savunulmasının amacı, insan ve hayvanların eşit olmalarını sağlamak değil, hayvanların temel hak ve özgürlüklerini temin etmek, acı ve

işkence çekmelerini, özellikle yavrulama zamanı öldürölmelerini, aç kalmalarını engellemek, basit zevkler için doğal ortamlarından koparölmelerini önlemektir. Kısacası hayvanların sürdürdüğü yaşam kalitesini, refahını, hayvanın fiziksel ve zihinsel sağlık durumunu, mutluluğunu özgürlüğünü sağlama amacı içermektedir (Koşum, 2018: 26).

Kant'a göre insan ve hayvanın ahlaki davranışları arasında, akılcılığın karşılaştırmasıyla belirlenen bir hiyerarşı bulunmaktadır. Kant, insanın tüm eylemleriyle alakalı ödevler sınıflandırması geliştirmiştir. Ona göre en temel ayırım insanın kendine ve başkalarına karşı olan, doğrudan ve dolaylı olarak ikiye ayırdığı ödevlerdir. Bu ödevler sevgi ödevleri ve saygı ödevleri olarak adlandırılmaktadır. Hayvanlarla ilgili ödevlerimizin varlığı, hayvanlar insanların bir analogisi olduğundan onlara karşı ödevlerimizi gözetirsek insanlığa karşı da gözetmiş olacağız argümanıyla savunmaktadır (Esen, 2017: 57). Bu bağlama hayvanlara kötü davranıldığında, aralarındaki hiyerarşıye bağlı olarak insan, hayvanı kendi çıkarları için kullandığında birer insanlık ödevi olan içimizdeki insaniyeti ihlal etmiş olacağımızı ifade etmektedir. Hayvanlarla ilgili ödevler, hayvanlar rasyonel olmadıkları için doğrudan ödevler olarak kabul edilmemektedir. Fakat Kant rasyonel olmadıkları halde hayvanların yok sayılmayacağını ve onlara kötü davranılmaması gerektiğini savunmaktadır. Bu düşünceler sadece evde bakılan hayvanlar için değil sokakta yaşayan ve bunların yanı sıra tüketim için kullanılan hayvanlar için de geçerlilik göstermektedir (Esen, 2017: 58).

Birçok düşünür insanlara sağladığı fayda kadar hayvanları değerli saymakta, insanı merkeze alan bir faydacılık ekseninde hareket etmektedir. Bu sebeple de insanı hiyerarşik olarak hayvandan daha üstün bir konuma yerleştirmektedir. Ancak hem insanın hem de hayvanın acı ve hazzı yaşayabiliyor olması aralarında bir uyuşmun, eşitliğin olabileceğini, etik olanın bu olduğuna dikkat çekilmektedir. Burada kast edilen tam bir uyum ve eşitlik değildir. Kabul edilebilir ki geçmişten günümüze kadar Dünyadaki bazı toplumlarda var olan inançlar hayvanlara haklar tanınmasını sağlamıştır. İnançlar, bütün hayatın ve canlıların kutsal olduğuna saygı ve sevgiyi hak ettikleri düşüncesini barındırmıştır. Bu bağlamda görülüyor ki hayvanların bazen inançlar sebebiyle bazen acı ve haz gibi hisleri olması sebebiyle ya da farklı sebeplerle bazı haklarının olduğuna kabul edilmiştir. Yaşanılan gelişmeler, farklı düşünceler, inançlar, yaklaşımlar hayvanlara ahlaki değerlere uygun bir şekilde davranılması gerektiğini, insanların çıkarları göz önünde bulundurularak hayvanların bir araç olarak

kullanılmaması gerektiğini bir eşitliğin olması gerektiğini savunmaya başlamıştır. Fakat insan hakları ile aynı anlam, değer ve eşitliğe sahip olup olmadığı tartışılmaktadır.

Derrida'nın savunduğu gibi bir hayvan dilinin yoksunluğu halen bu tartışmanın sürüyor olmasının nedeni sayılabilir. Derrida'ya göre hukukun dili, dilsizin dili, sessizliğin sesi, hayvanın dili değildir. Aynı hukukta görüldüğü gibi, insan merkezci felsefeler, insan sağlığını ve refahını temel alan bilim çalışmaları da hayvanın dili olarak sayılmamaktadır (Batukan, 2017: 69). Dile yerleşmiş olan insani kodları bozmak ve hayvanlara gösterilen muameleyi meşru hale getiren ilişki biçimlerini değiştirmek gerekmektedir. Tüketme, sahiplenme, itlaf etme, ıslah etme, eğitime, deneylerde, sirklerde kullanmak yerine yeni ilişkilendirme biçimleriyle, onlar üzerinde yıkıcı bir güç elde etmek değil, onların yaşama potansiyelini artırmak gerekmektedir. O halde haklar, sadece insanı merkeze alan çalışmalar veya belirli hayvanların belirli özellikleri üzerinden değil, insanlar ile hayvanlar arasındaki belirli ilişkiler üzerinden anlaşılması önerisi kabul edilebilir. Bu ilişkiler ise gündelik yaşamın her anını kaplayan karşılaşma anlarında kurulabilir (Batukan, 2017: 70).

2.1.1. Hayvan Hakları ve Hayvan Refahı

Dünyadaki bazı toplumlarda var olan inançlar, örneğin Taoizm, Hinduizm, Budizm ve Animizm hayvanlara bazı haklar tanınmasını sağlamaktadır. Bu inançlara bağlı olarak bazı hayvanlar kutsal sayılmakta, bu hayvanlara haklar tanınmakta ve zarar verildiğinde bazı yaptırımlar uygulanmaktadır. Örneğin Hinduizm inancı, bütün canlıların düşündükleri ve hissettikleri ile kendi kaderini yaratabilme düşüncesini, ayrıca bütün hayatın ve bütün canlıların kutsal olduğu saygıyı ve sevgiyi hak ettikleri düşüncesini temel almaktadır.

Batı'da ise John Locke, hayvanlara yapılan şiddetin ve zulmün ahlak açısından yanlış bir davranış olduğunu savunmaktadır. Immanuel Kant ise hayvanlara yapılan zulmün insan davranışlarını etkileyebileceğini ve buna bağlı olarak insanların daha zalimce davranışlar göstererek, hayvanların dışında insanlara da şiddet uygulanmasına neden olabileceğini ifade etmektedir. Yararcı görüşün temsilcisi Jeremy Bentham ise hayvan haklarına karşı olsa da hayvanlara yapılan bazı davranışların yanlış olduğunu savunmaktadır. Özellikle bu düşüncenin temelini tüm canlıların acı çekebilme yetisine bağlamaktadır. Ona göre ahlaki değerlere bağlı olarak, acı yetisi göz önünde bulundurularak ve tüm canlıların acısı dikkate alınarak bazı eylemlerin

yapılması gerektiğini savunmaktadır (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1094641>).

Günümüzde yararçı görüşün temsilcisi olarak sayılan diğer bir isim Peter Singer'dir. Singer, Bentham gibi hayvan hakkı kavramını reddetmektedir. Fakat "Hayvan Özgürleşmesi" kitabında, insanların ve hayvanların lehine olan çıkarlarının eşit şekilde göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmaktadır (Singer, 2005: 300). Ona göre herhangi bir insan ya da herhangi bir hayvan işkence görmek istemez (Singer, 2005: 300). Fakat Singer, hayvanların geleceğe dair bir öngörüsünün olamayacağını, buna bağlı olarak da hayvanların öldürülmesinin onları herhangi bir durumdan mahrum bırakmayacağını savunmaktadır (Singer, 2012: 47). Yalnızca insanların kendi çıkarlarını düşünerek hayvanlara karşı göstermiş olduğu yanlış davranışların diğer bir ifadeyle hayvanların koşullarının düzeltilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Tom Regan ise Singer'in savunduğu hayvanların koşullarının düzeltilmesi gerektiği düşüncesinin yeterli olmayacağını savunmaktadır. Bu düşüncenin yerine, ahlaki değerlere uygun bir şekilde davranılması gerektiğini, insanların çıkarlarını göz önünde bulundurarak hayvanları amaçlarını gerçekleştirebilmek için bir araç olarak kullanmamaları gerektiğini savunmaktadır (Regan, 2007: 179-181). Tüm canlıların hiç kimsenin amaçları için bir araç olarak kullanılmaması gerektiği düşüncesinin hayvanlar içinde genişletilmesi gerektiğini, insanların bu düşünce ve davranışlarından vazgeçmesi gerektiğini savunmaktadır.

2.2. TÜRKİYE'DE HAYVAN HAKLARI

Dünyada ilk olarak 15 Ekim 1978 tarihinde Paris şehrinde Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi ortaya çıkmıştır. Bu bildirgenin ilk maddelerinde, tüm hayvanların eşit doğduğunu ve eşit yaşama hakkına sahip olduğunu, saygı görme hakkı olduğunu ve insanların diğer hayvanları yok edemeyecekleri yer almaktadır. Bunun yanı sıra doğada yaşayan hayvanların özgür oldukları ve özgürlükten mahrum edilemeyecekleri, insanların hayvanları kendi çıkarları doğrultusunda kullanamayacağı, hayvanların psikolojik ya da fiziksel şiddet veren deneylerde kullanılmayacağı, beslenmek için bakılan hayvanların barındırılması, doğal yaşam sürelerine uygun şekilde yaşamlarını devam ettirmelerinin sağlanması, zorunlu olmadığı sürece hayvanların öldürülmemesi gerektiği gibi maddeler yer almaktadır. Ayrıca birçok

hayvanın vahşice öldürülmesini soykırım olarak kabul etmektedir (<https://www.greendog.com.tr/hayvan-haklari-beyannamesi>).

Türkiye'de de Hayvan Hakları Bildirgesi kabul edilmiş, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu oluşturulmuş fakat Türkiye bildirgenin uygulanması konusunda bazı problemler yaşamıştır. Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan maddelere gerekli özen gösterilerek uygulanamadığı düşünülmektedir. Türkiye için hayvan hakları meselesinin gün geçtikçe büyüyen bir sorun haline geleceği öngörülmektedir. Bu öngörülerin temelinde zaman zaman gerçekleşen itlaflar yer almaktadır.

Osmanlı Dönemi'nde sokak hayvanlarıyla özellikle sokak köpekleriyle halkın herhangi bir sorunu olmamıştır. Hatta sokak köpekleri halk tarafından kutsal olarak kabul edilmiştir. Kendini koruyamayan bir hayvanı öldürmenin günah olduğu kabul edilmekte, bunun o hayvanı yaratana karşı bir saldırı olduğuna inanılmaktadır. Acıkmış bir köpeğe acımak ve yardım etmek ise sevap sayılmaktadır (Pinguet, 2008: 18). Osmanlı döneminde sahipsiz bir hayvanı başıboş bırakmama, onun sağlık, tımar, beslenme ve barınma ihtiyaçlarıyla ilgilenme gibi hayvan hakları duyarlılığının öne çıkması hususları, 1502 tarihli Bursa İhtisab Kannunnamesi (Dünyadaki ilk standart kanunu), 1587 tarihli Sultan III. Murat tarafından yayımlanan (belki de dünyadaki ilk hayvan haklarıyla ilgili kanun) fermanla birlikte yayınlanmıştır. Avrupa'da XIX. yy'de, Dünya genelinde ise UNESCO tarafından 15 Ekim 1978'de kabul edilip ilan edilen Hayvan Hakları Bildirgesi'yle, neredeyse 500 yıl sonra gelinebilen duyarlılığı ifade ettikleri görülmektedir. Bir başka deyişle, Osmanlı toplumunun yaklaşık 500 yıllık bir süre öncesinde dahi, dünya genelinde yoğun olarak üzerinde durulan hayvanseverlik, hayvanları koruma, hayvan hakları ve refahı gibi olgularla ilgili olduğu mevcut bir gerçektir (Erden, 2022: 67).

Fakat batılılaşma ile birlikte Batılı devletlerin yapmış olduğu yaptırımlar ve modernleşme adı altında yaptırmak istedikleri sonucunda, sokakta köpeklerin olmaması gerektiği düşüncesine bağlı olarak itlafların gerçekleştiği düşünülmektedir. Özellikle Batının modern olduğu düşüncesi ve sokaklarda köpeklerin olmamasının modernleşme sayılması itlafların gerçekleşmesinin en temel sebepleri olarak sayılmaktadır. Buna bağlı olarak Osmanlı Dönemi'nde sokak köpeklerinden kurtulma fikri ilk olarak 17. yüzyılda Nasuh Paşa tarafından ortaya atılmış, fakat herhangi bir sonuç alınamamıştır. Daha sonra II. Mahmut döneminde köpeklerin itlaf edilmesi yerine sürgün edilmesi fikri

ortaya atılmıştır. Fakat bu süreçte Rusya ile savaş durumu söz konusu olduğu için halk tarafından yapılan ıslahat doğru bulunmamış, hatta ordunun savaşta yenilmesinin sebebi olarak sürgün kararını göstermişlerdir. Çünkü o dönemde halk köpeklerin kutsal olduğuna inanmakta köpeklere herhangi bir şekilde zarar verilirse halka da bir zarar geleceğini inanmaktadırlar. Özellikle padişah Abdülaziz döneminde İstanbul'da büyük yangınların çıkmasının nedenini halk, yangınların öncesinde yapılan toplu köpek sürgünlerinin olduğuna inanmıştır (Pinguet, 2008: 14).

Daha sonraki süreçte Türkiye'de hayvan hakları konusundaki çalışmalar hükümetler tarafından yapılmasa da sivil toplum kuruluşları ve 1980'ler sonrasında yeni toplumsal hareketler bağlamında görülmeye başlanmıştır. Özellikle 2004 yılında 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu yasallaştırılmıştır. 2004 yılında kabul edilen Hayvanları Koruma Kanunu'nun içeriğine bakıldığında 5 kısımdan oluşmaktadır. Bahsedilen bu 5 kısmın da kendi içerisinde farklı bölümlere ayrılmaktadır. Söz konusu olan bu kısımlar içerisinde genel hükümler, koruma tedbirleri, hayvan koruma yöntemleri, cezai hükümler ve geçici hükümler yer almaktadır (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler>).

Hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Amaç maddesi doğrultusunda yapılacak düzenlemeleri, alınacak önlemleri, sağlanacak eşgüdümü, denetim sınırlama ve yükümlülükler ile tabi olunacak cezai hükümleri kapsamaktadır. Hayvanların sahiplenilmesi ve bakılması, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması, hayvanlara yapılan cerrahi müdahalelerin koşulları, yapılmaması gereken yasak müdahaleler, hayvan deneyleri, hayvan ticareti bunların yanı sıra hayvanların eğitimi, hangi şartlarda kesiminin gerçekleştirilebileceği, hayvanların öldürülmesi, hayvanlarla ilgili yasaklar yer almaktadır. İl hayvanları koruma kurulunun ne olduğu, kimin başkanlık ettiği, hangi konular üzerinde görüşmek için toplandığı, görevleri, yaptıkları denetimler ve bu kurulun içerisinde yer alan görevlilerin sorumlulukları, yapılan mali destekler yer almaktadır.

2004 yılında kabul edilen 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun içerisinde yer alan, yukarıda bahsedilen maddelerinin hayvanların korunması konusunda mevcut sorunların çözülmesinde tam bir başarı sağlayamamasından dolayı, sorunlara halen günümüzde de çözümler aranmaktadır. Hayvanları Koruma Kanunu'nun hükümlerinin

yetersiz olduğu gerekçesiyle değişiklikler yapılması gerektiğine dair kanun teklifleri sunulmaktadır.

Genel olarak bakıldığında hem Batı'da hem de Osmanlı Dönemi'nden günümüze kadar olan süreçte, insan ve hayvan hakları belli bir gelişim göstermiştir. Fakat hak kavramının her iki taraf içinde aynı anlamı ifade etmediği görülmektedir. Hak kavramı bir adalete uygun hukuksal kazanım, bir kazanç olarak anlamlandırılmaktadır. İnsan haklarının hem Batı'da hem de Türkiye'de belli olaylara karşı yapılan mücadelelerin neticesinde elde edildiği ve insan için bir kazanım olduğu kabul görmektedir. Uzun yıllar üzerinde çalışılmış, insanların doğuştan itibaren elde ettiği haklar dışında ekonomik, siyasi vb. haklar da verilmiştir. Toplumsal olarak gerçekleşen her gelişme ile haklar genişletilmiş ve geliştirilmiştir. Fakat hayvan hakları konusunda insan haklarında olduğu gibi hemen bir kabul ediliş veya hızlı bir gelişim görülmemiştir. Çünkü gelişmiş ülkelerin dışındaki ülkelerde cinsellik, cinsiyet, ırk, sınıf, insan hakları gibi sorunsallaştırmalar halen yeterli seviyeye ulaşamamış olması da durumun nedenlerinden biri olarak sayılabilmektedir (Batukan, 2017: 66). Bu nedenle hayvan haklarına, doğanın korunmasına bazı dönemlerde önem verilememiştir. Bir dönem Batı'da bahsedilen durum yaşanmış, hayvanlara karşı sert bir tavır alınmıştır. Hayvanların herhangi bir hakkı olmadığı savunulmuştur. İnsan yararı ön planda tutulmuştur.

Osmanlı Dönemi'ne bakıldığında ise bazı dönemlerde itlaflar yaşanmış olsa da Batı'ya bakarak hayvanlara daha kutsal ve ılımlı yaklaşımıştır. Bu bağlamda hem farklı ülkelerde hem de farklı görüşler etrafında toplanan gruplar içerisinde hak kavramı çeşitli anlamlar içermektedir. Örneğin hayvan hakları savunucuları bunu bir kazanım olarak görmektedir. Hayvanlar için göstermiş oldukları bir mücadele bulunmaktadır. Karşıt görüşü savunan birçok düşünür hayvanlar için hak kavramını kullanmanın yanlış olduğu görüşünü taşımaktadır. Bunun bir kazanım olduğunu düşünmemektedirler. Ancak belli inanç veya taşımış oldukları belli insani hislere bağlı olarak insan haklarıyla aynı anlamı taşımayan farklı haklar verilebileceği savunulmuştur. Hayvan hakları düşüncesinin temel sorusu "hangi gerekçeyle hayvanlara hak tanımak gerektiği" olmuştur. Hakları temellendirecek meşru zemin ya insanda bulunan merhamet, vicdan sorumluluk gibi ahlaki bir vasıf ya da söz konusu hayvanı insana yaklaştıran yaşam sahibi olma, acı çekme gibi bir tür özelliği olarak belirlenmiştir. Hayvanı insandan

uzaklaştıran konuşamama, düşünememe gibi özellikleri ise onlara tanınacak hakların sınırını belirlemek bakımından kullanılmıştır (Burgan, 2017: 25).

Yukarıda yer alan bölümlerde Batı'da ve Türkiye'de insan hakları ve hayvan hakları kavramlarına, bu kavramların tarihsel gelişimine, ifade ettiği anlamlara ve bu anlamların benzerlik ve farklılıklarına yer verilmiştir. Bir sonraki başlıkta ise hayvan hakları, yeni toplumsal hareketlerin başka bir versiyonu olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

2.2.1. Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Hayvan Hakları

Toplumsal hareketler, toplum içerisinde yer alan bir problemi saptamak, bu probleme dayalı olarak değişiklikler yapmak ve ortada bulunan bu probleme çözüm bulmak amacıyla grup halinde gerçekleştirilen hareketlerin tamamıdır. Toplumsal hareketler eski ve yeni olarak iki gruba ayrılmaktadır. Eski toplumsal hareketlerin temeli Marx ve Weber'in çalışmalarına dayandırılmaktadır (Çayır, 1999: 16).

Yeni toplumsal hareketler ise eski toplumsal hareketlerin bazı kavramları açıklanmasında ve bazı problemlerin çözülmesinde yetersiz kaldığı için ortaya çıkmaktadır. Eski toplumsal hareketler toplumda meydana gelen durum ve hareketlilikleri yalnızca sınıf ve ekonomiye bağlı olarak açıklamaya çalışmaktadırlar. Fakat gelişen ve değişen toplum yapısıyla birlikte toplumda meydana gelen her hareketliliğin sebebi sınıf ve ekonomiye bağlı olarak gelişmemektedir. Yeni toplumsal hareketler ile beraber artık insanlar sınıfa ve ekonomiye bağlı olmayan toplumsal sorunları çözebilmek adına bir araya gelmektedir. Özellikle devletin yetersiz kaldığı ya da devletin görmezden geldiği toplumsal problemlerin çözülmesi için büyük kitleler bir araya gelmektedir. Yukarıda da bahsedilen devletin, iktidarın ve partilerin eksik olduğunu düşündükleri konular üzerinde ortaya çıkan problemlerin çözülmesine dikkat çekmek ve bir değişim sağlama düşünceleri bu hareketliliğin yeni olarak adlandırılmasının nedenidir (Della Porta, Dıanı, 2020: 51-65).

Bu çalışmada üzerinde durduğumuz yeni toplumsal hareketlerin başka bir versiyonu olan hayvan haklarının savunulması konusunda da ilk çalışmalar Osmanlı döneminde kurulan dernekler ve sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir. Öncelikle hayvan hakları konusunda, sırasıyla çıkartılan fermanlar, sonrasında kurulan İstanbul Himaye-i Hayvanat Cemiyeti'nin çalışmaları ve sonraki dönemde kurulan Türkiye Hayvanları Koruma Derneği'nin yapmış oldukları

faaliyet neticesinde gelişmeler yaşanmaktadır. Söylenen çalışmalar Türkiye’de ancak 1980’li 90’lı yıllardan sonra yeni toplumsal hareketler olarak görülmeye başlanmıştır. Çünkü bahsedilen bu yıllardan öncesinde yapılan çalışmalar daha küçük çaplı olmuş, istenilen başarıyı gösterememiştir. Fakat hayvanlara karşı kötü davranışların artması ve hayvanlara verilen zararın artması neticesinde hayvanları korumak için hayvan haklarını savunan sivil toplum kuruluşlarında da bir artış görülmüştür. Kurulan bu sivil toplum kuruluşların hayvan hakları konusundaki çalışmalarının büyük ses getirmesi, bunun yanı sıra sayılarının artmış olmasından dolayı kitlesel bir harekete dönüşmesi yaşanan bu hareketliliği yeni toplumsal hareketler olarak değerlendirilmesini sağlamıştır. Bir sonraki bölümde yeni toplumsal hareketler çerçevesinde hayvan hakları savunuculuğu konusunda faaliyet gösteren HAYTAP, DOHAYKO, YHS... gibi sivil toplum kuruluşları ele alınıp ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır.

2.3. TÜRKİYE’DE HAYVAN HAKLARINI SAVUNAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Tarih boyunca Türkiye’de farklı toplumsal sorunların çözümü için birçok sivil toplum kuruluşu kurulmuştur. Hayvan hakları konusunda da kurulan sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Fakat kurulan sivil toplum kuruluşları hayvan hakları sorununa çözüm getirmek istedilerse de tam bir başarı sağlayamamışlardır.

Hayvan hakları sorunu ile ilgili kurulan ilk topluluk Osmanlı döneminde kurulmuştur. Kurulan topluluğun adı “Şefkat Kolları”dır (Aktaran Melikoğlu, 2009: 3). Daha sonra hayırsız ada katliamı gerçekleştirildiği için hayvanları korumak amacıyla derneklerin kurulması gerektiği tekrar gündeme gelmiştir. 1912 yılında İstanbul Himaye-i Hayvanat Cemiyeti bu amaçla kurulmuştur. Halk da hayvanların korunması gerektiğini düşünerek kurulan cemiyeti desteklemiştir. İstanbul Himaye-i Hayvanat Cemiyeti kurulduğu zamandan itibaren yapmış olduğu çalışmalar devlet tarafından desteklenmiş, fakat Balkan savaşları ve I. Dünya Savaşı gibi savaşların yaşanmasından dolayı cemiyet çalışmalarına son vermek zorunda kalmıştır (Topçuoğlu, 2010: 73). Cumhuriyet döneminde tekrar hayvan hakları sorunu gündeme gelmiş ve İzmir İktisat Kongresi’nde tekrar bir dernek kurulması gerektiğine, hükümetinde kurulan bu derneğe yardım etmesine karar verilmiştir. Bu kararın sonucunda 1923 tarihinde merkezi İstanbul olarak kabul edilen Türkiye Hayvanları Koruma Derneği kurulmuştur (Aktaran Melikoğlu, 2009: 5).

Ancak 1980 sonrasında Türkiye'de yeni toplumsal hareketlerin de görülmeye başlamasıyla sivil toplum kuruluşlarının hem sayısında hem de yapmış olduğu çalışmalarda bir artış görülmeye başlanmıştır. Sivil toplum kuruluşlarından hayvan haklarını savunan derneklerden bir tanesi 1978 yılında kurulan Doğal Hayatı Koruma Derneği'dir. Fakat kurulan bu dernek günümüzde faaliyet gösterememektedir. Türkiye'de kurulan diğer bir hayvanları koruma derneği, DOHAYKO derneğidir. Bu dernek 1995 yılında kurulmuştur. Sokak hayvanlarına yapmak istedikleri barınak projesi ile faaliyetlerine başlamış, belediyeden aldıkları desteklerle bu projeyi gerçekleştirmişlerdir. DOHAYKO Derneği öncülüğünde kurulan diğer bir dernek HAYTAP olmuştur ve sonrasında DOHAYKO, HAYTAP'ın bünyesinde yer almıştır. HAYTAP beş sivil toplum kuruluşunun birleşmesi sonucunda oluşmuş bir dernektir. Öncesinde "Hayvan Hakları Aktif Güç Platformu" adıyla oluşmuş, sonrasında İstanbul Valiliği'nin kararı ile federasyon olarak sayılmıştır. Bir diğer sivil toplum kuruluşu YHS'dir. İlk olarak sokak hayvanlarına sahip çıkmak için 2006 yılında Özgün Öztürk tarafından bir web sitesi olarak kurulmuş, daha sonraki süreçte çalışmalarını bir dernek olarak devam ettirmiştir.

2.3.1. HAYTAP, DOHAYKO, YHS

Hayvan Hakları Federasyonu (HAYTAP), ilk önce bir web sitesi olarak kurulmuş, sanal ortamda hayvan hakları savunuculuğu yapmış, daha sonraki süreçte savunucularının bir araya gelerek oluşturduğu bir topluluktur. İlk kurulduklarında "Hayvan Hakları Aktif Güç Platformu" olarak kendilerini isimlendirmişlerdir. HAYTAP 5 sivil toplum kuruluşunun birleşmesi ile oluşumu, 9 Temmuz 2008 tarihinde de İstanbul Valiliği'nin vermiş olduğu kararla tescil edilmiş ve federasyon olarak sayılmıştır (www.haytap.org).

Genel olarak sivil toplum kuruluşlarının önemli özelliklerinden biri bünyelerinde eğitim almış, donanımlı insanları barındırıyor olmalarıdır. HAYTAP sivil toplum kuruluşu da bu özelliğe sahip olmakla birlikte bünyesinde topladığı eğitilmiş ve ünlü kişilerin de içerisinde olduğu, hayvan haklarını savunan büyük bir çoğunluğu bir araya getirmiştir.

Bu çoğunluğun oluşturduğu sivil toplum kuruluşunun gerçekleştirmiş olduğu çalışmaları sayarsak:

Sokak hayvanlarına yiyecek ve içecek alınabilmesi için başlatılan kampanyanın bir tanesi “*Bir Yemek Bir Kap Su*” adlı çalışmadır. Ülke çapında büyük bir başarı göstermiştir. Diğer bir çalışma hayvanları satın almak yerine sahiplenilmesi ve sahiplenilen hayvanların sokağa bırakılmasını önlemek için “*Beni Terk Etme*” adlı çalışmayı gerçekleştirmişlerdir. Hayvanların bir eşya gibi satılmayacağını vurgulayarak “*Petshopta Hayvan Satışı Yapılamaz*” adlı kampanyayı yapmışlardır. Yürüttükleri diğer bir kampanya ise “*Koruyucu Aile Olun*” kampanyasıdır. Bu kampanya ile amaç sokakta yaşayan zarar görmüş hayvanlara yuva bulunmadan önce kalacak bir yer ayarlamaktır. (www.haytap.org).

Doğayı Hayvanları Koruma Derneği (DOHAYKO), Merkezi Adana olarak kabul edilmiş 1995 yılında kurulmuştur. DOHAYKO sivil toplum kuruluşu da HAYTAP Federasyonu'nun içerisinde bulunan diğer derneklerden bir tanesidir. Dernek HAYTAP'ın kuruluşuna öncülük etmiş, bunun yanı sıra derneğin sözcülüğünü de yapmıştır. Derneğin İzmir-İstanbul ve Trabzon'da şubesi diğer ondokuz şehirde de temsilcileri bulunmaktadır. DOHAYKO derneğinin bünyesindeki büyük çoğunluğu HAYTAP'tan farklı olarak iş kadınları ve iş adamları oluşturmaktadır (www.dohayko.org).

Söz konusu derneğin yapmış olduğu çalışmalar içerisinde HAYTAP ile ortak yürüttüğü “*Bir Kap Yemek Bir Kap Su*”, “*Sirk Gerçeği*”, “*Bir Kulübe Bir Can*”, “*Petshopta Hayvan Satışı Yapılamaz*” çalışmalar sayılabilir (www.dohayko.org).

Yaşam Hakkına Saygı Derneği (YHS), bir web site olarak 2006 yılında hayvan haklarını savunmak için kurulmuştur. Derneği kuran kişi Özgün Öztürk'tür. Kuruluşundan iki yıl sonra 18 Aralık 2008 tarihinde çalışmalarını bir derneğin niteliklerini taşıyarak devam ettirmiştir. (www.yasamhakkinasaygi.com)

YHS derneğinin yürütmüş olduğu çalışmalar içerisinde sayılabilir:

“*Bir Kap Su*” yürütmüş olduğu çalışmalardan bir tanesidir. HAYTAP'ın yürütmüş olduğu “*Bir Kap Yemek Bir Kap Su*” çalışmasıyla aynı amaca hizmet eden, başarı sağlamış bir kampanyadır. “*Sessiz Kalma Suça Ortak Olma*” bir başka yürüttüğü çalışmadır. Burada amaç hayvanların başlarına gelen kötü olayları web sitesine yüklemek ve sonrasında bir dilekçe oluşturulup imza toplayarak bir çözüme ulaştırmaya çalışmaktır. Yürütülen diğer bir kampanya “*Ekme Ağacı*” kampanyasıdır. Kış aylarında kuşların yiyecek bulmakta yaşadıkları zorlukları ortadan kaldırmak için

yapılan bir kampanyadır. Ayrıca hayvan almak yerine barınaklardan sahiplenilmesi gerektiğini vurgulamak amacıyla “*Sahip SİZsiniz*” kampanyasını yürütmüşlerdir. Yine HAYTAP’ın yürütmüş olduğu “*Koruyucu Aile Ol*” kampanyasıyla aynı amaç doğrultusunda YHS’de “*Bakıcı Aile Ol*” kampanyasını yürütmüştür. (www.yasamhakkinasaygi.com)

2.3.1.1. Kuruluşların Hayvan Haklarını Tanımlama Biçimi

Bir önceki başlık altında bahsedilen sivil toplum kuruluşlarının hayvan haklarını savunma biçimleri de birbirleri ile benzerlik göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarından olan DOHAYKO, HAYTAP ve YHS, toplum içerisinde insanın merkeze alındığı ve değerli kabul edildiği anlayışa karşı çıkmaktadır. Bu kuruluşların ortak savundukları düşünce, nasıl insan hakları doğuştan geldiyse hayvan haklarının da aynı şekilde doğuştan geldiği inancıdır. HAYTAP: “*İnsan türünün gezegeni başka canlılar ile paylaştığından hareketle insanın bu dünyanın efendisi değil diğerleri arasında bir tür olduğunu kabul eder. İnsanlara tanınan tüm haklardan (ahlaki ve hukuki olarak) hayvanlarında yararlanmasını olan görür ve bunun bir hak olmaktan öte bir gereklilik olduğunu düşünür.*” (www.haytap.org), YHS: “*İnsanların kendilerini dünyanın merkezine koymalarından rahatsızlık duyuyoruz. Biz ”önce insan” diyen insana inat her canlının yanındayız*” (www.yasamhakkinasaygi.com), DOHAYKO: “*Eğer önce insan gelir dersek, insan neden önce gelir, çünkü güçlüdür şeklinde bir yaklaşımdan yola çıkmış oluruz. İnsanın önce gelmesini kabul edersek, güçlü olanın zayıfa, yönetenin yönetilene, zengin fakire olan üstünlüğünü de kabul etmek zorunda kalırız. Bu bağlamda güçlü ve zengin ülkelerin de fakir ülkelere olan saldırı ve tahakkümünü de onaylamış oluruz*” (www.dohayko.org) sözleriyle dünyanın merkezinde yalnızca insanın olmadığını ve her canlının eşit olduğunu dile getirmektedirler.

Görüldüğü üzere yukarıda bahsedilen üç sivil toplum kuruluşu da hayvan haklarını aynı anlama gelecek şekilde tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun değiştirilmesi konusunda da aynı fikre sahip olup, bu fikir doğrultusunda ortak hareket etmektedirler.

2.3.1.2. Kuruluşların Medya Çerçevesinde Örgütlenmesi

Sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme biçimlerine baktığımız zaman, en önemli özelliği gönüllülüğün esas alınmasıdır. Ayrıca bahsedilen sivil toplum kuruluşlarının

yönetim kurulunda bulunan kişilere bakıldığında da liderlik özelliğine sahip, eğitilmiş kişilerin yer aldığı görülmektedir. Örneğin, HAYTAP'ın yönetim kurulu başkanı Ahmet Kemal Şenpolat'tır ve avukatlık yapmaktadır. Kuruluşlar çekirdek kadro diye tabir edilen kurul içerisinde nitelikli insanlara yer vermektedir. Aynı şekilde DOHAYKO'nun yönetim kurulunda da iş kadınları ve iş adamları yer almaktadır. Ayrıca kurulun içerisinde yer alan insanların ekonomik anlamda da refah düzeyi yüksek olan insanların olduğu görülmektedir. *“Yeni sosyal hareketlere en yüksek desteği veren katman hiçbir şekilde mahrum ve yoksul değildir, aksine genelde ekonomik açıdan güçlüdür. Bunlardan bazıları, örneğin “orta sınıf üniversitesi öğrencileri” der Marsh “genelde toplumun en avantajlı üyeleri arasındadır”* (Aktaran Çayır, 1999, s. 74). Yeni toplumsal hareketler içerisinde yer alan insanların ekonomik yönden problemsiz bir yaşam sürdürüyor olmaları, onları çevrelerindeki sorunlara karşı daha dikkatli olmalarını ve farklı bakış açılarıyla daha dikkatli bakmalarını sağlamaktadır. *“Yeni sosyal hareketlerin aktivistlerinin ve destekçilerinin yapısal karakteristiği yüksek eğitilmiş, ekonomik güvene sahip ve hizmet sektöründe çalışıyor oluşlarıdır”* (Çayır, 1999: 68). Savunulan bu düşüncenin ışığında bir başka sivil toplum kuruluşu olan YHS dir. YHS nin yönetim kurulu başkanının Özgün Öztürk'ün bir gazeteci olması da savunulan bu düşüncüyü kanıtlamaktadır. Bu üç sivil toplum kuruluşunun yönetim kurullarının yanında yapmış oldukları çalışmaların temelinde gönüllülük yer almaktadır. Sorunların çözüme kavuşmasında ve büyük kitleler halinde seslerini duyurmalarında gönüllüler önemli bir yere sahiptir.

Bu üç sivil toplum kuruluşunun medya çerçevesinde örgütlenme amacı, yaptıkları çalışmaları Türkiye genelinde duyurabilmek ve yayabilmektir. Özellikle makro düzeyde çalışmalar gerçekleştiren HAYTAP, tek tek sorunlarla uğraşmak yerine daha genel kampanyalar düzenlemiş ve medya sayesinde daha büyük kitlelere yayılmış ve başarı sağlamıştır. Ayrıca HAYTAP'ın medya üzerinden hayata geçirmiş olduğu haytapshop üzerinden yapılan satışlar ile elde edilen kar sonucunda sokak hayvanlarına destek olunmuştur. DOHAYKO'da bu örgütlenme üzerinden devam etmiş ayrıca haytapshop ve diğer sivil toplum kuruluşlarına destek sağlamıştır. Diğer bir sivil toplum kuruluşu olan YHS'de web sitesi üzerinden hayvan hakları ile ilgili dilekçeler yayınlamış, imzalar toplamış, ulusal çapta birçok hayvanı olumlu yönde etkileyecek hareketler içerisinde yer almaktadır. Genel olarak bakıldığında incelenen bu üç sivil

toplum kuruluşunun örgütlenme biçimleri ve örgütlenme amaçları birbiriyle benzerlik göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İNSANDAN HAYVANA VE HAYVANDAN İNSANA MAĞDURİYETİN MEDYADAKİ SUNUMUNUN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

1. İNSANDAN HAYVANA MAĞDURİYETİN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

1.1. HABER METİNLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

15 Haziran 2018 tarihinde Sakarya Sapanca'da insan tarafından dört uzvu kesilmesi sonucunda yaşamını kaybeden küçük köpek yavrusuyla ilgili medya kaynaklarında yer alan haberlerin çözümlemesi yapılmaya çalışılmıştır. Olayın yaşandığı günü ve ertesi günü esas alınarak yaklaşık 24 medya kaynağında haberler taranmıştır.

Taranan haberler: Sabah, Sanal Basın, Euronews, Haber61, Gazete Duvar, GZT, Ahaber, Haberler, Onedio, Sözcü, Habertürk, NTV, Milliyet, TRT Haber, Sputniknews, Diken, Beyaz Gazete, T24, Evrensel, Bursada Bugün, Mynet, Yeni Şafak, Bianet, Cumhuriyet gibi yerel ve ulusal medya kaynaklarında yer almıştır. İçlerinden Haber61 medya kaynağının yaşanan olayla ilgili 2'ser, Haberler medya kaynağının 3'er, Ahaber medya kaynağının ise 2'ser haber yayımladığı görülmektedir. Diğer medya kaynakları 1'er haber yayınlamıştır. Bu medya kaynakları ayrıntılı bir şekilde geniş çaplı olarak yaşanan olaya yer vermişlerdir. Tüm medya kaynaklarında haber ile alakalı fotoğraflar ve videolar da yer almıştır.

1.1.1. Makro Yapı: Tematik ve Şematik Çözümleme

Yaşanan olayla alakalı medya kaynağında haber yapan haberci, haberin kurgusunu makro önermelerden oluşturmaktadır. Makro yapı ele alınırken başlıkları, haber girişlerini, spotları ya da haber metninin ilk paragraflarını analiz eden bir tematik çözümleme yapılmaktadır (Dijk, 1988-1991, Aktaran: Özer, 2001: 84). Ana olayı, haber kaynaklarını, ardalan ve bağlam bilgisini, olayın taraflarının yorumları/değerlendirmelerini, fotoğrafları ve diğer unsurları analiz eden şematik çözümleme yapılmaktadır (Ülkü, 2004: 374).

1.1.1.1. Tematik Yapı İncelemesi

Tematik yapıda; başlıklar, haber girişleri, spotlar incelenmektedir. Çalışmamızda insandan hayvana yapılan mağduriyetin örneği olan olayla ilgili yapılan haberlerde,

medya kaynaklarının büyük bir kısmı olaya geniş yer verilmesi sebebiyle; başlıklar, haber girişleri, spotlar, haberin devamında yer alan ara başlıklar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bazı medya kaynaklarının haberleri tek paragraftan oluştuğu için söz konusu haberlerin ilk cümleleri haber girişi olarak kullanılarak incelenmiştir.

1.1.1.2. Başlıklar

Başlıklar incelenirken belli unsurlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bunlar enformasyon eksiltimi, genelleme ve kurgulama yapıp yapılmadığıdır. Diğer bir unsur ise kullanılan başlığın haberin genel içeriğini verip vermediğidir (Tuğrul, 2018: 79). İnsandan hayvana mağduriyet örneği olan olayın incelenen haber başlıklarında, medya kaynaklarının büyük bir kısmı köpeğin öldüğünü belirterek devamında köpeğin ölmesi sebebiyle suçlu kabul edilen kişinin tutuklandığını veya gösterilen tepkileri eklediği görülmektedir. Olayın yer, dönem, zaman, haberin içerisinde kimlerin açıklamalarının yer alacağına dair bilgiyi içeren haber girişleri ve spotlar bulunmaktadır.

Genel haber başlıkları aşağıdaki gibidir;

4 ayağı kesilen köpek öldü (Sanal Basın, 16.06.2018)

Bacakları kesilmiş halde bulunan yavru köpek kurtulamadı (Diken, 15.06.2018)

4 ayağı kesilmiş olarak bulunmuştu! Korkunç Şüphe (Milliyet, 15.06.2018)

Vicdanlar isyan etti! 4 bacağı ve kuyruğu kesilen yavru köpek kurtulamadı (Haber61, 16.06.2018)

Yavru köpeğin ayaklarının kesilmesine neden olan kepçe operatörü gözaltına alındı (GZT, 16.06.2018)

Bacakları kesilen yavru köpek, siyasetin gündemini de değiştirdi (Euronews, 18.06.2018)

Son dakika haber: bacakları kesilen yavru köpek vahşetinde flaş gelişme! (Sabah, 16.06.2018)

Ayakları kesilen köpek vahşetinde yeni gelişme! Vali suçluyu buldu (Sözcü, 16.06.2018)

Cumhurbaşkanı sözcüsü Kalın, Bacakları ve kuyruğu kesilen köpek için devreye girdi (Haberler, 16.06.2018)

Bacakları kesilen köpek İstanbul'da ameliyata girecek (Mynet, 15.06.2018)

Sakarya'da 4 patisi kesilmiş halde bulunan yavru köpek öldü: Vali “ adam öldürmüş katil gibi failerini bulun diye emir verdim” dedi (Sputniknews, 16.06.2018)

15 ve 16 Haziran 2018 tarihinde Sakarya Sapanca'da yaşanan insandan hayvana mağduriyet örneğinin sunulmuş olduğu haberlerde verilen başlıklar olayın ana temasını genel olarak yansıttığı görülmektedir. Özellikle haberin teması ‘ ayakları kesilen yavru köpeğin ölmesi’ üzerinden şekillenmekte ve ‘ayaklarının kesilmiş olması’ ve ‘yavru köpeğin ölmesi’ vurgulanmaktadır. Medya kaynaklarının sunmuş olduğu haberlerin ana

başlıkları incelendiğinde, bazı medya kaynakları haberlerin ana başlıklarında “Son Dakika!!” vurgulaması yaparak başlamış, “Bacakları Kesilen Yavru Köpek Vahşetinde Flaş Gelişme!!” diyerek dikkatleri bu olaya yoğunlaştırmakta devamında yaşanan olayı ayrıntılı bir şekilde sunmaktadırlar. Diğer bazı medya kaynakları ise haberi “Gözaltına Alındı” başlığı ile vermektedir.

Özellikle başlıklar bazı medya kaynaklarında bacakları kesilen köpeğin fotoğrafının üzerine sarı zemin üzerine siyah, beyaz zemin üzerine siyah ve ya kırmızı zemin üzerine sarı renk kullanılarak dikkat çekilmektedir. Haberin sunumunda yer alan ana başlıklar otuz altı ve üzeri puntolarla kalın harflerle yazılarak vurgulanmaktadır. Haber61 ve Euronews medya kaynakları ise diğer medya kaynaklarından farklı olarak “Yavru Köpeğin Dört Bacağını Keserek Öldürülmesine Siyasetçilerden Tepki”, “Bacakları Kesilen Yavru Köpek Siyasetin Gündemini Değiştirdi” şeklinde başlıklandırarak olayın farklı bir boyutunu ele almakta ve sunmaktadır. Ana başlıklara bakıldığında, baskın bir şekilde yavru bir köpeğin bacaklarının kesilmiş olması, hayatını kaybetmesi, bu konuyla ilgili şüpheli kişinin gözaltına alınmış olduğu ve sorumlu kişinin bulunması adına tüm olanakların kullanılıyor olması vurgulanmaktadır. Siyasetçilerin de aynı şekilde bu olay üzerinde durdukları, tepki gösterdikleri ifade edilmektedir. Sunulan habere konu olan olay başlıklara bakılarak anlaşılabilir.

Yer alan başlıklarda olayın geçtiği yer ve zaman konusunda enformasyon eksilimine başvurulduğu görülmektedir. Haber kaynaklarının büyük bir kısmı haber girişinde olayla ilgili yer ve zamanla ilgili bilgilere yer vermiştir. Genel olarak tüm başlıklarda olayın nerede, ne zaman yaşandığı belirtilmemiştir. Fakat ‘bacakları kesilen yavru köpek’ olarak tasvir ederek özellikle her başlıkta ‘kesilen’ kelimesinin vurgulanması, bunun bir insan tarafından yapılabileceği ihtimalini akıllara getirmektedir. Sabah ve Sözcü gibi medya kaynakları insandan hayvana mağduriyet örneği olan haberi ‘son dakika’ ve ‘flash gelişme’ olarak vermiştir. Ayrıca 2 medya kaynağı da yaşanan bu olayı ‘vahşet’ olarak yansıtmaktadır.

İnsandan hayvana mağduriyet örneği olan olayla alakalı medya kaynakları yalnız ana başlıklara yer vermemektedir. Ayrıca haberi geniş çaplı ele almalarından ve habere, yapılan açıklamalara uzun yer vermelerinden dolayı ara başlıklar da kullanılmaktadırlar.

Ara haber başlıkları aşağıdaki gibidir;

Vali’den açıklama: İlk bulgular iş makinesinin (Cnntürk, 15.06.2018, Evrensel, 17.06.2018)

Kepçe operatörü gözaltında (Beyaz Gazete, 16.06.2018)
Gül: İş makinesi kazaen ayaklarını kesmiş (Beyaz Gazete, 16.06.2018)
Savcılık yazılı açıklama yaptı (Beyaz Gazete, 16.06.2018)
Veteriner 'balta olabilir' demişti (Sözcü, 16.06.2018)
İnsan tarafından yapıldığı görülüyor (Haber61, 16.06.2018, Evrensel, 17.06.2018)
Bu gördüklerimiz arasında en kötüsüydü (Mynet, 15.06.2018)
Protez takılması için ameliyata alındı (Onedio, 15.06.2018, Mynet, 15.06.2018)
Vahşetle ilgili savcılık soruşturma başlattı (Cumhuriyet, 16.06.2018, Sözcü, 16.06.2018, Sputniknews, 16.06.2018)
Kan donduran dehşet (Sözcü, 16.06.2018)
Cumhurbaşkanlığı takipte (Haber61, 16.06.2018)
Erdoğan: hadise hepimizi hüzne boğdu (Gazete Duvar, 16.06.2018)
Kalın: Hayvana şiddet suçtur, cezasız kalmayacak (Sputniknews, 16.06.2018, TRT Haber, 16.06.2018)
Kalın: kasıt ve ihmal varsa ortaya çıkacak (Bursada Bugün, 16.06.2018, NTV, 17.06.2018)
Yasa tasarısının Meclis'ten çıkması isabet olacak (Gazete Duvar,16.06.2018)
Bahçeli: hiçbir insanlık değerine sığmayacak bir şiddet ve alçaklık (Sputniknews, 16.06.2018)
MHP lideri Bahçeli: Canavarlar, Gözümün önünden o fotoğraf gitmiyor, mutlaka hesaplaşacağız (Haber61, 16.06.2018)
Bahçeli: gücünüz bu masum hayvana mı yetti? (Bursada Bugün, 16.06.2018, NTV, 17.06.2018)
Karıncayı bile incitmekten sakınan bir medeniyetten böylesi aşağıların aşağısı yaratıklar nasıl çıktı? (Ahaber, 16.06.2018)
Unutulmasın merhamet edene Allah da merhamet eder (Ahaber, 16.06.2018)
Meral Akşener'den tepki (Haber61, 16.06.2018)
Muharrem İnce: bu vahşet yapanın yanına kar kalmayacak (Haber61, 16.06.2018)
HDP adayı: Bu masum bakışları unutmayacağız (Evrensel, 17.06.2018)
AKP'li Ünal: bu zulmü yapanlar cezasız kalmayacak (Evrensel, 17.06.2018)

İnsandan hayvana mağduriyet örneğinin sunulmuş olduğu haberlerdeki ara başlıklar incelendiğinde, öncelikle ilk yapılan araştırmalara göre elde edilen bulguların yaşanan olayın bir kaza olabileceğini ifade ettiği görülmektedir. Cnntürk, Evrensel gibi medya kaynakları olayın kaza olabileceğini belirten açıklamalar dahilinde bahsedilen ara başlıklara yer vermiştir. İlerleyen süreçte konuyla alakalı yapılan araştırmalar ve köpeğin ilk kontrollerini yapan veterinerin bir insanın yapmış olacağına dair ifadeleri hem yapılan açıklamaların hem de kullanılan ara başlıkların seyrini değiştirmektedir. Veterinerin köpeğin bacaklarının bir 'balta' ile kesilmiş olabileceğini ifade etmesinin ardından savcılığın açıklama yaptığı ve soruşturma başlatıldığı ara

başlıkları medya kaynakları tarafından kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Özellikle yapılan açıklamadan sonra insan kaynaklı olduğu düşüncesiyle yaşanan olay ‘kan donduran vahşet’ olarak belirtilmiş ve olaya karşı gösterilen tepkiler büyümüştür. Sadece ara başlıklara bakılarak verilen tepkilerin ne kadar arttığı gözler önüne serilmektedir.

Genel olarak kullanılan ara başlıklara bakıldığında, kurumların ve kişilerin olayla alakalı yapmış oldukları vicdana dokunan, durumun ne kadar üzücü olduğunu dile getiren ifadelerin kullanıldığı ve medya kaynaklarının büyük bir kısmının bu ifadeleri vurgulayarak kullandığı görülmektedir. Örneğin Bahçeli’nin olayla ilgili yapmış olduğu genel bir açıklamadan, birçok medya kaynağı farklı bir cümlesini ara başlık olarak kullanarak haberi anlatmıştır. Haberin sunulduğu ara başlıklarda hem yaşanan olayın bir vahşet olarak kabul edildiğinin, olayla alakalı yasal olarak gerekenin yapılacağıının, hem de yapılan mağduriyetin suç olduğu cezasız kalmayacağıının açıkça ifade edildiği anlaşılmaktadır. Haberin içerisinde yapılan açıklamalara ve açıklamaları yapan kişilere yer verilmiş olması yaşanan mağduriyet örneğinin Türkiye’de büyük bir tepki haline geldiğini de göstermektedir. Bilhassa yapılan açıklamalarda vicdana dokunan cümlelerin kullanılıyor olması, yaşanan olaya karşı tepkilerin temelini oluşturduğu söylenebilmektedir. Bahsedilen başlıklarda mağduriyet yaşayan köpeğe, daha çok insanlar için kullanılan ‘masum’ kelimesinin veya ‘masum bakışlı’ tamlamasının bir hayvan için kullanıldığı görülmektedir. Mağduriyeti yaşayan köpek üzerinden aslında tüm insan ve hayvanlara karşı ‘merhamet’ duygusunun bulunması gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle merhamet vurgusu ‘merhamet edene Allah’ta merhamet eder’ ifadesiyle sunulmuştur. Mağduriyeti yaptığı düşünülerek suçlu görülen insanın ise, ‘merhametsiz’, ‘canavar’, ‘alçaklık’ ve ‘aşağuların aşağısı yaratıklar’ olarak ifade edildiği görülmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse insana dair kullanılan ‘masum’, ‘bebek’ gibi sözcüklerle yaşamını yitiren köpeğin yüceltildiği, ‘canavar’, ‘merhametsiz’, ‘yaratık’ gibi sözcüklerle insanın değersizleştiği yaşanan mağduriyet örneğinde kullanılan haber başlıklarında görülmektedir.

1.1.1.3. Haber Girişleri

Tematik yapı incelemesi içerisinde başlıklardan sonrada haberde yer alan, haberi özetleyen diğer unsurlardan biri haber girişleri ve spotlardır. Yapılan çalışma kapsamında incelenen medya kaynaklarından Onedio, Cumhuriyet, Sözcü, Ahaber,

Sanal Basın, Milliyet, Habertürk, Sabah, TRT Haber, NTV, Bursada Bugün, Evrensel, GZT ve Sputniknews söz konusu olayla ilgili spot kullanıldığı görülmüştür. Diğer medya kaynaklarından Beyaz Gazete, Haberler, Cnntürk, Gazete Duvar, Yeni Şafak, Haber61, T24. Mynet ve Euronews söz konusu olayla ilgili spot kullanmadığı için haberlerin ilk cümleleri haber girişi olarak değerlendirilmiştir.

Haberlerde yer alan spotlar aşağıdaki gibidir;

Ülkemizde hayvanlara uygulanan şiddet akıl almaz boyutlara ulaşmaya başladı... Sakarya'nın Sapanca ilçesinde, ormanlık alana köpekleri beslemeye gidenler, bacakları ve kuyruğu kesilmiş yavru köpeği görünce şok yaşadı. Veterinere götürülen köpek ilk tedavisinin ardından İstanbul Ataşehir'de bulunan hayvan hastanesine gönderildi. Burada tedavisine başlanan yavru köpek operasyonu kaldıramadı ve hayatını kaybetti. (Onedio, , 15.06.2018)

Sakarya Valisi İrfan Balkanlıoğlu, Sapanca'da ormanlık alanda patileri kesilmiş bulunan ve dün akşam ölen yavru köpeğe ilişkin 'İlk bulgular bir iş makinesinin köpeğin bacaklarını kopardığı yönünde' dedi. Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan soruşturma kapsamında bir kepçe operatörünün gözaltına alındığı açıklandı. İfadesi alınan operatör serbest bırakıldı. (Cumhuriyet, 16.06.2018)

Sakarya Valisi İrfan Balkanlıoğlu, Sapanca ilçesinde ormanlık alanda patileri kesilmiş halde bulunan ve tedavi altına alındıktan sonra ölen yavru köpeğe ilişkin, 'İlk bulgular bir iş makinesinin köpeğin bacaklarını kopardığı yönünde. Çok yönlü araştırılıyor' dedi. Talihsiz köpeğin ameliyatını yapan veteriner ise "Hayvandaki yaralara bakıldığında kesici bir aletle düz kesiklerin olduğu belli. Burada bizim düşüncemiz kemikleri kırabilecek tarzda balta gibi aletler olabileceği. Düzensiz kesikler yok. Bu da bize insan tarafından yapıldığını gösteriyor" dedi. (Sözcü, 16.06.2018)

Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, Sakarya'da patileri kesilen yavru köpeğin ölümünün çok yönlü araştırıldığını belirterek, "İlgili yasa tasarısının Meclis'ten çıkması isabet olacaktır. Hayvana şiddet suçtur ve cezasız kalmayacaktır." İfadesini kullandı. MHP Lideri Bahçeli de yavru köpeğin ölümüyle ilgili, "Gözümün önünden o fotoğraf bir türlü gitmiyor. Cani ruhlular, insanlığın defolu yüzleri minik bir köpeğe kast etmişler" ifadelerini kullandı. (Ahaber, 16.06.2018)

Olay, Sapanca ilçesi Yüzevler Mahallesi mevkiinde bulunan ormanlık alanda meydana gelmiştir. 4 ayağı kesilmiş halde ormanlık alanda vatandaşlar tarafından bulunan yavru köpek, veterinere götürüldü. Burada yapılan ilk müdahale sonrasında İstanbul'da bulunan bir veterinere gönderilen ağır yaralı köpek hemen ameliyata alındı. Yapılan tüm müdahalelere rağmen ağır yaralı köpek yaşamını yitirdi. Öte yandan yaralı köpeğin haberi sosyal medyada kısa bir sürede yayılarak tepki gördü. (Sanal Basın, 16.06.2018)

Sakarya'nın Sapanca ilçesinde, ayakları ve kuyruğu kesik halde bulunan yavru köpek hayvanserverler sayesinde ölümden dönerken, İstanbul'daki tedavisi sürüyor. Durumu iyiyi giden köpeğin birkaç gün sonra operasyona alınması planlanıyor. Köpeği bulan Nuray Ersoy, jandarma ile birlikte bölgede yaptıkları incelemede köpeğin patilerini bölgede çalışma yapan iş makinesinin biçmiş olabileceğini söyledi. (Milliyet, 15.06.2018)

Son dakika haberi... Sakarya'nın Sapanca ilçesinde ormanlık alanda vahşice bacakları ve kuyruğu kesilmiş halde bulunan fakat tüm müdahalelere rağmen kurtarılamayan yavru köpek ile ilgili Sakarya Valisi İrfan Balkanlıoğlu açıklama yaptı. Balkanlıoğlu, "İlk bulgular bir iş makinesinin köpeğin bacaklarını kopardığı yönünde ama bana pek inandırıcı gelmedi" dedi. Adalet Bakanı Gül, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın,

MHP Lideri Devlet Bahçeli, CHP Genel Başkan Yardımcısı Koç da Sakarya'daki vahşete ilişkin açıklamalarda bulundu. Öte yandan Türkiye'nin kanını donduran vahşetle ilgili son dakika bilgisine göre, olayın meydana geldiği yerde çalışma yürüten kepçe operatörünün gözaltına alındığı bildirildi. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak da yargının bu konuda gereğini yapacağını kaydederken, hayvan haklarıyla ilgili yasa tasarısının da takipçisi olacaklarını bildirdi. (Habertürk, 16.06.2018)

Son dakika haberi... Sakarya'nın Sapanca ilçesinde ormanlık alanda patileri kesilmiş halde bulunan ve tedavi altına alındıktan sonra ölen yavru köpeğe ilişkin Sapanca Cumhuriyet Başsavcılığı'na başlatılan soruşturma kapsamında bir kepçe operatörü gözaltına alındı. Olayla ilgili Sakarya Cumhuriyet Başsavcısı Lütfi Dursun'dan açıklama geldi. Dursun açıklamasında "Olayın meydana geldiği yerde çalışma yürüten kepçe operatörü İ.M. olayın şüphelisi olarak gözaltına alınmış olup, soruşturmamız bütün yönleriyle ve titizlikle devam etmektedir." İfadelerine yer verdi. (Sabah, 16.06.2018)

Sakarya'da ormanda dört bacağı kesilmiş halde bulunan yavru köpeğin ölümüyle ilgili soruşturma başlatıldı. Bölgede çalışma yapan iş makinesinin operatörü gözaltına alındı. (NTV, 17.06.2018)

Sakarya'da 4 patisi kesilmiş halde bulunan ve tedavi altına alındıktan sonra ölen yavru köpekle ilgili açıklama yapan Sakarya Valisi Balkanlıoğlu, "İl Jandarma Komutanı'na emir verdim. Adam öldürmüş katil gibi faillerini bulun diye" dedi. Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın da "Hayvana şiddet suçtur ve cezasız kalmayacaktır" ifadesini kullandı. (Sputniknews, 16.06.2018)

Sakarya'nın Sapanca ilçesinde ormanlık alanda patileri kesilmiş halde bulunan ve tedavi altına alındıktan sonra ölen yavru köpeğe ilişkin Sapanca Cumhuriyet Başsavcılığı'na başlatılan soruşturma kapsamında 1 kişi gözaltına alındı. (Bursada Bugün, 16.06.2018)

Öncelikle haber girişlerinde, olayın ne olduğu, nerede ve nasıl gerçekleştiği, neden ve kim sorularının karşılıklarının olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir. Yukarıda verilen haber girişlerinde de görüldüğü üzere, Sakarya'nın Sapanca ilçesinde yavru bir köpeğin ormanlık alanda dört bacağı kesilmiş bir halde bulunduğuna yer vererek olayın ne olduğu, nerede ve nasıl gerçekleştiği sorularına cevap vermektedir. Kim sorusuna cevap olarak, bölgede çalışmayı sürdüren ve suçlu kabul edilen kepçe operatörü gösterilmektedir. Her haber girişinde olayın gerçekleştiği Sakarya'nın Sapanca ilçesine ve köpeğin bulunduğu ormanlık alana değinilmiştir. Köpek için özellikle ormanlık alanda bacakları kesilmiş halde bulunduğu vurgulanmıştır. Yapılan vurgunun temelinde köpeğin bacaklarının kesilmiş halde bulunduğu özellikle belirtilerek, aslında ölüme terk edildiği bu vurgunun altında yatan bir mesaj olarak kendini göstermektedir. Haber girişlerinin devamında mutlaka tedavi altına alındıktan sonra öldüğü de vurgulanan diğer bir noktadır. Bacakları kesilmiş halde bulunan yavru köpek için çaba harcandığı ve mücadele edildiği gösterilmeye çalışılmıştır.

Yukarıda bahsedilenlerin dışında suçlu görülen operatörün gözaltına alındığını birçok medya kaynağı belirtmektedir. Sunulan haberlerin içeriğine göre yaşanan bu konuyla alakalı diğer kişi ve kurumların yapmış olduğu açıklamalara yer verilmiştir.

Türkiye’de büyük tepki uyandıran bir olay olduğunu göstermiştir. Dikkat çeken diğer bir husus, olayın bir insan tarafından yapıldığı düşünülmeden önce yayınlanan haberlerde iş makinesi tarafından dört bacağı ‘koparılan’ şeklinde bir açıklama görülmektedir. Fakat bilhassa veterinerlerin açıklamasından sonra bu olayı bir insanın yapmış olma düşüncesi kanıtlarla güçlendiğinde haber kaynaklarının neredeyse tamamı 4 bacağı ‘kesilmiş’ halde bulunan yavru köpek olarak betimlemesini değiştirmiştir.

İnsandan hayvana yaşanan mağduriyet örneğiyle alakalı vali dışında, cumhurbaşkanının, farklı bakanların, siyasi parti başkanlarının veya sözcülerinin tepkilerini göstermesiyle beraber olayın farklı bir boyutta değerlendirildiği görülmektedir. Konu üzerinde daha hassas bir şekilde inceleme yapıldığı anlaşılmaktadır.

1.1.1.4. Fotoğraflar

Haberi oluşturan tematik yapı incelemesinin başlıklar, haber girişleri, spotlardan sonra diğer bir unsur olarak fotoğraflar yer almaktadır (Tuğrul, 2018: 97). İncelenen medya kaynaklarının sunmuş olduğu haberlerde, haberi destekler niteliklere sahip fotoğraflara ve videolara yer verilmiştir. Medya kaynaklarının büyük bir kısmı öncelikle haberle alakalı köpeğin bacaklarının kesilmiş olarak bulunduğu ormanlık alana ait fotoğraflara yer vermektedir. Ayrıca köpeğin ilk bulunduğu hali ve açık yaralarının sansürlenmiş hali yer almaktadır. Operasyon sonucunda bacaklarının sargılı olduğu kullanılan görsellerden bir tanesidir. Kullanılan fotoğrafların yanı sıra köpeğin operasyon sonrasında uyanıp ilk defa su içtiği ve yemek yediği kaydedilen videolar da gösterilmektedir. Bazı haber kaynaklarında sosyal medya kaynaklarında biri olan Twitter üzerinden kişilerin yapmış oldukları açıklamalara ve tweetlerin görsellerine de yer ayrılmıştır. Bu çerçevede, kullanılan fotoğraf ve videoların haber başlıkları, haber girişleri ve haber kurgusunda sunulmaya çalışılan tema ile bütünlük gösterdiği tespit edilmiştir. Söz konusu haber bu fotoğraf ve videolarla güçlendirilmektedir.

1.1.2. Şematik Yapı İncelemesi

Şematik yapı durum ve yorum olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Durum bölümünde haber ana olayın sunumu, sonuçlar, ardalın ve bağlam bilgisi çerçevesinde değerlendirilmektedir (Ülkü, 2004: 374). Şematik yapı unsurlarından ana olayın sunumuna bakıldığında, ana olayın haber girişinde sunulduğu görülmektedir.

1.1.2.1. Ana Olayın Sunumu ve Sonuçlar

İnsandan hayvanda yaşanan mağduriyet örneğini ele alan medya kaynaklarının sunmuş olduğu haberler incelendiğinde, haber girişlerinde öncelikle Sakarya Sapanca’da dört bacağı kesilmiş halde bulunan ve bu durumu bir insanın yapmış olduğu sonucunda gözümlüne alındığı belirtilmiştir. Devamında ise yaşanan olayın bir vahşet olduğu, yapılan bu vahşetin bir suç teşkil ettiği, yasal olarak gerekenin yapılacağı suçluların cezasız kalmayacağı açıklanmıştır. Bahsedilen durum incelenen tüm medya kaynaklarında ana olay olarak sunulmaktadır.

Yaşanan mağduriyet örneğinde, ana olay haberin değeri ile ne kadar yakından ilgiliyse, sonuçları da haberin değeri ile yakından ilgilidir (Özer, 2001a: 92). Bu açıdan bakıldığında bir hayvanın yaşamış olduğu mağduriyet ve sonucunda yaşamını kaybetmesi toplumun sessiz kalacağı, bu durumu kabul edeceği bir gerçeklik olmadığı görülmektedir. Böyle bir mağduriyet yaşandığında toplumda bir tepkinin oluşacağı, bu mağduriyetin bir şiddet içerdiği ve suç sayıldığı, anayasal olarak hayvan hakları konusunda tasarlanan yasanın gündeme getirilerek onaylanmasının sonucunda bahsedilen tarza mağduriyetlere karşı uygulanacak yasal yaptırımların olacağı gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Başlıklarda ve haber girişinde bu yönde kurulan anlam haberin kurgusunda da kendini göstermiştir. Medya kaynaklarının sunmuş olduğu haberlerin değeri, insanın hayvana yapmış olduğu ‘vahşet’ üzerinden kurulmuştur.

1.1.2.2. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Genel olarak medya kaynaklarının büyük bir kısmının sunmuş olduğu haberlerin içerisinde ardalan ve bağlam bilgisine yeterince yer verilmediği görülmüştür. Ayrıca olayın neden yaşandığına dair kesin bir bilgi bulunmamıştır. Yalnızca Bursada Bugün, NTV, Sabah, Haber61, Gazete Duvar adlı medya kaynaklarının yer vermiş olduğu Sapanca Belediye Başkanı Aydın Yılmaz’ın olayla ilgili ilk bulgular sonucunda yapmış olduğu açıklamanın içerisinde olayın ‘neden’ yaşandığı sorusunun cevabı bulunabilmektedir.

Belediye Başkanı’nın, Sakarya İl Emniyet Müdürü ve İl Jandarma Komutanı ile bir araya gelerek yapılan olay yeri incelemesinin sonucunda, konunun bir iş kazası olduğunu ifade ettiği aşağıda yer alan açıklamasında görülmektedir.

"Tüm canlıların yaşam hakkına saygımız var ve ne gerekiyorsa yapıyoruz. Gerekli çalışma Emniyet ve Jandarma ile ilgili araştırma yapılmaya başlandı ancak daha araştırma devam ederken yargısızca infaz yapılmaya başlandı. Burası turizmle geçinen bir ilçe ve yerel idaresiyle hayvan haklarına değer veren bir bölge. 28 noktada oluşturulan doğal ortamdan biri burası. Bakın iş makinesi geldi, köpekler kaçmıyor. İnsanlar var, kaçmıyor. Bu bir canilik değil, böyle bir insan yok ilçemizde. Zaten vatandaşlarımızda buna izin vermez, burada bir iş kazası oldu. Mahalle sakinleri tarafından yapılan talebin üzerine gelen iş makinesinin sebep olduğu bir iş kazası. Şuan ki bulgular bunlar. Tabi ki bunu da istemeyiz ancak özellikle sosyal medyada ahlaki olmayan şekilde ithamlar yer almaya başladı. Bu iş kazasıdır" (Bursada Bugün, 16.06.2018, Sabah, 16.06.2018, Haber61, 16.06.2018, NTV, 17.06.2018, Gazete Duvar, 16.06.2018)

Sabah ve Evrensel isimli medya araçları yapılan farklı açıklamalara yer vermektedir. Sözü edilen bu iki medya aracında, olay günü bölgede çalışma yapan Sapanca Belediyesi'ne ait greyderin de bölgeye getirilerek tatbikat yapıldığı, greyderin bıçağını indirerek yolda ilerlerken, çalılarının arasında gölgede duran köpeklerin gürültüye rağmen kaçmadığını ifadelerine yer vermektedir. Sapanca Belediye Başkanı'nın çalılarının arasında köpekleri göstererek, makinenin geçerken köpeğin görülemeyeceğini, bunun bir iş kazası olduğunu, gölgedeki annenin ve yavrularının istifini bozmadan durduğunu, köpeğin bacaklarının kesilmesi durumunda annenin doğal olarak tepkisini de göstereceğini belirttiği ifadelerine yer vermektedir. Görüldüğü üzere yapılan açıklamaya göre böyle bir olayın yaşanma nedeni olarak, çalılarının arasında yaşayan köpeklerin görülemediği ve bölgeye gelen insanların ve makinenin gürültüsünden köpeklerin kaçmamış olması gösterilmektedir. Fakat yaşanan mağduriyet olayının bir insan tarafından yapıldığı bilgisi kesinleştikten sonra yapılan bu açıklama da olayın 'neden' gerçekleştiğini sorusuna tam net bir cevap verememektedir.

1.1.2.3. Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirmeleri

Gündelik hayat içinde insandan hayvana hayvandan insana yaşanan mağduriyetleri konu edinen medyada sayısız haber yapılmaktadır. Bu haberlerde hayvanlar, yaralanmakta hatta öldürülmektedir. Benzer şekilde gerek başıboş gerekse sahipli hayvanların da insanlara saldırdıkları, yaraladıkları hatta saldırı sonucu insanların öldüğü pek çok olay meydana gelmektedir. Bir insan tarafından dört bacağı kesilen ve ölen köpek haberi insandan hayvana mağduriyeti temsil eden bir trajik olaydır. Çalışmada öncelikle bu haberin incelenmesi, insandan hayvana mağduriyetin yaşandığı tüm olaylar hakkında genelleme yapılmasına imkân tanıyacaktır. Dört bacağı kesilen ve ölen köpek haberi çalışmanın zamanını olayın olduğu ve olaydan bir sonraki gün ile sınırlı tutulmasını gerektirmiştir.

Bu olayın değerlendirilmesi yapılırken öncelikle Sabah, Sözcü, Habertürk, NTV, Milliyet, CNN Türk, Yeni Şafak, Cumhuriyet, Takvim gibi ana akım medyada ve Bursada Bugün, Beyaz Gazete, Diken gibi yerel medya olmak üzere toplam yirmi dört adet medya kaynağında yer verilen olayın sunumu analiz edilmektedir.

Ulusal ve yerel medya kaynaklarının bahsedilen insandan hayvana mağduriyetin bir örneği olan bu olayı sunumunun analizi yapılacak olursa, tüm medya kaynakları olayı genel hatları ile ele almış olup, olayın gerçekleştiği yeri, olay örgüsünü, olayın içerisinde geçen kişileri ve açıklamaları ele almaktadır. Bazı medya kaynakları olayı ayrıntılı bir şekilde ele alırken bazı medya kaynakları ise daha yüzeysel, kısa bir paragrafla yaşanan bu olayı sunmaktadırlar. Yaşanılan olayla alakalı yapılan haberlerde, olaya müdahale eden idari ve mülkü amirlerin, siyasi parti temsilcilerinin, ana muhalefet parti sözcüsünün, hayvan hakları aktivistlerinin, yerel yöneticilerin, sivil toplum kuruluşlarının, hayvan hakları derneklerinin açıklamalarını bulunmaktadır.

Yukarıda ifade edilen medya araçları görüldüğü üzere yapmış oldukları haberleri içeriğinde genel olarak olayın Sakarya'nın Sapanca ilçesinin Yüzevler Mahallesi'nde ormanlık alanda patileri ve uzuvları kesilmiş halde bulunan bir yavru köpek olduğunu ifade ederek, olayın geçtiği yeri ve köpeğin durumuyla alakalı olarak bilgilendirme sağlamaktadır. Fakat yapılan açıklamalar, kişiler ve kurumlar medya araçlarına göre değişiklik göstermektedir. Bazı medya kaynakları yaşanan olayla alakalı yapmış oldukları haberlerde tüm açıklama ve konuyla ilgili tüm gelişmelere uzun bir şekilde yer verirken bazı medya kaynakları olayla ilgili yapılan açıklamaların bir kısmına yer vermekte, hatta yapılan bazı açıklamalara hiç yer vermemektedir.

Olayla ilgili açıklama yapan tüm kişi ve kurumların içerisinde medya kaynakları tarafından en fazla yer verilen kişi Vali olmaktadır. Analizi yapılan neredeyse tüm medya kaynaklarında ve haber içeriklerinde Valinin açıklaması yer almaktadır. Özellikle en ayrıntılı şekilde tüm açıklamalarına yer veren medya kaynakları TRT Haber, Cumhuriyet, Habertürk, Sabah, Bursada Bugün ve NTV olmaktadır.

İdari amirlerden biri olan Vali, *"Sakarya'da sokak hayvanlarına karşı duyarlı olan vatandaşların sayısı çok fazla. Biz de destekliyoruz. Marketten yemek alıp götürülen bir kardeşimiz o hayvanı orada perişan halde görüyor. Derhal veterinerine götürüyor, ben haberdar oldum. Konunun üzerine gittim, hem il emniyet müdürü, hem il jandarma komutanını arayarak. Olayın vahametinden bayram bize zehir oldu. Aynen adam*

öldürülmüş gibi hain kimse bulun yasal gereğini yapalım dedim. Dolayısıyla ha adam öldürülmüş, ha bu benim için fark etmez. Araştırdılar, komutan beni aradığında, o mahalde yapılan araştırmada çim biçen bir makineden bahsettiler. Yani onun yapmış olabileceğini. İlk bulgular böyle ama bana pek inandırıcı gelmedi", ayrıca "Orada çalışan insan önce etrafı kolaçan edip, ondan sonra çalışmaya başlar. En azından bunlara karşı önlem alınabilir. Onda bile ihmal vardır ki görgü tanıkları olabilir. Arkadaşlar hemen jandarmadan bir ekip kurdular, araştırıyorlar. Yasal olarak en ağır ceza verilecektir. İbretlik bir şey olmalı. Böyle bir şeyin bir daha yaşanmaması için. Çünkü biz de evimizde hayvan besliyoruz. Aynı bizim gibi can taşıdıklarını ve bizim gibi dünyada yaşama hakkı olduğuna inananlardanız. Hayvana merhamet etmeyen hiçbir şeye merhamet edemez. Ramazan Bayramı geçirdik, hadisi şerif vardır 'merhamet etmeyen, merhamet bulamaz'. Yasalarımız da bunu suç sayıyor. Bu şahıslar yakalanacaklar, bizzat ben takipçisiyim olayın merak etmesinler." (TRT Haber, 16.06.2018, Cumhuriyet, 16.06.2018, Habertürk, 16.06.2018, Sabah, 16.06.2018, Bursada Bugün, 16.06.2018 ve NTV, 17.06.2018) açıklamaları yer almaktadır. Valinin yapmış olduğu açıklama içerisinde özellikle vicdani olarak insanı etkileyen ifadeler yer almaktadır. "Merhamet" duygusunu bir hadisi şerif örneği vererek vurgulamaktadır. Valinin söylemiş olduğu "aynı bizim gibi can taşıdıklarını ve bizim gibi dünyada yaşama hakkı olduğuna inananlardanız" sözleri, Descartes'in akli merkeze alarak bütün hayvanların en akılsız insandan bile hiyerarşik olarak aşağıda bir seviyede olduğunu vurgulayan görüşüne zıt bir ifadedir (Ryan, 2019: 20). Günümüzde yaşanan bu mağduriyet örneğinde insan ve hayvan arasında bir hiyerarşinin olmadığını savunan bir görüş üzerinden yapılan açıklamalar görülmektedir.

Yukarıda bahsi geçen medya kaynakları dışında olayla ilgili haber yapan Gazete Duvar, Haber61, Haberler, CNN Türk, Evrensel, Sözcü, GZT ve Sputniknews Valinin sosyal medya üzerinden yapmış olduğu "İnsanlıktan nasibini almamış birilerinin bir yavru köpeğin işkence ile ölümüne sebep olduklarını üzüntüyle öğrendim. Birçok hayvanı bizzat elleriyle besleyen bir hayvansever olarak olayı nefretle kınıyorum. Sorumluları hakkında derhal yasal gereği yapılacaktır." (Gazete Duvar, 16.06.2018, Haber61, 16.06.2018, Haberler, 16.06.2018, Cnntürk, 16.06.2018, Evrensel, 17.06.2018, Sözcü, 16.06.2018, GZT, 16.06.2018 ve Sputniknews, 16.06.2018) sözlerine yer vermektedirler. Yer alan açıklamada geçen "vahşet" kelimesi, bir insanın hayvana yapmış olduğu mağduriyeti açıklamak adına kullanılmış olsa da aslında

Aristoteles'in de ifade etmiş olduğu gibi hayvanların dokunma deneyimine bağlı olarak idrak, arzu, acı ve hazzı hissedebildikleri kanıtlar bir nitelik taşıdığı görülmektedir. (Francione, 2008: 220).

Sabah, Habertürk, Cumhuriyet ve Bursada Bugün adlı medya araçlarında yer alan olayda, bacakları ve kuyruğu kesilen yavru köpeğin ölümüyle ilgili Sakarya Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talimatıyla soruşturma başlatıldığı, ölen yavru köpeğin bulunduğu saatte ormanda çalışma yapan kepçe operatörünün gözaltına alındığı ifade edilmektedir. Ayrıca yapılan yazılı açıklamaya da yer vermektedir. Yazılı açıklama şöyle:

“Ulusal ve yerel basın organlarında, ilimiz Sapanca ilçesinde ormanlık alanda patileri kesilmiş halde bulunan ve tedavi altına alındıktan sonra öldüğü belirtilen yavru köpeğe dair yer alan haberlere ilişkin olarak, bu aşamada basın açıklaması yolu ile kamuoyunu aydınlatma zaruritesi hâsıl olmuştur. Olaya ilişkin, 13 Haziran günü saat 22.15 sıralarında Sapanca ilçe Jandarma Komutanlığı'na müracaatta bulunulması üzerine aynı gün vakit geçirilmeden saat 22.30 sıralarında müracaat sahipleri ile birlikte köpek yavrusunu buldukları yere jandarma ekiplerince inceleme yapıldığı, yapılan araştırmada, E.Y. isimli şahıs tarafından aynı gün köpek yavrusunun bulunduğu yol ile kenarındaki çalılık ve otluk bölgenin temizlenmesi için belediyeden iş makinesi talebinden bulunulduğu ve bölgede saat 15. İle 16.00 arasında ilçe belediyesine ait 2 adet iş makinesinin çalışma yaptığı, kolluk görevlileri tarafından yavru köpeği muayene eden veteriner hekim ile yapılan görüşmede, köpeğin arka ayakları ile kuyruğunun ezilmeden mütevellit, ön iki ayağının ise aynı hizadan sert bir müdahaleye maruz kalınması sonucu kopmuş olduğu bilgisinin alındığı, ilgili kolluk tarafından olayın muhtemelen bölgede çalışma yapan iş makinesinin otları temizlediği esnada meydana gelmiş olabileceği değerlendirilmiş olmakta” (Sabah, 16.06.2018, Habertürk, 16.06.2018, Cumhuriyet, 16.06.2018 ve Bursada Bugün, 16.06.2018) ifadeleri yer almaktadır.

Ayrıca bölgede çalışma yapan kepçe operatörü İ.M.'nin gözaltına alındığı belirtilen açıklama şu şekilde devam etmektedir;

“Bu aşamada, Başsavcılığımıza verilen talimat doğrultusunda Sapanca Savcılığı'nca olaya ilişkin soruşturma başlatılarak, olayın meydana geldiği yere çalışma yürüten kepçe operatörü İ.M. olayın şüphelisi olarak gözaltına alınmış olup, soruşturmamız bütün yönleriyle ve titizlikle devam etmektedir.” (Sabah, 16.06.2018, Habertürk, 16.06.2018, Cumhuriyet, 16.06.2018 ve Bursada Bugün, 16.06.2018)

Sözcü, Sputniknews ve NTV medya kaynağı ise yapılan yazılı açıklama ile ilgili herhangi bir açıklamaya yer vermeyip yalnızca ayakları kesilmiş şekilde bulunan yavru köpeğin ölümüyle ilgili fail ya da failerin bulunması için Başsavcılık tarafından talimat verildiği ve olayla ilgili soruşturma başlatıldığı bilgisi verilmektedir. Soruşturma kapsamında da bölgede çalışma yapan kepçe operatörünün gözaltına alındığı ifade edilmektedir. İfadesi alınan kepçe operatörü serbest bırakılmış sonraki süreçte kişilerin, kurumların, hayvan hakları aktivistlerinin yoğun tepkisi üzerine tekrar gözaltına alınmıştır.

Bianet adlı yerel medya kaynağında ise Başsavcılığın yapmış olduğu yazılı açıklamanın yalnızca, *“Yapılan araştırmada, bölgede saat 15.00 İle 16.00 arasında ilçe belediyesine ait 2 adet iş makinesinin çalışma yaptığı, kolluk görevlileri tarafından yavru köpeği muayene eden veteriner hekim ile yapılan görüşmede, köpeğin arka ayakları ile kuyruğunun ezilmeden mütevellit, ön iki ayağının ise aynı hizadan sert bir müdahaleye maruz kalınması sonucu kopmuş olduğu bilgisinin alındığı, ilgili kolluk tarafından olayın muhtemelen bölgede çalışma yapan iş makinesinin otları temizlediği esnada meydana gelmiş olabileceği değerlendirildi.”* (Bianet, 17.06.2018) ifadelerine yer verilmektedir.

NTV medya kaynağı Belediye Başkanı'nın *“ilk bulgular iş kazası olduğu şeklinde. Bizzat bilerek, kasti öldürme olduğunu düşünüyorum. Tabii ki bu araştırma sonucunda daha net şekilde ortaya çıkacak”* (NTV, 17.06.2018) ifadelerine yer vererek olayın gerçekleşmiş olduğu anda yaptığı ilk açıklamalarını sunmaktadır.

Bursada Bugün adlı medya kaynağında ise yaşanan olayla alakalı olarak haberin içeriğinde yer alan, Sapanca ilçesi için yargısız infaz yapıldığını belirten Belediye Başkanı'nın, kolluk kuvvetleri ile bir araya gelerek yapılan olay yeri incelemesinin sonucunda, konunun bir iş kazası olduğunu ifade ettiği ve *“Tüm canlıların yaşam hakkına saygımız var ve ne gerekiyorsa yapıyoruz. Gerekli çalışma Emniyet ve Jandarma ile ilgili araştırma yapılmaya başlandı, ancak daha araştırma devam ederken yargısızca infaz yapılmaya başlandı. Burası turizmle geçinen bir ilçe ve yerel idaresiyle hayvan haklarına değer veren bir bölge. 28 noktada oluşturulan doğal ortamdan biri burası. Bakın iş makinesi geldi, köpekler kaçmıyor. İnsanlar var, kaçmıyor. Bu bir canilik değil, böyle bir insan yok ilçemizde. Zaten vatandaşlarımız da buna izin vermez, burada bir iş kazası oldu. Mahalle sakinleri tarafından yapılan talebin üzerine gelen iş makinesinin sebep olduğu bir iş kazası. Şuan ki bulgular bunlar. Tabii ki bunu da istemeyiz ancak özellikle sosyal medyada ahlaki olmayan şekilde ithamlar yer almaya başladı. Bu iş kazasıdır”* (Bursada Bugün, 16.06.2018) ifadelerine yer verirken, Sabah ve Evrensel isimli medya kaynakları yapılan farklı açıklamalara yer vermektedir. Burada da Belediye Başkanı'nın söylemiş olduğu *“burası turizmle geçinen bir ilçe ve yerel idaresiyle hayvan haklarına değer veren bir bölge. 28 noktada oluşturulan doğal ortamdan biri burası.”* cümle, Baruch Spinoza ve Gottfried Leibniz gibi insan ve hayvanın karşıt olmadığını ve diğer düşünürlerin söylediği gibi aralarında

hijerarşik bir dzen olmadığını savunan düşünürlerin görüşlerini destekler bir açıklama olduğu görölmektedir (Svendsen, 2019: 170).

Sözü edilen bu iki medya kaynağında, açıklamanın devamında olay günü iş makinesini talep eden kişi ve köpeğı bulan kişi ile telefon görüşmesi yaptığını belirtmektedir. Belediye Başkanı üzgün olduklarını, ancak bir öldürme vakası olmadığını belirterek söylemiş olduğu, *"Emniyetimiz ve jandarmamız hassasiyetle incelemeleri son noktaya getiriyor. Bizzat iş makinesi bölgeye getirdik. Yol düzenlemesi yapılması sırasında gölgelikte yol kenarında bulunan yavrular ve hayvan dikenlik, otluk içerisinde gürültüye alışık olmalarından dolayı yerinden kalkmamışlar, dolayısıyla iş makinesi oradan geçerek, görmediğı için de olay gerçekleşmiş. Bu olduğundan dolayı üzgünüz, ama hiçbir şekilde bir katliam, bir öldürme vakası kesinlikle olmadığını belirtebilirim"* (Sabah, 16.06.2018 ve Evrensel, 17.06.2018) sözlerini aktarmaktadır.

Haber61 diğeri medya kaynaklarından farklı olarak Belediye Başkanı'nın sosyal medyada paylaşmış olduğu, *"İlçemiz sınırları içerisinde dört ayağı kesilerek vatandaşlarımız tarafından veterinerine götürülen köpeğe yapılan vahşetin hiçbir açıklaması ve tanımlaması olamaz. Her canlının özgür olarak yaşama hakkına saygı duyulması gerektiğini bu olayla tüm insanlığa tekrar hatırlatmak isterim. Bu vahşeti yapanların hukuki olarak ve Allah katında cezalandırılmaları gerektiğinin bilincinde olduğumuzu belirterek bu olayı kınıyorum."* (Haber61, 16.06.2018) sözleri paylaşmaktadır.

Mülki amirlerden biri olan Kaymakamın olayla ilgili açıklamasına yer veren tek medya kaynağı NTV olmuştur. Mülki amirin *"Yargısız infaz yapmak yerine destek olunmalı. Hayvanlar orman kenarları yerine barınaklara bırakılsın. Sahiplenmek isteyen hayvanseverler barınaklardan sahiplensin"* (NTV, 17.06.2018) diyerek yaşanan olay hakkında bu şekilde bir açıklama yapmaktadır. Kaymakamın olayla ilgili yapmış olduğu *"Hayvanlar orman kenarları yerine barınaklara bırakılsın. Sahiplenmek isteyen hayvanseverler barınaklardan sahiplensin"* açıklama, hayvanların korunmasını ve hayvan haklarını savunan sivil toplum kuruluşları ve derneklerin uygulamaya çalıştığı projeleri destekler niteliktedir. Örneğın, YHS ve HAYTAP hayvan almak yerine barınaklardan sahiplenilmesi gerektiğini vurgulamak amacıyla *"Sahip SİZsiniz", "Koruyucu Aile Ol"* gibi kampanyalar yürütmüşlerdir (www.yasamhakkinasaygi.com). Fakat bazı hayvan hakları aktivistleri barınaklar konusunu eleştirmektedir.

Gazete Duvar ve Evrensel medya kaynakları mağdur köpeği bulan ve ilk veterinerine götüren hayvanseverin yapmış olduğu ilk açıklamalara yer vermektedir. Evrensel medya kaynağı haberin içeriğinde hayvanseverin Doğan Haber Ajansı'na yapmış olduğu açıklamada diyerek bir kaynakta göstermektedir.

Hayvansever yaşanan olayı *"Bebek orman yolunda besleme noktalarımın birinde kardeşleriyle yaşıyordu. Rutin beslemeye gittiğimde yol kenarında otların içinde bu şekilde yatarken buldum. 4 patisi kuyruğu kopmuş hareketsiz yatıyor, annesi de yaralarını yalıyordu. Şok halinde veterinerine gittik. Aklımıza ilk gelen bunu bir insanın yaptığı yönünde oldu. Çünkü araç ezse sadece patileri mi kopardı? Başka yabani bir hayvan sadece patilerini mi koparırdı? 'Hayır dedik insan yaptı' travma geçirdik. Suç duyurusu için jandarmaya gittik. Jandarma ile birlikte olay yerine gittiğimizde orada oturan bir çift ile karşılaştık, durumu anlattık ve onlardan şu bilgiyi aldık, 'Bugün burada iş makinesi çalıştı' dediler. Hemen bebeği bulduğumuz noktayı jandarmayla inceledik, yol kenarındaki otlar muntazam bir şekilde kesilmiş ve bazı yerlerde de toprak yığınları gördük. Yani kuvvetli ihtimal iş makinesi bebeğin patilerini biçti. Bunu bir insanın yapmaması içimizi biraz rahatlatırken, bebeğin kaderinin bu kadar acı olması hala kalbimizi çok acıtıyor. Sohayko derneğinin himayesinde şu an İstanbul Hayvan Hastanesi'nde."* (Gazete Duvar, 16.06.2018, Evrensel, 16.06.2018) bu sözlerle açıklamaktadır.

Aynı habere ayrıntılı bir şekilde yer veren NTV haber kaynağı hayvanseverin, *"Tabii iş makinesi patilerini ezerken bedenine nasıl zarar vermedi, bu da hep kafamızda soru işareti. 6 yıldır o bölgede besleme yapıyorum, bugüne kadar hiç böyle bir şey yaşamadım. Sosyal medyada çok duyuyoruz, işte kulak kesme, pati kesme, ben onları izleyemeden direkt sayfamdan çıkartıyorum. 'Şükürler olsun ki Sapanca'daki insanlarda böyle bir şey yok.' O gün tam o noktada iş makinesinin çalışması tesadüf mü? Muhtemelen iş kazası, göremezler, çok minik çünkü."* (NTV) Ayrıca hayvanseverin *"Artık biz şu konuma geldik, bir canı var, ben o canıyı koruyorum, saklıyorum konumundayım, çok yorulduğum. Bu bir iş kazası"* (NTV, 17.06.2018) sözleriyle ifade ettiği farklı bir açıklamaya yer vermektedir. Ayrıca Milliyet, Beyaz Gazete ve Haber61 medya kaynaklarının da yer verdiği haberin içeriğinde hayvanseverin ismi ve mağdur köpeği bulup veterinerine götürdüğü bilgi verilmekte herhangi bir açıklaması yer almamaktadır.

Yeni Şafak ve Bursada Bugün adlı iki medya kaynağı, bacakları kesilen köpeğe ilişkin yapmış olduğu ilk müdahaleyi anlatan veterinerin tüm açıklamalarına ayrıntılı bir şekilde yer vermektedirler. Köpeğin muayenesine getirildiğinde olayın üzerinden en az 10 saat geçtiğini belirterek "*Genel muayenesini yaptığımda ön bacaklarının sert bir cisimle kesildiğini ama arka bacaklarda özellikle derinin de yukarıya kalkması nedeniyle yüksek ihtimal bir parçalanma da olabileceğini gördüm*" açıklamasını yaptıktan sonra köpeğin kliniğe 13 Haziran Çarşamba günü iftar vakti getirildiğini söyleyip, "*Yaklaşık 5 saat sonra tedaviye cevap verdi, kendine gelmeye başladı. Akabinde gece saat 01.00'de de İstanbul'a hayvan hastanesine sevkini gerçekleştirdik. Bana hayvansever gönüllü Nuray Hanım getirdi köpeği ve çok kötü bir haldeydi. Biz de olayın şokundaydık çünkü böyle bir olayla karşılaşmadık*" şeklinde bilgilendirmektedir. Olayın kasti bir öldürme mi yoksa kazayla mı gerçekleştiği konusunda net bir şeyin söylenemeyeceğini aktaran veterinerin, "*Olayın üzerinden yaklaşık 10 saat geçtiği için ve annesi yavrusunu yaladığı için -çünkü annesi yalıyor halde bulmuş- Belki orada iş makinesi tarafından ezilmiş olsa bile anne yalayarak o kırılmış parçaları almış olabilir ama kesilme ihtimali de var. Kuyruğu da gitmiş, kuyruğun birazcık daha dipten gitmesi birazcık bizi de düşündürüyor.*" (Yeni Şafak, 16.06.2018 ve Bursada Bugün, 16.06.2018) ifadeleri haberin içeriğinde yer almaktadır.

T24 medya kaynağı, veterinerin olayla ilgili "*Hayvanın arka ayakları ve kuyruğu ezilmeden ötürü kopmuştur*" şeklinde yapmış olduğu tek bir cümlelik açıklamasına yer verirken, Milliyet veterinerin "*13 Haziran saat 21.00 sıralarında kliniğimize 1 aylık yavru köpek dört bacağı ve kuyruğu sivri bir cisim ile kesilmiş olarak geldi. Şokta olan ve yüksek kan kaybı yaşamış olan köpeğe acil müdahale yapıldı. Yapılan müdahaleler sonrası hayati fonksiyonları yerine getirilen yavru köpeğin gece saatlerinde İstanbul'a hayvan hastanesine sevkini gerçekleştirdi. Yoğun bakımda tedavisine devam edilen yavru köpeğin durumu günden güne iyi gitmektedir. Şu an operatif müdahaleyi kaldıramayacağı için operasyona alınamayan hastamızın birkaç güne operasyona alınması planlanmaktadır.*" (T24, 16.06.2018) şeklinde yapmış olduğu diğer bir açıklamasına yer vermektedir.

Yazılı ve görsel medya da (Sözcü, Evrensel, Onedio ve Mynet) mağdur olan köpeğe İstanbul'da müdahale eden veterinerin ayrıntılı bir şekilde açıklamalarını sunmuşlardır. Hatta bu medya araçlarından Onedio ve Mynet haberin içeriğinde yalnızca veterinerin açıklamalarına yer vermektedirler.

Medya kaynaklarının yaptığı haberde, İstanbul'da tedavi altına alınan yavru köpekle alakalı hayvan hastanesinde bulunan hastane yetkilileri köpeğin ameliyat edildiğini, ayrıca sosyal medyada “Gerçekten çok üzgünüz. Elimizden gelen her şeyi yaptığımızı belirtmek isteriz. Maalesef talihsiz yavrumuzun o minik vücudu operasyonu kaldıramadı. Kendisini kaybettik.” açıklama yapmıştır. Hastane yetkilileri dışında uzuvları kesilen köpeğin tedavisini yapan veterinerin, “Düzensiz kesikler yok. Bu da bize insan tarafından yapıldığını gösteriyor” diyerek yapmış olduğu ilk açıklamayı ve daha sonra ayrıntılı muayenenin sonucunda “Hayvanın muayenelerini yaptıktan sonra ayaklarının bandajları alındı ve ağrı kesici antibiyotiklerle, serumlarla desteklendi. Daha sonra hayvan yemek yemeye başladı. Bu iyi bir gelişmedir hayvan için. Bugün için de açıkta kalan yaraların tekrar revize edilerek ameliyata alarak onu ileride rahat yaşayabileceği protez takıp, gezebileceği şekilde ayarlamaya çalışacağız” (Onedio, 15.06.2018, Mynet, 15.06.2018) yapmış olduğu açıklamalar yer almaktadır.

Devamında “Hayvanın durumu şu an kritik. İlk önce bizim için önemli olan hayvanın hayatta kalabilmesi. Daha sonra uzuvlarıyla alakalı düşüncelerimizi hayvana uygulayacağız daha rahat bir hayat yaşayabilmesi için çabalayacağız. Hastanemize her gün insanlar tarafından darba uğrayan travmaya uğrayan hayvanlar gelmekte. Rutinde yaşadığımız bir olay maalesef ülkemizde şiddet hat safhada. Ama bu gördüklerimiz arasında en kötüsüydü. Biz de şok olduk ilk anda ama daha sonra elimizden geleni yaptık. Ameliyat için hayvanın röntgenleri çekildi. Hayvanın tam olarak probleminin ne olduğu tespit edildi. Nerelerde nasıl kesiklerin oluştuğu, kemiklerin ne kadar zarar gördüğü tespit edildi. Bizim yapacağımız ameliyat hayvanın ileride protez olabilecek şekilde uzuvlarını koruyacak şekilde bir operasyon gerçekleştirmek amacımız” (Onedio, 15.06.2018, Mynet, 15.06.2018) olduğunu ifade etmiştir. Yaşanılan bu olayı açıklayan diğer bir medya kaynağı ise Diken’dir. Veterinerin yapmış olduğu açıklamada geçen “Hastanemize her gün insanlar tarafından darba uğrayan travmaya uğrayan hayvanlar gelmekte” cümlesinde yer alan “travma” kelimesi, Spinoza’nın çalışmalarında hayvanların hisleri olduğunu kabul eden görüşü desteklemektedir (Deleuze, 2000: 206). Yazmış olduğu Etika’da aşağı hayvanlarda, insanlardaki pratik zekâyı misliyle aşan pek çok şey gözlemlenir diyerek kaleme almaktadır (Ryan, 2019: 24). Pratik zeka örneği olarak hayvanların da insanlar gibi “travma” geçirebilecekleri veterinerin yapmış olduğu açıklamada vurgulanmaktadır. Leibniz özellikle köpekler üzerinden yola çıkarak belli eşya ya da olaylarla bağlantılı olan anıları çağrıştırabildiklerine dikkat çekmekte ve

sopa örneğini vermektedir (Leibniz, 2011: 105). Bir köpeğe sopa gösterildiğinde daha önce yaşadığı deneyime bağlı olarak bunu bir oyun olarak görebileceği gibi daha önce sopanın sebep olduğu acıyı anımsayarak kaçabileceğini söylemektedir. Veterinerin açıklamalarından sadece *“Hayvandaki yaralara bakıldığında kesici bir aletle düz kesiklerin oluştuğu belli. Burada bizim düşüncemiz kemikleri kırabilecek tarzda balta gibi aletler olabileceği. Düzensiz kesikler yok. Bu da bize insan tarafından yapıldığını gösteriyor.”* (Diken, 15.06.2018) sözlerine yer vererek haberi sunmaktadır.

Olayla ilgili yapılan resmi açıklamaya, *“Bayram günü yüreklerimizi burkan bu hadiseyi Sakarya valimiz ile görüştüm. Konu çok yönlü araştırılıyor. Kasıt ya da ihmal ne varsa ortaya çıkartılacak. İlgili yasa tasarısının Meclis'ten çıkması isabet olacaktır. Hayvanlara eziyet etmek, işkence etmek, zarar vermek, öldürmek, vb. eylemler günahdır ve suçtur. Allah'ın bize emaneti olan hayvanların üzerimizde hakkı vardır. #HayvanaŞiddetSuçtur ve buna karşı kanuni ve toplumsal mücadeleden geri adım atmayacağız.”* (TRT Haber, 16.06.2018, Gazete Duvar, 16.06.2018, Haberler, 16.06.2018, Sputniknews, 16.06.2018, Cnntürk, 16.06.2018, Bursada Bugün, 16.06.2018, Sözcü, 16.06.2018, Habertürk, 16.06.2018 ve NTV, 17.06.2018) medya kaynakları sunmuş oldukları haberin içeriğinde yer vermektedirler. Yapılan resmi açıklamada da görüldüğü üzere özellikle toplumun dini ve kültürel yapısı göz önünde bulundurularak “günah” kavramı, ayrıca olayın hukuki boyutu göz önüne alınarak “suç” kavramı kullanılmaktadır. İki şekilde de bu konuya vurgu yapılarak konu ile ilgili duyarlılık arttırılmaktadır. Emanet kavramını kullanarak hayvanlarında insanlar üzerinde bir hakkının olduğuna dikkat çekilmektedir. Hayvan hakları konusunda da ayrıca vurgu yapılmaktadır.

Cumhurbaşkanı'nın olayla ilgili Twitter'dan yapmış olduğu, *“Sakarya'da meydana gelen ve hepimizi hüznü boğan hadisenin aydınlatılması için talimat verdim. 2004 yılında hayvanları korumaya yönelik ilk müstakil kanun olan 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nu çıkardık. Hayvan haklarıyla ilgili yeni yaptırımları içeren Hükümet Tasarısını da yeni dönemde öncelikli olarak yürürlüğe koyacağız.”* (Gazete Duvar, 16.06.2018) açıklamasına yer verirken, Euronews Cumhurbaşkanı'nın Hükümet Tasarısı ile ilgili söylemiş olduğu cümlesini tekrar ifade ederek devamında olayla ilgili bağlantılı olduğu düşünülen kepçe operatörünün tutuklandığını belirtip *“Yargı tutuklama emri verdi. Bu, kabul edilebilir bir şey değil. Bu hassasiyeti göstermek önemli.”* (Euronews, 18.06.2018) sözleriyle haberi sonlandırmaktadır.

Olayın gerçekleştiği tarihte hükümet tarafından olayla ilgili yapılan açıklamaya yalnızca iki medya aracı yer vermektedir. Bu medya kaynakları Habertürk ve TRT Haber'dir. TRT Haber Başbakan Yardımcısı'nın olayla alakalı söylemiş olduğu, *“Olayı şiddetle kınıyorum. Kabul edilemez bir durum. Güvenlik güçlerimiz şu anda bu olayın failleri ile ilgili geniş kapsamlı bir çalışma yürütüyor. Bu vahşiliği kim işlediyse onlar tespit edilecektir. Normal bir insanın insanlık onurunu taşıyan birinin böylesi bir vahşete imza atması kabul edilemez. Bu işi yapanlar belli ki sadece adı insan fakat kendisinin insanlıkla uzaktan yakından ilgisi alakası yok. Hükümet olarak hayvanları koruma kanununda önemli değişiklik yapma kararı almıştık. Kanun tasarısını Adalet bakanlığımız hazırlamıştı. Sahipli ve sahihsiz hayvanların öldürülmesi, işkence ve eziyete tabi tutulması şu anda idari para cezası ile bir yaptırıma tabi tutuluyordu.”* (TRT Haber, 16.06.2018) sözlerine yer vermektedir. Kant hayvanların salt şeyler olduğunu ve bu şekilde görülmesi gerektiğini iddia ediyor olsa da, tam olarak diğer şeylerle aynı olmadıklarının altını çizmektedir (Francione, 2008: 52). Örneğin, artık işe yaramadığı için köpeğini öldüren bir insanın davranışının yanlış olduğunu öne sürmektedir. Buna karşın eskidiği için ayakkabılarını atan bir insanın yanlış bir şey yapmadığını öne sürmektedir. Bu davranışların hayvanların haklarına karşı bir ihlal olduğunu reddetmektedir (Svendsen, 2019: 167). Fakat hayvanlara karşı insanlık dışı hareketlerin aslında insanın kendi insanlığını yok ettiğini ifade etmekte, hayvanlara karşı insanların yükümlülükleri olduğunu ve buna bağlı olarak onlara iyi davranılması gerektiği savunmaktadır. Habertürk hayvan hakları konusunda yapmış olduğu, *“Seçimden sonra hükümet bu konuda (hayvan hakları konusunda) ciddi bir adım atacaktır. Sahipli ve sahihsiz hayvanların öldürülmesi, işkence ve eziyete muhatap olması suç olarak kabul edilecek ve ağır cezai yaptırımlar getirilecektir. Hükümetimizin ana gündemlerinden bir tanesidir. Seçimden sonra yapacağımız öncelikli işler arasında Hayvan Hakları Koruma Kanunu'nda yapılacak değişiklikler yer alacaktır.”* (Habertürk, 16.06.2018) ifadelerine yer ayırmaktadır.

Sabah medya kaynağı yalnız Adalet Bakanlığı'nın yapmış olduğu açıklamaya yer verirken, patileri kesilen yavru köpeğin ölümü ile ilgili, *“Kepçe operatörünün orada iş yaparken kazaen ayaklarının kesildiği yönünde ön bir tespit var. Ayaklarını bilinçli olarak kesme değil, iş makinesinin kesmesi yönünde bir ihtimalin de olduğu ifade edildi. Bunun üzerine kepçe operatörünün gözüne alınması yönünde soruşturma süreci devam ediyor.”* (Sabah, 16.06.2018), Habertürk medya kaynağı yalnızca Adalet

Bakanlığı'nın Twitter'dan yaptığı açıklamaya "*Sapanca'da masum bir canlıya karşı işlenen insanlık dışı eylemi kınıyorum. Yaşam hakkı sadece insanlar için değil, hayatı paylaştığımız dostlarımız, hayvanlar için de kutsaldır. Hayvanlar aleyhine işlenen öldürme ve eziyet eylemlerine hapis cezası getiren çalışmamızı bir süre önce kamuoyuyla paylaşmıştık. Kanunlaştırılması seçim sonrası ilk icraatlarımızdan olacak.*" (Habertürk, 16.06.2018) yer vermektedir. Bakanlığın yaşam hakkı konusunda söylemiş olduğu aslında insan merkezli bir yaklaşımın doğru olmadığıdır. Çünkü bu yaklaşım insanı ve insanın ihtiyaçları doğrultusunda doğanın ve diğer canlıların değeri ortaya koyulmaktadır. Bu yaklaşım diğer canlıların yaşam hakkına ve yaşam alanlarına yapılan ihlali doğru kabul etmektedir. Fakat yaşam sürülen doğa ve doğada bulunan diğer canlılarında aynı insanlar gibi yaşama hakkı bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı'nın yapmış olduğu açıklamalara yer veren diğer ulusal ve yerel medya (NTV, TRT Haber, Ahaber, Beyaz Gazete ve BursadaBugün..) kaynaklarında hem yapmış olduğu olayla ilgili yukarıda yer alan ilk açıklamalara hem de Twitter açıklaması olmak üzere tamamını sunmaktadır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın yapmış olduğu olayla alakalı açıklamasına en ayrıntılı bir şekilde haberinde yer veren Habertürk medya kaynağı, Bakanlığın "*Bu ve benzeri olayların caydırıcılık, ceza etkisinin de artırılması için yasayla ilgili süreci başlattık, ilgili taraflarla da konuştuk. İnşallah 24 Haziran'dan sonra Meclis açılır açılmaz, bu konuyla ilgili gerek Adalet Bakanlığı'mız gerek yetkili organlarımızla yoğun mesai ortaya koyacağız. Dünya tatlısı canlıların içinde gördüğümüz bir husus var ki o da insanlarımız, bazen bu işin popüler kültür kısmına geçiyor.*" yapmış olduğu eleştirisine, ayrıca "*Sakarya'da yaşanan olay bir tezahürüdür. İnşallah emniyetimiz gerekli işlemleri yapıp, bu insanlık dışı muameleyi yapan kişiyi bulur, gerekli cezayı ortaya koyar. Ben tekrardan farkındalık noktasında tüm hayvanseverlere, toplumumuza sesleniyorum. İnşallah, tüm canlılara, hayvanlarımıza sahip çıkalım. Ramazan hayır ve bereketini hayvanlarımıza da gösterelim.*" (Habertürk, 16.06.2018) diyerek farklı bir bakış açısıyla yapmış olduğu açıklamalara yer vermektedir. TRT Haber ise yalnızca yasal olarak yapılacaklar konusunda söylemiş olduğu "*İlgili yasayı arkadaşlarla da konuştuk. Meclis'te bu yasa ile hayvanlara yapılan kötü muamelenin gerekli en ağır cezaları alması hususunda takipçisi olacağız. Bu hiçbir insanın vicdanının kabul edebileceği bir konu değil.*" (TRT Haber, 16.06.2018) ayrıca yer vermektedir.

Ak Parti Sözcüsü Kalın'ın yaşanan olayla yapmış olduğu Twitter hesabındaki paylaşımını “Bu Zulmü Yapan Cezasız Kalmayacak” başlığı ile ve “*Sakarya’da yaşanan, en hafif tabir ile insanlık dışı diyebileceğimiz vahim olay bayram günü vicdanlarımızı yaralamıştır. Bu vahşet karşısında tepkisiz kalmak mümkün değildir. #HayvanaŞiddetSuçtur ve bu zulmü yapan da cezasız kalmayacaktır. Bu barbarlığa son vermek için bizlere düşen görevi de yerine getireceğiz, yeni hükümetin ilk işlerinden biri Hayvanları Koruma Kanunu’nda yapılan düzenlemelerin ivedilikle yasalaştırılması olacaktır.*” (Evrensel, 17.06.2018 ve TRT Haber, 16.06.2018) sözlerini sunmaktadır. Bu olayda bir hayvanın bir insandan kaynaklı yaşamış olduğu acı ve mağduriyet merkezdedir. Singer’in de vurguladığı gibi hayvanların yaşamış olduğu acı ve haza karşı insanlardan daha az önem verilmemesi gerektiği düşüncesi bu olayda görülmektedir (Singer, 2005: 307).

Olayla ilgili Haber61 o dönemin ana muhalefet partisi cumhurbaşkanı adayının, “*Vicdan! Vicdan. Nasıl yapılır bu! Bu vahşet, yapanın yanına kar kalmayacak. Yazıklar olsun.*” (Haber61, 16.06.2018) sözlerine yer verirken, Euronews İnce’nin yapmış olduğu mitingde söylediği Cumhurbaşkanı’nı şu sözlerle “*Erdoğan, ‘kindar nesil’ deme. Sen ‘kindar nesil’ dersen; bir minik köpek yavrusunun bacaklarını keserler sonra, yapma bunu yapma. Bunu yapma.*” (Euronews, 18.06.2018) şeklinde eleştirdiği konuşmasına yer vermektedir.

Ana muhalefet partisi Genel Başkan Yardımcısı’nın açıklamasına yalnızca Habertürk medya kaynağı yer vermiştir. “*Vahşete, Baskıya Karşı Durmamız Gerekıyor*” başlığı ile yapılan açıklamayı ve “*Teröre karşı duruş, şiddete karşı duruş olduğu gibi hayatın her alanında da vahşete baskıya karşı durmamız gerekiyor. İnşallah toplumu çok yaralayan Sapanca’daki olayın, zalimin de yakalanıp layık olduğu şekilde toplumun vicdanını kanatmadan cezalandırılması gerekiyor.*” (Habertürk, 16.06.2018) söylenen sözleri haber içerisinde sunmaktadır.

Olaya muhalefetin tepkisi gecikmemiştir. MHP lideri, “*Bu bayramda şahsımı çok sarsan, yüreğimi fazlasıyla sızlatan bir haberi Sakarya’nın Sapanca ilçesinden aldım. Hiçbir vicdana, hiçbir insanlık değerine sığmayacak bir şiddet ve alçaklığın bir hayvana, bir köpek yavrusuna reva görüldüğünü irkilerek öğrendim. Sapanca’da, bir ormanlık alanda, dört bacağı hunharca kesilmiş halde bulunan bir köpek yavrusu insanım diyen herkesi inşial ve isyana sürükledi. Gözümün önünden o fotoğraf bir türlü gitmiyor. Cani ruhlular, insanlığın defolu yüzleri minik bir köpeğe kast etmişler. Ne*

hazin değil mi? Bacakları kesilmiş köpek yavrusu hepimizin vicdanını kanattı. Be hey canavarlar, gücünüz bu masum hayvana mı yetti? Katiller nasıl bir ruh haline sahipti? İnsanlığın utanç vesikası olan canilere söylenecek ne bir söz, dehşet verici fiillerini örtecek ne de bir kılıf vardır. İşkence ve eziyete maruz kalan yavru köpek can verdi. Ama altında insanım diyen herkes kaldı. Karıncayı bile incitmekten sakınan bir medeniyetten böylesi aşağıların aşağısı yaratıklar nasıl çıktı? Üzerinde mutlaka durup düşünmemiz gereken soru emin olunuz budur. Allah'ın her yarattığını aziz bilen bir inancın mensupları hayvan katillerini affetmeyecektir. Ha bir köpek yavrusunu kesmişler, ha bir emzikli bebeği katletmişler, mana ve muhteva olarak hiçbir fark yoktur. Bilhassa söylemeliyim ki, hayvanlara karşı işlenen suçların Ceza Kanunu kapsamına alınması için her mücadeleyi yapacağız. 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanununda ihtiyaç duyulan iyileştirmeleri de kesinlikle sağlayacağız. Hem insan hem de hayvan katilleriyle mutlaka hesaplaşacağız." (TRT Haber, 16.06.2018, Haber61, 16.06.2018, Ahaber, 16.06.2018, Cnntürk, 16.06.2018) yapmış olduğu olayla ilgili Twitter'da yer alan tüm açıklamalarının tamamına medya kaynakları yer verirken, Sözcü, Bursada Bugün, Sputniknews ve NTV açıklamanın bazı bölümlerini alarak yer vermişlerdir.

Haber61, İYİ Parti Genel Başkanı'nın sosyal medya üzerinden yapmış olduğu "Küçücük bir canlıya reva görülen vahşet ülkemizdeki değer ucuzlamasının acı bir tezahürü. Ufacık bir yavru köpeğe kıyanların layıklarını ahirette bulmalarını Yüce Allah'tan niyaz ediyorum. Keşke doğru kanunlar ile bu dünyada da bulabilecek olsalardı." (Haber61, 16.06.2018) açıklamayı sunan tek haber kaynağı olmaktadır.

HDP Sakarya Milletvekili Adayı'nın "Sakarya'daki masum köpeğin bakışlarını unutmuyacağız. İnsanoğlu unutulmayacak bir vahşete imza attı. Hepimiz korumakla mükellef olduğumuz hayvanlara ihanet ettik aslında. Bu köpeği bu hale getiren vahşet iklimine sessiz kaldık, gerekeni yapamadık." (Evrensel, 17.06.2018) şeklinde yapmış olduğu olayla ilgili açıklamayı yalnızca Evrensel medya kaynağı haber içerisinde yer vererek sunmaktadır.

T24 medya kaynağı, Sakarya Barosu Başkanı'nın Hayvanları Koruma Kanunu'na göre bir araçla sahipsiz hayvanı yaralayan veya sahipsiz hayvanı kasten yaralayan kişiye para cezası verilebileceğini belirttiğini ifade ederek, "İki kişinin hayvana yemek vermesi suretiyle sahipli hayvan denilerek adam tutuklanıyor. Ortada tutuklamayı gerektirecek bir suç yoktur. İnfiali bastırmak adına suçlu olduğu

netleşmeden ceza vermek, bir insanı linç etmektir. Kanundaki sahipli-sahipsiz ayrımını bugüne kadar kaldırmayan ve vicdani yaptırımlar getirmeyen siyasetçilere karşı infial duyulması gerekiyor.” (T24, 16.06.2018) şeklinde yapmış olduğu açıklamaya yer veren tek medya kaynağı olmaktadır.

NTV medya kaynağına konuşan Hayvan Hakları Kurulu Üyesi Avukat, *“Şu anda bu şahıs yakalansa ve suçu sabit olsa alacağı şey sadece idari para cezası. Ne siciline işleyecek, ne toplum içinde ceza almış bir insan olarak görünecek, ne de caydırıcı bir ceza almış olacak.”* (NTV, 17.06.2018) şeklinde bir açıklama yapmaktadır. Ayrıca sokakta yaşayan hayvanların sahipsiz olarak nitelendirildiğini ifade eden avukat, *“Eğer benim köpeğim olsaydı, malıma zarar verildi diye Türk Ceza Kanunu’nu kapsamında korunuyor olacaktım. 151. Maddeye göre ben, ‘Köpeğime zarar verildi, malımın değeri düştü veya yok edildi’ diye dava açma şansına sahip olacaktım. Böylece hapis cezası ile yargılanabilecekti. Ama aynı köpeğin sahibi olmadığı için şu anda sadece idari para cezası uygulanacak. Zaten sahipli sahipsiz ayrımı bütün yaşam haklarına aykırı bir durum”* (NTV, 17.06.2018) diye konuşmuştur.

Avukat, *“Ölümde bir kasıt yoksa bunun bir cezai müeyyidesi var mı?”* sorusuna şu yanıtı vererek: *“Nasıl ki insanlarda veya trafik kazalarında kasıt olmasa bile taksirle ölüme sebebiyet varsa hayvan da bir canlıdır, yaşam hakkına sahiptir ve aynı şekilde cezalandırılması lazımdır. Kaldı ki biz takdir kısmını haydi haydi zorlarız kasten yapılanların bile cezalandırılmadığını görüyoruz. Bu olayda biz hukukçu arkadaşlarımızla görüş alışverişi yaptık, kasıt olduğunu düşünüyoruz. Araştırmayı derinleştirerek devam ettiriyoruz. Ama ne yazık ki kanunumuzda bir tanımı olsaydı bu suçun emniyeti jandarmayı her şeyi devreye sokabilirdik bir ihbarla. Kanunda tanımı olmadığı için bir sonuca varmamız çok zaman alıyor, olan zavallı hayvanlara oluyor. Bu çok barbarca bir olay. Devletin elini çabuk tutmalı, cesaretli olmalı.”* (NTV, 17.06.2018).

1.2. MİKRO YAPI

Haber metninin mikro yapısının çözümlenmesinde; sentaktik çözümlenme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlenmeleri yapılmaktadır (Tuğrul, 2018: 102). Cümlelerin yapılarına, basit/karmaşık, etken/edilgen durumlarına, sözcük seçimlerine, haberin inandırıcılığının sağlanması için kullanılan sayısal verilere, tanık

ve taraf ifadelerine, fotoğraflara vb. unsurlara bakılmaktadır (Dijk, 1988-1991'den Akt. Özer, 2011: 83-84).

1.2.1. Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümlemede haberde yer alan cümlelerin yapılarına, cümlelerin içerisinde yer alan öznenin konumlanışına ve cümlelerin kuruluşuna bakılmaktadır.

Sunulan her haberde olayın genel olarak nerde geçtiği, ne zaman olduğu, olay ile ilgili neler yapıldığı, ne gibi önlemler alınabileceği dâhilinde halka yapılan açıklamalar yer almaktadır. Yaşanılan bu olayın birden fazla medya kaynağında yer alması ve yapılan açıklamaların toplumsal, kültürel, yasal, dini birçok faktöre bağlı olarak yapılması olayın kitlesel olarak halk tarafından büyük tepki gösterilmesine bağlanmaktadır.

Öncelikle medya kaynaklarının sunmuş olduğu haberlerde, olayın ilk gerçekleştiği an yapılan açıklamaların cümle yapılarına bakıldığında, olayın iş makinesinden kaynaklı olarak gerçekleşme ihtimalinde operatöre karşı daha iyimser davranılması gerektiğini, bir ihmal olduğu olayın yaşanıldığı yerin kontrol edilmesi gerektiğini vurgulayan cümleler görülmektedir. Sonrasında yapılan açıklamaların köpeğin bacaklarının kesilmesinin kasten yapılan bir durum olduğunu söylemesi, operatöre karşı büyük tepkilerin olmasına ve gözaltına alınmasına neden olmaktadır. İfadesi alındıktan sonra kesin kanıtlar olmamasına bağlı olarak serbest bırakılmasına rağmen halk tarafından tepkilerin büyümesinden dolayı tekrar gözaltına alınmıştır. Bunun sebebi ise halkın tepki ve yaptırım olduğu açıkça gözler önüne serilmektedir. Ayrıca operatörün suçlu olduğu kanıtlarla tamamen ortaya koyulmamışken yapılan açıklamaların hedef olarak operatörü işaret etmesi onun hakkında “canavar”, “merhametsiz, “insanlıktan nasibini almamış” gibi ithamlarda bulunulmasına da sebep olmaktadır. Görüldüğü üzere olayın ilk gerçekleştiği an operatörü korumaya, savunmaya yönelik operatörü etken kılan cümleler kuruluyorken, sonrasında gelen açıklamalar mağdur olan köpeği savunan, köpeği etken hale getiren bir cümle yapısı görülmektedir.

Yaşanılan olay günü bölgede çalışma yapan Sapanca Belediyesi'ne ait greyderin de bölgeye getirilerek tatbikat yapıldığı, greyderin bıçağını indirerek yolda ilerlerken, çalılar arasında gölgede duran köpeklerin gürültüye rağmen kaçmadığını ifadelerine yer vermektedir. Sapanca Belediye Başkanı'nın çalılar arasında köpekleri göstererek,

makinenin gezerken kopeğin görülemeyeceğini, bunun bir iş kazası olduğunu, gölgedeki annenin ve yavrularının istifini bozmadan durduğunu, kopeğin bacaklarının kesilmesi durumunda annenin doğal olarak tepkisini de göstereceğini belirttiği ifadelere yer vermektedir. İnsanlar öğrenerek, hayvanlar ise iğgdleri vasıtasıyla birçok Şeyi anlamlandırılabilir. Bu anlamda hayvanların iğgd ile tehlikeli fark edip alandan uzaklaşmaları beklenmektedir. Burada yukarıda ifade edildiği gibi bir iş kazası olarak değerlendirilerek operatöre karşı iyimser bir tavır gösterilmekte, tam tersi hayvanların kaçması gerektiği savunulmaktadır. Hayvanlar için o ortamın yuvaları olduğu durumu kabul görmemektedir. Açıklamanın içeriğine bakıldığında da açıklamayı yapan yöneticinin kolluk kuvvetlerinin söylemlerine bağlı olarak hayvan hakları perspektifiyle olayı dillendirdiği görülmektedir. Ayrıca konu ile ilgili açıklama yapan idari ve mlk amirlerin, yöneticilerin dışında bir açıklama yaparak bu olayın bir canilik olmadığını ifade etmektedir.

Örneğin medya kaynaklarında en fazla açıklamasına yer verilen idari amirlerden biri olan Vali, ilk olarak yaşanılan bu durumu genel olarak anlatmakta ve duyarlılığını ifade etmektedir. Özellikle halkın tepkilerinin azalması, gösterilen duyarlılığın her anlamda olduğunu gösterebilmek adına dini söylemleri dikkat çekmektedir. Açıklamasının içerisinde özellikle toplumun dini inançlarına bağlı olarak bir hadisi Şerifi bu konuyla bağlantılı olarak ifade etmesi “merhamet” duygusuna vurgu yapması olayı daha trajik bir hale getirmektedir. Çünkü yaşanılan bu olay aslında insan merkezli bir toplum yapısında görülmektedir. Fakat olayın kısa bir süre içerisinde medya ile büyüyüp, geniş kitlelere yayılması ve insanların göstermiş olduğu büyük tepki olayı bir anda hayvanı merkeze alan bir toplum yapısında yaşanmış gibi bir algıya dönüşmektedir. Bunun sebebi yapılan açıklamaların bu yönde olmasıdır. Bir anlamda insanlar ile hayvanlar arasında bir hiyerarşinin olduğunu savunan birçok düşünürün bu düşüncesi reddedilmektedir.

1.2.2. Bölgesel Uyum

Bölgesel uyumda haber metinlerini oluşturan cmler nedensel, referansal ve işlevsel ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmektedir (Tuğrul, 2018: 102). Nedensel ilişkide ardı ardına gelen cmler içindeki nedensel bağlara, işlevsel ilişkide genel ifadeli cümlenin bir sonraki cümlede açıklanıp açıklanmadığına, referansal ilişkide ise bir cümlede yer alan bir kavramla sonraki cümle arasında bağ kurulup kurulmadığına bakılmaktadır (Doruk, 2013: 124).

İncelenen haber metinlerinde daha çok nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatımın kurulduğu tespit edilmiştir. Yaşanılan olayla alakalı yapılan her açıklamanın neden ilişkilere bağlı olarak söylendiği ve bir sonraki cümle de işlevsel ilişkilere bağlı olarak açıklandığı görülmektedir. Örneğin, olayın ilk bulguları göz önünde bulundurularak köpeğin bacaklarının kopmasının sebebi iş makinesi görüldüğü için operatöre karşı iyimser bir söylem görülmektedir. Fakat sonrasında ortaya çıkan bulguların yaşanılan olayın bir insan tarafından yapılmış olduğunu göstermesi operatöre karşı söylemin değişmesine neden olmaktadır. Bulunan bulgular ışığında operatör suçlu görülmekte ve ona karşı söylemler “canavar”, “merhametsiz” gibi betimlemelerle değişmektedir. Genel olarak haberlere bakıldığında örneklerde de görüldüğü üzere nedensel ve işlevsel ilişkiye bağlı kurulan cümleler görülmektedir.

1.2.3. Sözcük Seçimleri

Seçilen sözcükler habercinin görüşünü ifade etmesi açısından oldukça önemlidir. Sözcük seçimleri haber söyleminin mikro yapıları içinde anlamın oluşmasıyla doğrudan ilişkilidir ve okuyucunun olaylar hakkında genel bir çerçeve kurmasını sağlar (Doruk, 2013: 125).

Medya kaynaklarında en fazla açıklamasına yer verilen idari amirlerden biri olan Vali, ilk olarak yaşanılan bu durumu genel olarak anlatmakta ve duyarlılığını ifade etmektedir. Özellikle halkın tepkilerinin azalması, gösterilen duyarlılığın her anlamda olduğunu gösterebilmek adına dini söylemleri dikkat çekmektedir. Açıklamasının içerisinde özellikle toplumun dini inançlarına bağlı olarak bir hadisi şerifi bu konuyla bağlantılı olarak ifade etmesi “merhamet” duygusuna vurgu yapması olayı daha trajik bir hale getirmektedir.

Otoritenin yapmış olduğu açıklamalar dışında Hayvanseverin yapmış olduğu açıklamada en çok dikkat çeken yavru köpek için “bebek” ifadesini kullanmış olmasıdır. Hayvan hakları aktivistleri içinde, birçok hayvansever tarafından hayvanlara “bebek, çocuğum, torunum” gibi kavramlar kullanılmaktadır. Kullanılan bu kavramlar insanı ifade etmek adına kullanılırken, bu şekilde hayvanlar için kullanıyor olması aslında insan ve hayvan ontolojisinin bu ifadelerle eşitlendiği görülmektedir. Ayrıca köpeği ağır yaralı bir halde bulduklarında bu duruma sebep olan bir araç veya yabancı bir hayvan olsa bu durum normal karşılanabileceği gibi bir anlatım görülmektedir. Çünkü özellikle hayvanseverin sözlerine bakıldığında bir insanın yapmış olma ihtimali dile

getirildiğinde “şok” ve “travma” geçirdiklerini sonrasında “bir insanın yapmaması içimizi biraz rahatlattı” vurgusunu yapmaktadır. Bir hayvanseverin kullanmış olduğu “bebeğin kaderi”, “bebek” kavramı olayın içerisinde yer alan acıyı ifade ederken, bu olaya sebep olanın bir insan olması veya olmaması hissettikleri acının veya köpek için kullandıkları kavramların değişebileceği algısı yaratmaktadır. Bu olayda bir hayvanın bir insandan kaynaklı yaşamış olduğu acı ve mağduriyet merkezdedir. Singer’in de vurguladığı gibi hayvanların yaşamış olduğu acı ve hazza karşı insanlardan daha az önem verilmemesi gerektiği düşüncesi bu olayda görülmektedir (Singer, 2005: 307).

Hastane yetkililerinin ve veterinerin açıklamasından önce yapılan diğer mülki amirler, kolluk kuvvetleri gibi kişi, kurum ve kuruluşların açıklamalarına bakıldığında daha genel, kesin olmayan açıklamalarken bir insanın bunu yapmış olma ihtimalinin yüksek olduğu açıklandıktan sonraki ifadeleri daha sert, daha net olduğu görülmektedir. Veterinerin bu yapmış olduğu açıklama sonrasında hayvan mağduriyetinin tek sebebinin bir insan olarak gösterilmesi, bu olayda bir insanın sorunsallaştırılmasına sebep olmakta ve o insan için “merhametsiz”, “cani”, “böyle bir insan olamaz”, “canavar”, “yaratık” gibi kelimelerle tasvir edilmesine halkı, yetkilileri yönlendirmektedir.

1.2.4. Haberlerin Retoriği

Haberin retoriği olarak kabul edilen fotoğraflar, sayısal veriler, alıntılar haberlerin inandırıcılığını artırmaktadır (Doruk, 2013: 126). Medya kaynaklarında bulunan insandan hayvana mağduriyet örneğinde de yeterli fotoğrafın kullanıldığı, olaya tanık olanların ifadelerine yer verildiği görülmüştür (Tuğrul, 2018: 105). Bu durum inandırıcılığı arttırmak ve ana temanın özümsemesini sağlamak amacıyla yapılmıştır.

İnsandan hayvana yaşanmış mağduriyet örneğini ele alan tüm yerel ve ulusal haber kaynaklarında sunulan haberin içeriğinde birden fazla fotoğraf ve videonun yer aldığı görülmektedir. Bacakları kesilmiş halde bulunan köpeğin sansürlenmiş olarak ilk bulunduğu hali, operasyon sonrasında bacaklarının sargılanmış hali haber kaynaklarının kullanmış olduğu fotoğrafla içerisinde yer almaktadır. Bunların dışında köpeğin yaşamış olduğu ormanlık alanda görülmektedir. Fotoğrafların dışında köpeğin operasyon sonrasında ilk su içerken ve mama yerken çekilen videolarına da yer verilmektedir. Tüm fotoğraflara bakıldığında köpeğin yatarken, halsiz ve bitkin olduğunu gösteren fotoğraflar kullanılmıştır. Yapılan açıklamalarda kullanılan “masum”

kelimesini destekleyen fotoğraflar olduğu görülmektedir. Fakat haber kaynaklarında olayın diğer tarafı olan operatörle alakalı herhangi bir fotoğraf bulunmaktadır.

Yaşanılan olaya yer veren haber kaynaklarından biri olan Bianet fotoğraflar ve videolar dışında, bu olayda uygulanabilecek yasa maddesine de yer vermektedir. TCK Madde 151'e göre bir kişinin taşınır ya da taşınmaz malını kısmen ya da tamamen yıkan, bozan, tahrip eden kişiye, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacağı ayrıca devamında sahipli hayvanı öldüren, işe yaramayacak hale getiren veya değerinin azalmasına neden olan kişi hakkında da yukarıda bahsedilen hüküm uygulanacağı maddesine bağlı olarak olay yorumlanmaktadır (Bianet, 17.06.2018).

2. HAYVANDAN İNSANA MAĞDURİYETİN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

2.1. HABER METİNLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

4 Ocak 2019 tarihinde Kayseri Hacılar'da sokak hayvanları tarafından saldırıya uğrayarak yaşamını kaybeden lise öğrencisi Mehmet Özer'le ilgili medya kaynaklarında yer alan haberlerin çözümlemesi yapılmıştır. Olayın yaşandığı günü ve ertesi günü esas alınarak yaklaşık medya kaynağında haberler taranmıştır.

Taranan medya kaynakları; Onedio, Hürriyet, Milli Gazete, Diken, Sputniknews, Haberler, Mynet, Gazete Vatan, Habertürk, Kayserim, İHA, Ahaber, Son Dakika, Kayseri Haber, Line Haber, Gazete2023, Takvim, Manisa Haberleri, Karar, Kayseri Tempo, Posta, F5 Haber, Gazete Red, Ermenek'in Sesi, Memurlar gibi yerel ve ulusal medya kaynaklarıdır. Tüm medya kaynakları yaşanan olayla ilgili 1'er haber yayımladığı görülmektedir. Yaşanan olaya geniş çaplı yer veren sadece Sputniknews ve Habertürk medya kaynağı olmuştur. Hem yapılan tüm açıklamalara her vermiş hem de fotoğraf ve video da kullanmıştır. Diğer medya kaynakları ise habere oldukça az yer ayırmıştır. Çoğu medya kaynağı fotoğraf ve video kullanmamıştır.

2.1.1. Makro Yapı: Tematik ve Şematik Çözümleme

Yaşanan olayla alakalı medya kaynağında haber yapan haberci, haberin kurgusunu makro önermelerden oluşturmaktadır. Makro yapı ele alınırken başlıkları, haber girişlerini, spotları ya da haber metninin ilk paragraflarını analiz eden bir tematik çözümleme yapılmaktadır (Dijk, 1988-1991'den Akt. Özer, 20011: 84). Ana olayı, haber kaynaklarını, ardalın ve bağlam bilgisini, olayın taraflarının yorumları/

değerlendirmelerini, fotoğrafları ve diğer unsurları analiz eden şematik çözümleme yapılmaktadır (Ülkü, 2004: 374).

2.1.1.1. Tematik Yapı İncelemesi

Tematik yapıda; başlıklar, haber girişleri, spotlar incelenmektedir. Çalışmamızda hayvandan insana yapılan mağduriyetin örneği olan olayla ilgili yapılan haberlerde, medya kaynaklarının büyük bir kısmı başlık dışında haber girişi, spot, ara başlıklar kullanmayarak haberleri tek paragraftan oluştuğu için söz konusu haberlerin ilk cümleleri haber girişi olarak kullanılarak incelenmiştir.

2.1.1.2. Başlıklar

Başlıklar incelenirken belli unsurlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bunlar enformasyon eksiltimi, genelleme ve kurgulama yapılıp yapılmadığıdır. Diğer bir unsur ise kullanılan başlığın, haberin genel içeriğini verip vermediğidir (Tuğrul, 2018: 79). Hayvandan insana mağduriyet örneği olan olayın incelenen başlıklarında, medya kaynaklarının büyük bir kısmı sokak köpeklerinin saldırısı sonucunda lise öğrencisi Mehmet Özer'in öldüğünü belirtmiştir. Takvim, Onedio, Sputniknews, Ahaber, Hürriyet gibi medya kaynakları ölüm haberinin devamında mahalle sakinlerinin gösterdiği tepkileri ve yapılan açıklamaları eklediği görülmektedir. Haberi konu alan medya kaynaklarından sadece Takvim, Onedio, Sputniknews, Ahaber, Hürriyet, Habertürk, Ermenek'in Sesi, olayın yer, dönem, zaman, haberin içerisinde kimlerin açıklamalarının yer alacağına dair bilgiyi içeren haber girişleri ve spotlar bulunmaktadır.

Genel haber başlıkları aşağıdaki gibidir;

Hacılarda köpek saldırısına uğrayan 2 çocuktan 1'i hayatını kaybetti (Kayserim, 05.01.2019)

Kayseri'de sokak köpekleri saldırısı! Lise öğrencisi Mehmet Özer hayatını kaybetti (Line Haber, 04.01.2019)

Kayseri'de feci olay! Sokak köpekleri iki liseliye saldırdı (Habertürk, 04.01.2019)

Sokak köpekleri dehşet saçtı (Ermenek'in Sesi, 04.01.2019)

Köpeğin saldırması sonucu hayatını kaybeden gencin yaşadığı mahallenin sakinleri konuştu (Haberler, 04.01.2019)

Kayseri'deki köpek saldırısının ardından o eve baskın yapıldı! (F5 Haber, 05.01.2019)

Kayseri'de köpek vahşeti! 1 öğrenci öldü (Kayseri Tempo, 05.01.2019)

Çocuğu köpek mi parçaladı? (Gazete Red, 06.01.2019)

Resmi açıklama geldi! Özer köpek saldırısı sonucu mu öldü? (Milli Gazete, 05.01.2019)

Son dakika: Kayseri’de sokak köpeklerinin saldırdığı 2 liseliden 1’i öldü (Hürriyet, 04.01.2019)

4 ve 5 Ocak 2019 tarihinde Kayseri Develi’de yaşanan hayvandan insana mağduriyet örneğinin sunulmuş olduğu haberlerde verilen başlıklar olayın ana temasını genel olarak yansıttığı görülmektedir. Özellikle haberin teması ‘sokak köpeklerinin bir saldırısının olması’ ve saldırı sonucunda ‘liseli Mehmet Özer’in ölmesi’ üzerinden şekillenmektedir. Medya kaynaklarının sunmuş olduğu haberlerin ana başlıkları incelendiğinde, bazı medya kaynakları haberlerin ana başlıklarında ‘son dakika’ vurgulaması yaparak sunmuş, bazıları ise ‘köpek vahşeti’, ‘köpek dehşeti’ olarak sunmuşlardır. Ayrıca haberlerin başlıkların olayın geçtiği yer olan Kayseri’nin belirtildiği görülmüştür. Yer alan başlıklarda olayın geçtiği yer konusunda enformasyon eksiltimine başvurulmadığı tespit edilmiştir. Genellikle haber başlıklarında hayatını kaybeden Mehmet Özer’in daha çok ‘çocuk’, ‘liseli çocuk’, ‘liseli’, ‘öğrenci’ olarak belirtilmektedir. Medya kaynaklarında haber genellikle beyaz zemin üzerine siyah yazılar şeklinde sunulmaktadır. Başlıkların puntoları yirmi sekiz ile otuz altı arasında değişmektedir.

İnsandan hayvana mağduriyet örneği olan olayla alakalı medya kaynakları yalnız ana başlıklara yer vermemektedir. Ayrıca haberin içerisinde yapılan açıklamalara bağlı olarak ara başlıklar da kullanılmaktadırlar.

Haberin ara başlıkları aşağıdaki gibidir;

Mahalle sakinleri şikayetçi (Son Dakika, 04.01.2019)

Mezbahane kapanınca mahallede köpek sayısı arttı (Son Dakika, 04.01.2019)

Çocukları okula sopayla götürüyoruz (Son Dakika, 04.01.2019)

Acılı aileden belediyeye tepki (Karar, 05.01.2019)

Yırtıcı hayvan yaralanmasına bağlı gelişen kanama sonucu ölmüştür (Milli Gazete, 05.01.2019)

Aileler yetkilileri istifaya davet etti (Milli Gazete, 05.01.2019)

Özer’in arkadaşı uzun süre gözyaşı döktü (Milli Gazete, 05.01.2019)

Kaymakam: bende zaman zaman mahalleimde yürüyemiyorum (Milli Gazete, 05.01.2019)

Parçalanarak öldü (Hürriyet, 04.01.2019)

Çocuklarımızı okula göndermeye korkuyoruz (Hürriyet, 04.01.2019)

Belediye Başkanı: maalesef çocuğumuzu kaybettik (Hürriyet, 04.01.2019)

Bizim acımız var, sen neyden bahsediyorsun (Gazete Vatan, 05.01.2019)

Hayvandan insana mağduriyet örneğinin sunulmuş olduğu haberlerdeki ara başlıklar incelendiğinde, öncelikle lise öğrenci Özer'in ölümüne sokak köpeklerinin neden olduğunun kesin bilgisi duyurulmaktadır. Diğer ara başlıklarda ise genellikle o bölgede yaşayan halkın tepkilerine yer verilmiştir. İnsanları şikayette bulunduğu, yaşadıkları mağduriyet, gösterdikleri tepkiler ara başlıklarda yer almıştır.

2.1.1.3. Haber Girişleri

Tematik yapı incelemesi içerisinde başlıklardan sonrada haberde yer alan, haberi özetleyen diğer unsurlardan biri haber girişleri ve spotlardır. Yapılan çalışma kapsamında incelenen medya kaynaklarından Sputniknews, Hürriyet, Onedio, Ahaber, Gazete Vatan, Takvim ve Habertürk söz konusu olayla ilgili spot kullanıldığı görülmüştür. Diğer medya kaynaklarının söz konusu olayla ilgili spot kullanmadığı için haberlerin ilk cümleleri haber girişi olarak değerlendirilmiştir.

Haberlerde yer alan spotlar aşağıdaki gibidir;

Kayseri'nin Hacılar ilçesinde okul çıkışında sokak köpeklerinin saldırısına uğrayan liseli 2 öğrenciden Mehmet Özer yaşamını yitirdi, diğeri ise yaralandı. (Habertürk, 04.01.2019, Hürriyet, 04.01.2019)

Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı, Hacılar ilçesinde okul çıkışı yaşamını yitiren 14 yaşındaki Mehmet Özer'le ilgili, "Mehmet Özer'in yırtıcı hayvan yaralanmasına bağlı büyük arter ve geniş yumuşak doku yaralanması ile bunlardan gelişen kanama sonucu öldüğü tespit edilmiştir." açıklamasını yaptı. (Sputniknews, 07.01.2019, Onedio, 07.01.2019, Takvim, 07.01.2019)

Kayseri'de, köpeklerin saldırması sonucu hayatını kaybeden lise öğrencisi Mehmet Özer'in cenaze namazı öncesinde ilçe müftüsü hayvanlara şefkatin önemi hakkında vaaz verince, Özer'in yakınları tepki gösterdi. (Gazete Vatan, 05.01.2019)

Kayseri'nin Hacılar ilçesinde 1 çocuğun köpek saldırısında hayatını kaybetmesi sonrası konuşan mahalle sakinleri. "Çocuklarımızı okula sopayla getiriyoruz" dedi. Köpeğin saldırması sonucu hayatını kaybeden gencin yaşadığı mahallenin sakinleri konuştu. (Ahaber, 05.01.2019)

Öncelikle haber girişlerinde, olayın ne olduğu, nerede ve nasıl gerçekleştiği, neden ve kim sorularının karşılıklarının olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir. Yukarıda verilen haber girişlerinde de görüldüğü üzere, Kayseri'nin Hacılar ilçesinde sokak köpeklerinin saldırısı sonucunda lise öğrencisi Mehmet Özer'in yaşamını yitirdiğine yer vererek olayın ne olduğu, nerede ve nasıl gerçekleştiği sorularına cevap vermektedir. Kim sorusuna cevap olarak, olaya neden olarak sokak köpekleri gösterilmektedir. Her haber girişinde olayın gerçekleştiği Kayseri'nin Hacılar ilçesine ve lise öğrencisi Mehmet'in ölümüne değinilmiştir.

Sputniknews, Onedio ve Takvim adlı medya kaynakları haber girişinde başsavcılığın yapmış olduğu açıklamalara ve otopsi sonucu elde edilen bulgulara yer vermiştir. Gazete Vatan medya kaynağı ise haber girişinde cenazeden önce yaşanan olayı sunmuştur. Cenaze namazı öncesi müftünün, hayvanlara karşı şefkatin önemi hakkında vermiş olduğu vaaz büyük bir tepkiye neden olmuştur. Bölgede yaşayan halk müftüyü linç etmeye kalkmış, yaşanan durum kolluk kuvvetleri tarafından önlenebilmiştir.

2.1.1.4. Fotoğraflar

Haberi oluşturan tematik yapı incelemesinin başlıklar, haber girişleri, spotlardan sonra diğer bir unsuru olarak fotoğraflar yer almaktadır (Tuğrul, 2018: 97). İncelenen medya kaynaklarının sunmuş olduğu haberlerde, haberi destekler niteliklere sahip fotoğraflara ve videolara yer verilmiştir. Medya kaynaklarının bazıları sadece sokak köpeklerinin Mehmet'e saldırdığı bölgenin fotoğrafına yer vermektedir. Bazı medya kaynakların da ise bölgede mağduriyeti yaşayan halkın ve Mehmet'in okul arkadaşlarının görüntülerini sunmaktadır. Fakat tüm yerel ve ulusal medya kaynaklarında haberin fotoğraf ve videolarla desteklenmediği görülmektedir.

2.1.2. Şematik Yapı İncelemesi

Şematik yapı durum ve yorum olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Durum bölümünde haber ana olayın sunumu, sonuçlar, ardalın ve bağlam bilgisi çerçevesinde değerlendirilmektedir (Ülkü, 2004: 374). Şematik yapı unsurlarından ana olayın sunumuna bakıldığında, ana olayın haber girişinde sunulduğu görülmektedir.

2.1.2.1. Ana Olayın Sunumu ve Sonuçlar

Hayvandan insana yaşanan mağduriyet örneğini ele alan medya kaynaklarının sunmuş olduğu haberler incelendiğinde, haber girişlerinde öncelikle Kayseri Hacılar'da sokak köpeklerinin saldırısına uğrayan lise öğrenci ve saldırı sonucunda hayatını kaybettiği belirtilmiştir. Devamında ise yaşanan olayın hayvanlar tarafından yapılan bir vahşet, bir dehşet olduğu açıklanmıştır. Bahsedilen durum incelenen tüm medya kaynaklarında ana olay olarak sunulmaktadır.

Yaşanılan mağduriyet örneğinde, ana olay haberin değerliliği ile ne kadar yakından ilgiliyse, sonuçları da haberin değerliliği ile yakından ilgilidir (Özer, 2001a: 92). Bu açıdan bakıldığında bir insanın yaşamış olduğu mağduriyet sonucunda yaşamını kaybetmesi Türkiye'de büyük tepkilere yok açan bir olay haline gelmemiştir. Gösterilen

tepkiler sadece bölgede mağduriyeti yaşayan insanlarla sınırlı kalmıştır. Bu konuda açıklama yaparak sadece yerel yöneticiler kendilerini göstermektedir. Yöneticilerin yapmış olduğu açıklamaların temelinde ise anayasal olarak hayvan hakları konusunda tasarlanan yasanın gündeme getirilerek onaylanması sonucunda bahsedilen tarzda mağduriyetlerin yaşanmaması yer almaktadır.

2.1.2.2. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Genel olarak medya kaynaklarının büyük bir kısmının sunmuş olduğu haberlerin içerisinde ardalan ve bağlam bilgisine yeterince yer verilmediği görülmüştür. Ayrıca olayın neden yaşandığına dair kesin bir bilgi bulunmamıştır. Yalnızca Son Dakika medya kaynağının yer vermiş olduğu mahalle sakinlerinin olayla ilgili yapmış olduğu açıklamanın içerisinde olayın ‘neden’ yaşandığı sorusunun cevabı bulunabilmektedir.

Daha önce de bazı vatandaşların köpek saldırısına uğradığını söyleyen bir mahalle sakininin olayın ‘neden’ gerçekleşmiş olabileceğine dair açıklamaları aşağıda görülmektedir.

“Aşağıdaki mezbahane kapandıktan sonra bütün köpekler buraya geldi. Biz çoğu zaman burada hem öğretmenleri hem de öğrencileri köpeklerden kurtardık ve okula kadar getirdik. Bu çocuklara günah değil mi? Onların annesine babasına günah değil mi? Dün de arka tarafta oturan bir bayanı ısırıldı.” (Son Dakika, 04.01.2019)

Yapılan açıklamada bölgenin aşığınsında yer alan mezbahanenin kapatılması ve mezbaha çevresinde yaşayan sokak köpeklerinin insanların yaşadığı alana gelmelerinden dolayı olduğu ifade edilmektedir.

2.1.2.3. Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirmeleri

Gündelik hayat içinde hayvandan insana yaşanan mağduriyetleri konu edinen medyada sayısız haber yapılmaktadır. Kayseri Hacılar’da köpeklerin saldırısına uğrayan ve hayatını kaybeden 14 yaşındaki Mehmet haberi hayvandan insana mağduriyeti temsil eden trajik bir olaydır. Hayatını kaybeden 14 yaşındaki Mehmet haberi çalışmanın zamanını olayın olduğu ve olaydan bir sonraki gün ile sınırlı tutulmasını gerektirmiştir. O gün ve ertesi gün yayınlanan medya kaynaklarından veri toplanmıştır.

Sözü edilen olayın değerlendirilmesi yapılırken öncelikle Takvim, Posta, Hürriyet, Ahaber, Habertürk gibi ulusal medyada ve Kayseri Tempo, Kayseri Haber, Kayserim gibi yerel medya olmak üzere toplam yirmi beş adet medya kaynağında olayın sunumu analiz edilmektedir.

Ulusal ve yerel medya araçlarının bahsedilen hayvandan insana mağduriyetin bir örneği olan bu olayı sunumunun analizi yapılacak olursa, tüm medya kaynakları olayı genel hatları ile ele almış olup, olayın gerçekleştiği yeri, olay örgüsünü, olayın içerisinde geçen kişileri, açıklamaları ele almaktadır. Bazı medya kaynakları olayı ayrıntılı bir şekilde ele alırken bazı medya kaynakları ise daha yüzeysel, kısa bir paragrafla yaşanan bu olayı sunmaktadırlar. Yaşanılan olayla alakalı yapılan haberlerde, olaya müdahale eden idari ve mülki amirlerin, yerel yöneticilerin açıklamalarını bulunmaktadır.

Yukarıda ifade edilen medya kaynakları görüldüğü üzere yapmış oldukları haberlerin içeriğinde genel olarak olayın Kayseri'nin Hacılar İlçesi'nin Akdam Mahallesi'nde yaşanmış olduğu, Mehmet Özer ve arkadaşı Hacı Ali Tuğrul'un okul çıkışında sokak köpeklerinin saldırısına uğradığı ve Mehmet Özer'in yaşamını yitirdiği arkadaşının yaralı olarak kurtulmuş olduğu ifade edilmektedir. Yaşanılan bu olayı gündemine alarak haber yapan toplam yirmi beş ana akım (Habertürk, Posta, Linehaber, Mynet..) ve yerel medya kaynakları (Kayserim, Ermenek'in Sesi, Gazete Red, Gazete Vatan bu açıklamayı yaparak haberi sunmuşlardır. Ayrıca diğer medya kaynakları gibi olaya müdahale eden idari ve mülki amirlerin, yerel yöneticilerin, hastanede mağdurlara müdahale etmiş olan yetkililerin ve mağdurların ailesinin, yakınlarının, görgü tanıklarının ve olaya tepki gösteren, açıklama yapan diğer insanların açıklamalarına yer vermemektedirler.

Yaşanılan olayla ilgili ilk açıklamayı Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı yapmış olup, bu açıklamalara ulusal ve yerel medya kaynaklarından Takvim, Sputniknews, ManisaHaberleri, Memurlar.net yer vermektedir. Başsavcılık yapmış olduğu açıklamada “*Olayın nöbetçi Cumhuriyet Savcımıza bildirilmesi üzerine olayla ilgili ilk talimatları verilmesinin ardından Kayseri Adli Tıp Şube Müdürlüğünde görevli iki adli tıp uzmanının da katılımıyla müteveffanın cesedi üzerinde gerçekleştirilen otopsi işlemi neticesinde; Mehmet Özer'in yırtıcı hayvan yaralamasına bağlı büyük arter ve geniş yumuşak doku yaralanması ile bunlardan gelişen kanama sonucu öldüğü tespit edilmiştir.*” (Takvim, 07.01.2019, Sputniknews, 07.01.2019, ManisaHaberleri, 07.01.2019, Memurlar.net, 07.01.2019). Ayrıca açıklamanın devamında “*Olay sırasında ölen Mehmet Özer'in yanında bulunan tanık öğrencinin beyanları ve bu öğrencinin haber vermesi üzerine Mehmet Özer'i kurtarmak amacıyla olay yerine intikal eden okul görevlileri ile öğrencilerinin ve ayrıca olaya müdahale eden Hacılar*

İlçe Jandarma Komutanlığı Görevlilerinin anlatımından müteveffanın sahipsiz köpek saldırısına maruz kaldığı anlaşılmıştır. Olayla ilgili olarak soruşturma her yönüyle ve titizlikle yürütülmekte olup, olayda kasıt ya da ihmali belirlenebilecek olan tüm şüpheliler hakkında gereğine tevessül edileceğinin bilinmesi hususu, kamuoyuna saygıyla duyurulur.” (Takvim, 07.01.2019, Sputniknews, 07.01.2019, ManisaHaberleri, 07.01.2019, Memurlar.net, 07.01.2019) sözleriyle devam etmektedir.

Olayla ilgili açıklama yapan mülki amirlerden biri olan Vali'nin açıklamasına yalnızca Diken ve Karar medya kaynakları yer vermektedir. Mülki amir olayla ilgili Hürriyet yazarına yaptığı açıklamada *“Mehmet'i kesin olarak köpekler parçalamış. Bunda en ufak şüpheye yol açacak bir şey yok.”* söylemiş ayrıca olayda yaralanan Ali Tuğrul'u hastanede ziyaretinden sonra *“Tabii bu olayla ilgili adli ve idari soruşturmalar başlatıldı. Bu olay bütün yönleriyle ilgili kurumlar tarafından araştırılacak, bundan kimsenin şüphesi olmasın. En ince ayrıntısına kadar gerekli soruşturma yapılacaktır. Bu konuda suçu, ihmali olan kim varsa hakkında idari ve adli işlem yapılacaktır. Ailemize başsağlığı diliyorum.”* (Diken, 07.01.2019, Karar, 05.01.2019) şeklinde bir açıklama yapmaktadır. Yapılan açıklamada da görüldüğü üzere yaşanan mağduriyet ile alakalı ihmali olabilecek kurum ve kişilerin cezalandırılması için her şeyin yapılacağı vurgulanmıştır. Fakat mağduriyeti yaşayan ve sonucunda ölen bir insan için herhangi bir söylem bulunmamaktadır. Yalnızca tüm açıklamaların sonunda başsağlığı dilendiği görülmektedir.

Kaymakamın olayla ilgili yapmış olduğu açıklamaya yer veren tek medya kaynağı Milli Gazete olmaktadır. Kaymakam bu konuda, *“Şuraya geldiysem canımı ortaya koyup geldim. Basın açıklamasını yaptınız, derdinizi anlattınız. Konuyla ilgili yasadan, yönetmelikten kısaca bahsedeceğim. Bize de, belediyeye de dilekçeler geliyor. Ben de zaman zaman mahalleimde yürüyemiyorum. Evimden Kaymakamlığa yürüyerek gelemediğim zamanlar oluyor, bu sokak köpeklerinden dolayı. Ama yasamız bize şunu söylüyor; Bu köpekler belediye ekipleri tarafından toplanır. Yalanım varsa tek çocuğumun ölüsünü görün. Bu kadar söylüyorum. Ondan sonra bu toplanan hayvanlar Büyükşehir Belediyesi'nin barınağına götürülüyor. Orada kısırlaştırma, aşılama, kulak küpeleri takıldıktan sonra bu hayvanlar buldukları yerlere bırakılmak zorunda kalınıyor. Yani yasa ve yönetmelik diyor ki, şuradaki meydandan mı aldın köpeği getirdin barınağa, tekrar meydana bırakacaksın. Yani bizim topladığımız köpekler bir hafta sonra tekrar getiriliyor. Allah aşkına siz söyleyin ben neyse yapacağım”* (Milli

Gazete, 05.01.2019) demiştir. Kaymakamın yapmış olduğu açıklama da hem inandırıcılığı arttırmak hem de halkın gösterdiği tepkiyi azaltmak adına “*yalanım varsa tek çocuğumun ölüsünü görün*”, “*Allah aşkına siz söyleyin ben neyse yapacağım*” gibi ifadeler yer almaktadır. Bahsedilen mağduriyetin yaşanmasında, kurum ve kişilerin yönetmeliği uyguladığını ve yapılmasının zorunlu olduğunu ifade etmektedir. Söylemlerine bakıldığında mağduriyetin yaşanma sebebini kurum ve kişilerden çok, uygulanan yönetmelik olarak göstermektedir.

Ayrıca tepkili vatandaşları sakinleştirmek adına, “*Acınızı sizin kadar paylaşıyorum. Barınakla yapmakla o iş olmuyor, barınağa götürülen köpekler buraya bırakılıyor. Hayvanlarsa, serbest yaşam hakkı tanıyor kanun. Bizim yapacağımız o kanunla ilgili mecliste gereğinin yapılmasını sağlamak. Burada belediyenin kusuru yok. Belediye de şikâyet edilen memur bu konuda gereğini yapmadıysa biz yarın gereğini yapacağız. Yarın toplantı yapacağız, Sizden de 3-5 temsilci o toplantıya katılabilir. Yarından itibaren Valimizin de desteklerini alarak bizzat bu işi 1 ay içinde çözeceğim. Şubatta bu sorunları çözmüş olarak karşınıza çıkacağım. Servise para yetiştiremeyen fakir fukara vatandaş varsa her ay ben ödeyeceğim söz veriyorum.*” (Milli Gazete, 05.01.2019) sözleriyle açıklamasına devam etmektedir.

Konuyla alakalı diğ er bir açıklama yapan kişi Belediye Başkanı’dır. Açıklamalarına yer veren medya kaynakları Hürriyet, Milli Gazete ve Onedio olmaktadır. Bazı açıklamaları Kaymakamın özellikle köpeklerin toplatılması konusunda yapmış olduğu açıklamalar ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda Belediye Başkanı, “*Olayın idari açıdan incelendiği ve varsa ihmali olanların yargı önünde hesap vereceği şehrimizin en yetkili mülki idare amiri tarafından açıklanmış ve belediye olarak en başından beri bizde gereken her türlü desteği verdik. Büyükşehir Belediyesi olarak her konuda olduğu gibi sokak hayvanları konusunda da kanun ve yönetmelikler çerçevesinde hassasiyetle üzerimize düşeni yapmaktayız. Büyükşehir Belediyesi’nin bazı sosyal medya hesaplarında iddia edildiği gibi köpek toplama gibi bir görevi ve uygulaması yoktur. Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri tarafından toplanan köpekleri bünyesinde oluşturduğu köpek barınma evine tutanakla kabul ederek bu köpeklerin veteriner hekimler tarafından muayenelerinin yapılmasını sağlar, hastalık ve saldırganlık açısından tespitlerini yaptırır. 10 günlük süre içerisinde de temiz çıkan köpekler, kısırlaştırma ve mikro çip uygulaması yapılarak sahiplendirilir, sahiplendirilemeyen köpekler ise tekrar teslim eden ilçe belediyesine tutanakla iade*

edilir. Eğer köpekte hastalık tespit edilirse barınma evindeki tedavi süreci devam eder. Köpeklerin katledilmesi veya öldürülmesi gibi bir durum kesinlikle söz konusu bile değildir.  ocuklarımıza saldıran köpek sayısıyla ilgili net bir bilgi ulaşmadı. Belediyemiz başıboş köpekleri düzenli olarak topluyor, Büyükşehir barınağına ulaştırıyor. Ama çok anlık bir mesele. Bize ulaştığında emniyetimiz, jandarmamız, ilgili birimlerimiz olaya müdahale etmek için büyük bir seferberlik  rneği gösterdik; ama maalesef çocuğumuzu kaybettik. Düzenli işlem yapmamıza rağmen ilçemizin merkeze çok yakın olması nedeniyle bırakılan köpekler olduğunu görüyoruz. Őik yet  zerine sürekli toplamalar var. Bu bölgede de d n 5 köpek alınmış, kayıtlarımızda var. Gün içerisinde de 170 köpek Büyükşehir barınağına teslim edilmiş durumda. Çok acı bir olay. Diğer  ocuğumuzun durumunun iyi olmasına mutlu olduk. Ama  ocuğumuzu kaybetmenin acısını yaşıyoruz." Konuyla ilgili Kaymakamın yapmış olduğu benzer bir açıklamayı Belediye Başkanı da yinelediği görülmektedir. Ayrıca Belediye Başkanı yaşanılan olayda hayvan hakları savunucuları tarafından tepki almamak adına toplanan sokak köpeklerinin herhangi bir şekilde katledilmediğini ve öldürülmediğini, yalnızca bakımlarının yapılıp, tekrar toplandıkları alana bırakıldığını, bunun yönetmelikte zorunlu bir kural olduğunu vurguladığı görülmektedir. Başıboş köpeklerle ilgili düzenli kontroller yaptıklarını kaydederek, "Anlık olduğu için maalesef bu üzücü hadiseyi yaşadık. Hayvan haklarıyla ilgili bir hukukçu olarak gözden geçirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bununla ilgili belediyelerin, yetkilerinin, görevlerinin genişletilmesi konusunda kapsamlı çalışma yapılması gerektiğini not ediyorum" (Hürriyet, 04.01.2019, Milli Gazete, 05.01.2019 ve Onedio, 07.01.2019) olayla ilgili genel ve kapsamlı bir açıklama yapmaktadır. Fakat mağduriyet yaşayan aile ile ilgili herhangi bir açıklamama, başsağlığı dileği görülmemektedir.

Gazete Vatan adlı yerel medya kaynağı ise yalnızca cenazede yaşanılan durumu sunmaktadır. Mehmet  zer'in cenazesinin Hacılar İlçesi Kebir Camii'ne getirildiğini, ögle namazı öncesinde vaaz veren ilçe müftüsünün vaazında hayvanlara şefkatin önemini anlatması üzerine mağdur yakınlarının müftünün üstüne yürüyerek, "Bizim canımız yanıyor, sen neyden bahsediyorsun" (Gazete Vatan, 05.01.2019) diyerek tepki gösterildiğini, tepki gösteren vatandaşların polisler tarafından camiden çıkarıldığını aktarmaktadır. Yaşanılan hayvandan insana mağduriyet örneğinde, hayvanların korunmasını ve hayvan sevgisini aşılamaya yönelik yapılan açıklamalar görülmektedir. Olayda bir insanın yaşamını yitirmiş olmasının vurgusu yerine hayvanı

ön plana alan açıklamalar görülmektedir. Söylemlerin sonucunda insan merkezli bir toplum yapısından hayvan merkezli bir toplum yapısına doğru bir değişimin ve dönüşümün olmaya başladığı öngörülmektedir.

Son olarak yaşanan bu mağduriyetle alakalı yalnızca ailenin ve çevrenin tepkilerini gözler önüne sunan ana akım (Ahaber, İHA, Haberler..) ve yerel (Kayseri Tempo, F5 Haber, Son Dakika..) medya kaynakları bulunmaktadır. Görüşme yapılanlar içerisinde bir vatandaş, *"Bize telefon geldi. Duyduğumuza göre köpekler saldırmış. Çocuklar 4 kişiymiş. Köpekler saldırınca ikisi kaçmış diğer ikisine de köpekler saldırmış"* (Kayseri Tempo, 05.01.2019) diyerek olayı anlatmaktadır.

Daha önce de bazı vatandaşların köpek saldırısına uğradığını söyleyen bir mahalle sakini, *"Aşağıdaki mezbahane kapandıktan sonra bütün köpekler buraya geldi. Biz çoğu zaman burada hem öğretmenleri hem de öğrencileri köpeklerden kurtardık ve okula kadar getirdik. Televizyona çıkıp da 'hayvan hakları koruyucusuyuz' diye şov yapan bayanların şu durumu görmeleri lazım. Bu çocuklara günah değil mi? Onların annesine babasına günah değil mi? Dün de arka tarafta oturan bir bayanı ısırıldılar"* (Ahaber, 05.01.2019, Haberler, 04.01.2019, Son Dakika, 04.01.2019, Kayseri Tempo, 05.01.2019) ifadelerini kullanmıştır. Burada insanlar Descartes ve Kant'ın savunmuş olduğu insan ve hayvan arasında bir hiyerarşinin olduğu ve insan hayatının daha değerli olduğu temelinde oldukları söylemlerinden anlaşılmaktadır (Francione, 2008: 51).

Bir başka mahalle sakini ise, *"Eşim çocukları okula sabahları sopayla getiriyor. En azından müdahale etmek için sopayla geliyorlar. Başka yapacak bir şey yok. Tüfekte çıksak olmuyor. Vursak suçlu oluyoruz, vurmazsak böyle oluyor. 14 yaşındaki çocuk öldü gitti. Bunların ailesine ne diyeceksin"* (Ahaber, 05.01.2019, Son Dakika, 05.01.2019, Kayseri Tempo, 05.01.2019) şeklinde yaşadıkları durumu ifade etmektedir. Mahalle sakini özellikle çocuklarının korkudan uyuyamamasından, rahatça okula gidememelerinden, torpil ya da sopa gibi materyaller kullanarak köpekleri kendilerinden uzak tutmaya çalıştıklarının altını çizerek olayı vurgulamaktadır. Bir yaptırım durumu olmasa Descartes içinde doğru kabul edilen bir insanın kendi yaşamını üstün görerek bir hayvanı öldürmesi ya da kendi yararı için kullanması doğru görülmektedir (Deleuze, 2000: 206). Görüldüğü üzere kendilerinin ve çocuklarının hayatları göz önünde bulundurularak bu perspektifle olayla ilgili tepkilerini dile getirmektedirler.

Diğer mahalle sakinlerinden biri ise, köpek saldırılarına cebinde taşıdığı torpil ile önlem aldığını belirterek, "*Çocuklarımız akşamları korkudan uyuyamıyor. Defalarca video çekip atmamıza rağmen bizi duyan olmadı. Her seferinde 'hayvan hakları' dediler. Arkamda bulunan evden 20'ye yakın köpek çıktı. Köpekleri besledikleri için köpekler mahalleden gitmiyor. Devamlı köpek sayısı artıyor. Biz şikâyetçi olduk ama 'siz karışamazsınız' cevabını aldık. Gidip belediyeye şikâyet ettik ama oradan da bize herhangi bir dönüş olmadı. Bu yoldan ben de her gün gelip geçiyorum ve her geçtiğimde köpek saldırısına uğruyorum. Cebimde torpil taşıyorum. Akşamları buradan geçerken torpil atmadan geçemiyorum.*"(F5 Haber, 05.01.2019)

Mahalle sakinlerinin açıklamaları dışında F5 Haber sunmuş olduğu bilgiler içerisinde yirmi beş köpeğin saldırısına uğrayan ve hayatını kaybeden lise öğrencisi Mehmet Özer'in cenazesi sonrası belediye ekipleri harekete geçtiğini ve köpeklerin beslediği öğrenilen eve baskın düzenlendiği bilgisini vermektedir. Haberin devamında bölgede köpek beslediği belirlenen Hacılar Hayvan Hakları Derneği Başkanı'nın evine baskın yapıldığı, bahçede ve evde bulunan yaklaşık yirmi köpeğin belediye görevlileri tarafından alınarak, bir kamyonla Hayvan Barınma Merkezi'ne götürüldüğü, dernek başkanının da ifadesi alınmak üzere emniyete götürüldüğü yer almaktadır.

2.2. MİKRO YAPI

Haber metninin mikro yapısının çözümlenmesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlenmeleri yapılmaktadır (Tuğrul, 2018: 102). Cümlelerin yapılarına, basit/karmaşık, etken/edilgen durumlarına, sözcük seçimlerine, haberin inandırıcılığının sağlanması için kullanılan sayısal verilere, tanık ve taraf ifadelerine, fotoğraflara vb. unsurlara bakılmaktadır (Dijk, 1988-1991'den Akt. Özer, 2011: 83-84).

2.2.1. Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümlemede haberde yer alan cümlelerin yapılarına, cümlelerin içerisinde yer alan öznenin konumlanışına ve cümlelerin kuruluşuna bakılmaktadır.

Medya kaynaklarının sunmuş oldukları haberlerin içeriğinde özellikle yaşanan olayla alakalı açıklama yapanlar arasında idari ve mülki amirler, savcılık, mağdurun ailesi ve bölgede yaşayan diğer insanların ifadeleri yer almaktadır. İfadelere bakıldığında görülecektir ki genel olarak konuyla alakalı mağdur olan ve hayatını kaybeden bir insan olmasına rağmen cümle yapılarında sokak hayvanlarını koruyucu bir

dil kullanılmaktadır. Ayrıca halk tarafından gelen tepkilere bağılı olarak kurumların kendilerini korumak adına birbirlerini suçlayıcı ifadeleri yer almaktadır. Ayrıca idari ve mülki amirlerin kendilerini bu yaşanan olay karşısında suçlu görmediklerini tam tersi hayvan hakları yasasına bağılı olarak bu mağduriyetin yaşandığına yönelik söylemleri dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra olayın yaşandığı bölgede halkın kendisinin sokak hayvanlarından kaynaklı yaşamış oldukları olumsuz durumlardan dolayı vermiş oldukları tepkileri azaltmak adına yapılan açıklamalar ve işlemler dikkat çekmektedir.

Yaşanılan bu mağduriyetle alakalı olarak diğeri bir açıklama yapan kişi idari amirdir. Özellikle insanı merkeze alan, değerli kabul eden, insan haklarından söz eden ve bundan dolayı hayvan hakları aktivistleri tarafından eleştirilen, karşılıklı olarak iki kesim arasında sürekli çatışmanın olduğu bir toplum yapısında otoritenin bir kolu “Mehmet”i kesin olarak köpekler parçalamış”, “en ufak bir şüphe yoktur” sözleriyle hayatını kaybetmiş bir çocuktan bahsedilmiyormuş gibi duyarsız bir üslup kullanılmaktadır. Olayla ilgili gerekenlerin yapıldığını ayrıntılı bir şekilde anlatırken yalnızca son cümlesinde aileye baş sağlığı dilemektedir. Vurgu yapılarak altı çizilen tek durum kurum ve yetkili kişilerin suçlu ve ihmalkâr olmadıklarına dair yapılan ortak ifadeler dikkat çekmektedir. Bir çocuğun yaşamını yitirmiş olmasından kaynaklı üzüntüden çok bir önceki cümlede vurgulanan ifadeler sunulmaktadır.

Hayvandan insana mağduriyetin örneği olan yaşanan bu olay hakkında farklı boyutlarıyla, ortak bir dille açıklama yapanlar kaymakam ve belediye başkanıdır. İkisinin de kullanmış olduğu dil tamamen yasayı ve yasanın getirdiği uygulamayı eleştiren bir dildir. Yani bir anlamda otoriteye karşı bir eleştiri yapılmaktadır. Öncelikle Kaymakam’ın yapmış olduğu açıklamasında ilk dikkat çeken kendisinin de açıklama yapacağı ortama gelirken canını tehlikeye atarak geldiğini söyleyen ifadesidir. Çünkü sonrasında orada bulunan insanların açıklamalarını yaptığı ve bu konudan dolayı fazlasıyla tepkili oldukları anlaşılmaktadır ki mülki amir onları sakinleştirmek ve tepkileri azaltmak adına kendi canıyla alakalı onlarla birlikte aynı tehlikeye maruz kalabileceğini ortaya koyan sözler sarf etmektedir. Devamında ise görevini yaptığı kurum ve kuruluşa giderken bazen araçsız gidemediğini aynı mağduriyeti yaşadıklarını ifade ederek sözleriyle halkın kendisine olan tepkisini azaltmaya çalışır bir üslup kullanılmaktadır.

Açıklamanın devamında ise yasayı eleştiriyor olmasına rağmen “yasamız” ibaresini vurgulayarak, yasanın gerektirdiği işlemleri anlatmaktadır. Bunu yaparken

özellikle bu görevin belediyeye ait olduğunu ifade etmekte sonrasında “yalan söylüyorsam tek çocuğumun ölüsünü görün” şeklinde inandırıcılığını arttırmak adına dini bir söylemde ekleyerek üzerindeki sorumluluğu azaltmış devamında yasadan kaynaklı olarak onların da yapabilecekleri işlemlerin sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Yukarıda bahsedilen sözlerinden sonra ailenin acısını paylaştığını, yaşanan olayın sonucunda bir çocuğun ölmüş olduğu gerçeği kabul ediliyor ancak tek bir cümleyle kalıyor. Konuşmasının devamında yaşanan benzer olaylarda çözüm önerisi olarak sunulan barınaklar konusunda bahsetmektedir.

Hayvan hakları aktivistlerinin de özellikle barınaklar konusunda yoğun bir eleştirisi bulunmaktadır ve bir çözüm önerisi olarak görmemektedirler. Mülki amirde bu düşünceyi destekleyici bir şekilde konuşmaktadır. Toplanan hayvanların barınaklarda aşısının, genel bakımının, hasta ise tedavisinin yapıldığının sonrasında ise toplandığı yere bırakılması gerektiğinden bahsetmektedir. Bunun sebebinin yine yasa olduğunu, çünkü yasanın hayvanların da özgür yaşam hakkının olduğunu savunan bir şekilde hazırlandığını vurgulamakta, bunun önüne geçebilmek için yasal bir değişikliğin olması gerektiğini ifade etmektedir. Burada kabul edilebilecek en büyük sorun, özgür yaşam hakkını kullanabilmek için bulunacakları ortam. Çünkü doğada insanların bulunduğu bir ortamda yaşayan bu canlılar, yaşanan mağduriyet sonucunda orada istenmemektedir.

Genel olarak bölümün en başından itibaren yaşanan olay hakkında açıklama yapan otoriteye bağlı kişilerin ortak ifadeleri yasaya bağlı eleştirel bir dil, sokak hayvanlarını koruyucu bir dil, kendi ihmal ve hatalarının olmadığına dair kullanılan bir dil görülmekte fakat yaşamını kaybeden on dört yaşındaki bir çocuk için sadece tek cümleyle baş sağlığı dilenmektedir. Yaşamını kaybedenin bir insan olduğu göz ardı edilerek yapılan açıklamalar olduğu kesinlikle görülmektedir. Özellikle bu duruma örnek olarak cenazede yaşananlar gösterilebilir. Çünkü yaşanan mağduriyet ve sonrasında gerçekleşen bir çocuğun ölmüş olması herkes tarafından büyük bir tepkiye sebep olmuştur. Bunu göz ardı ederek cenazede din görevlisinin hayvanlara karşı şefkatle yaklaşmalıyız şeklinde konuşma yapması ortamı daha da germekte ve insanları öfkeli hale getirmektedir. Hatta bazı kişiler bu konuşmasından dolayı din görevlisini dövmeye kalkmışlardır. Camiye girerek kolluk kuvvetleri bu durumu engellemiş ve saldıran öfkeli kişileri camiden çıkarmıştır.

Son olarak çevredeki insanların konuşmalarına bakıldığında hepsinin yaşanan olaya karşı tepkileri mevcut fakat bu tepkilerin içerisinde yaşamını yitiren Mehmet ile

alakalı cümleler çok sınırlı, sadece üzgün olduklarıyla ya da başsağlığı dilemekle kalmaktadır. Özellikle tepkilerden birine bakıldığında bahsedilen bölgede yaşayan köpeklerin varlığı kabul görmekte fakat mezbahane çevresinde oldukları ve orada çalışanlar tarafından beslendiği süre zarfında bu kabul geçerli olmaktadır. Yaşadıkları sorunların sebebinin mezbaha kapandıktan sonra insanların yaşadıkları bölgeye gelmelerinden dolayı bu sorunların yaşandığını ifade ederek özellikle bu durumdan şikâyet etmektedirler. Diğer mahalle sakinleri de özellikle çocuklarının korkudan uyuyamamasından, rahatça okula gidememelerinden, torpil ya da sopa gibi materyaller kullanarak köpekleri kendilerinden uzak tutmaya çalıştıklarının altını çizerek olayı vurgulamaktadır. Burada insanlar Descartes ve Kant'ın savunmuş olduğu insan ve hayvan arasında bir hiyerarşinin olduğu ve insan hayatının daha değerli olduğu temelinde oldukları söylemlerinden anlaşılmaktadır (Francione, 2008: 51). Görüldüğü üzere kendilerinin ve çocuklarının hayatları göz önünde bulundurularak bu perspektifle olayla ilgili tepkilerini dile getirmektedirler.

Bir sakinin sarf etmiş olduğu cümleler ayrıca dikkat çekmektedir. Eğer bir suç teşkil etmiyor olsa tüfek kullanarak sokak hayvanlarını öldürme düşüncesini ifade etmektedir. Bir yaptırım durumu olmasa Descartes içinde doğru kabul edilen bir insanın kendi yaşamını üstün görerek bir hayvanı öldürmesi ya da kendi yararı için kullanması doğru görülmektedir (Deleuze, 2000: 206). Sakin, “tüfekte çıksak olmuyor, vursak suç, vurmasak böyle oluyor” cümlesiyle bu olayın çözüme kavuşması için mutlaka bir ölümün olması gerektiğini vurgular nitelikte konuşmaktadır. Ayrıca birçok mahalle sakini hayvan hakları aktivistlerini eleştirmektedir. Sosyal medya kaynaklarında çıkıp hayvan hakları aktivistlerinin şov yaptığını, bu durumu görmeleri gerektiğini özellikle altını çizerek, mahalle de yaşayan hayvan hakları dernek başkanına yönelik şikâyette bulunmaktadırlar. Gelen şikâyetler üzerine kolluk kuvvetleri tarafından dernek başkanının evine baskın yapılmıştır. Özel mülkünün bahçesinde ve evinde bakmakta olduğu köpekler toplatılmış ve başkan ifadesi alınmak üzerine karakola götürülmüştür. Köpekleri kendi mülkünde besliyor olması ve sahipli olmasına rağmen köpeklerin sayısının fazla olmasından dolayı ayrıca bu olayın yaşanmış olması başkana ayrı bir tepkinin gösterilmesine ve kolluk kuvvetleri tarafından işlem yapılmasına neden olmaktadır. Yapılan işlemin hukuksal boyutunun geçerliliği ve doğruluğu eleştirilmektedir.

2.2.2. Bölgesel Uyum

Bölgesel uyumda haber metinlerini oluşturan cümleler nedensel, referansal ve işlevsel ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmektedir (Tuğrul, 2018: 102). Nedensel ilişkide ardı ardına gelen cümleler içindeki nedensel bağlara, işlevsel ilişkide genel ifadeli cümlenin bir sonraki cümlede açıklanıp açıklanmadığına, referansal ilişkide ise bir cümlede yer alan bir kavramla sonraki cümle arasında bağ kurulup kurulmadığına bakılmaktadır (Doruk, 2013: 124).

İncelenen haber metinlerinde daha çok nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatımın kurulduğu tespit edilmiştir. Yaşanılan olayla alakalı yapılan her açıklamanın neden ilişkilere bağlı olarak söylendiği ve bir sonraki cümle de işlevsel ilişkilere bağlı olarak açıklandığı görülmektedir. Örneğin açıklamada bulunan belediye başkanı ise öncelikle gereken soruşturmanın başlatıldığı ve gereğinin yapılacağını vurgulayan bir ifade kullanmaktadır. Sonrasında özellikle altını çizdiği belediyenin sosyal medya üzerinden eleştirildiği köpeklerin toplanması üzerine açıklama yapmak olmaktadır. Bu eleştirilerin mümkün olmadığını belediyenin böyle bir uygulama yapmadığını altını çizerek vurgulamaktadır. Bu uygulamanın Büyükşehir belediyesinin görevi olmadığını bunun ilçe belediyelerinin görevi olduğunu söyleyerek sorumluluğu bir başka kuruma yansıtmaktadır. Bu durum aslında görüldüğü üzere bir zincir haline dönüşmekte kaymakam, büyükşehir belediyesinin görevi olduğunu ifade ederken, büyükşehir belediyesi bu görevin ilçe belediyesinin görevi olduğunu dair açıklamada bulunmaktadır.

Belediye özellikle toplanan hayvanların barınaklarda veterinerler tarafından bakıldığı, tedavi edildiği, kısırlaştırıldığı ve mikro çip uygulamasının yapıldığını fakat yaklaşık on gün içerisinde tutanakla alınan köpeklerin geri ilçe belediyelerine teslim edildiği ve sonrasında toplandıkları bölgelere tekrar bırakıldığı herhangi bir katletme durumunun olmadığı özellikle vurgulanmaktadır. Bunların yanı sıra bir çocuğun hayatını kaybetmiş olduğu olayı “bir anlık olay” olarak ifadelendirmektedir. Kolluk kuvvetlerinin, öğrencilerin, öğretmenlerin, çevredeki insanların çocukların yardımına koşmuş olsalar da bu durumun bir anlık olay olduğu ve çocuğun hayatını kaybettiği açıklanmaktadır. Ayrıca kendisinin hayvan hakları ile ilgili bir hukukçu olduğunu ifade ederek uygulanan yasalar noktasında değişikliklerin yapılması gerektiğini de vurgulamadan geçmemektedir. Genel olarak haberlere bakıldığında örneklerde de görüldüğü üzere nedensel ve işlevsel ilişkiye bağlı kurulan cümleler görülmektedir.

2.2.3. Sözcük Seçimleri

Seçilen sözcükler habercinin sahip olduğu görüşü ifade etmesi açısından oldukça önemlidir. Sözcük seçimleri haber söyleminin mikro yapıları içinde anlamın oluşmasıyla doğrudan ilişkilidir ve okuyucunun olaylar hakkında genel bir çerçeve kurmasını sağlar (Doruk, 2013: 125).

Medya kaynaklarında yer verilen savcılığın yapmış olduğu açıklamada ölüm sebebinin anlaşılması adına yapılan işlemlerden bahsetmektedir. Fakat hayatını kaybeden bir insan bedeni için “ceset” kelimesinin kullanılması normal karşılanıyor olsa da, yaşanan olayda kullanılan “ceset” kelimesi bir insanı, bir çocuğu değersizleştirdiği anlamı çıkmaktadır. “Ceset” kelimesini kullanarak değersizleştirdiği çocuğun ölüm sebebinin anlaşılması adına yapılan otopsinin ardından yayınlanan rapora bağlı olarak yaptığı açıklamada ise yine aynı üslubu koruyarak bir hayvan tarafından yapıldığını herhangi bir şüphenin olmadığı ifade etmektedir. Fakat herhangi bir ihmal durumunun ya da kurumların çalışmalarındaki ihmal durumuna bağlı olarak bu olayın yaşanmış olabilme ihtimali üzerinde durulmamaktadır. ‘Ceset’ kelimesinin yanı sıra medya kaynaklarında sunulan haberlerin büyük bir kısmında yaşamını yitiren Mehmet Özer için ‘liseli’, ‘lise öğrencisi’ gibi betimlemeler kullanılmıştır. Ayrıca halk tarafından bir çocuğun yaşamını kaybetmiş olmasına ve kendileri için hala bu tehlikenin devam ediyor olmasına bağlı olarak büyük bir tepki gösteriliyorken, açıklama yapan kurum yaşanan olayda suçlu kabul edilen sokak hayvanları için sadece “yırtıcı hayvan” ifadesini kullanmakta ve halk tarafından daha büyük bir tepkiye sebep olmaktadır.

2.2.4. Haberlerin Retoriği

Haberlerin retoriği olarak kabul edilen fotoğraflar, sayısal veriler, alıntılar haberlerin inandırıcılığını artırmaktadır (Doruk, 2013: 126). Medya kaynaklarında bulunan hayvandan insana mağduriyet örneğinde de yeterli fotoğrafın kullanıldığı, olaya tanık olanların ifadelerine yer verildiği görülmüştür (Tuğrul, 2018: 105). Bu durum inandırıcılığı arttırmak ve ana temanın özümsemesini sağlamak amacıyla yapılmıştır.

İncelenen medya kaynaklarının sunmuş olduğu haberlerde, haberin kurgusunu destekler niteliklere sahip görsel malzemeler olan fotoğraflara ve videolara yer verilmiştir. Medya kaynaklarının bazıları sadece sokak köpeklerinin Mehmet’e

saldırıldığı bölgenin fotoğrafına yer vermektedir. Bazı medya kaynakların da ise bölgede mağduriyeti yaşayan halkın ve Mehmet'in okul arkadaşlarının görüntülerini sunmaktadır. Fakat tüm yerel ve ulusal medya kaynaklarında haberin fotoğraf ve videolarla desteklenmediği görülmektedir.

Haber kaynaklarının sunmuş olduğu haberlerin içeriğinde herhangi bir sayısal veriye rastlanmamıştır. Fakat inandırıcılığı arttırmak adına yapılan açıklamalara er verildiği görülmüştür. Örneğin, Kaymakam'ın yapmış olduğu açıklamanın devamında ise yasayı eleştiriyor olmasına rağmen “yasamız” ibaresini vurgulayarak, yasanın gerektirdiği işlemleri anlatmaktadır. Bunu yaparken özellikle bu görevin belediyeye ait olduğunu ifade etmekte sonrasında “yalan söylüyorsam tek çocuğumun ölüsünü görün” şeklinde inandırıcılığını arttırmak adına dini bir söylemde ekleyerek üzerindeki sorumluluğu azaltmış devamında yasadan kaynaklı olarak onların da yapabilecekleri işlemlerin sınırlı olduğunu ifade etmektedir.

SONUÇ

Tarihi çağlar boyunca insanlar doğa kavramını nasıl bir anlama ve içeriğe sahip olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Doğanın taşımış olduğu anlamlar ve içerikler anlaşılmaya başlandıkça içerisinde var olan canlı ve cansız tüm varlıkların ne anlam ifade ettikleri ve doğadaki görevlerinin değerlerinin ne olduğu ortaya koyulmuştur. Bunu yaparken tarih boyunca özellikle Batı'da gerçekleşen toplumsal değişimler, din, siyasi gelişmeler, teknolojik gelişmeler etki etmektedir. Bahsedilen bu gelişmelerin ışığında toplumsal değişimler bazen doğayı anlamak için bu kavramı Tanrıya bağlamakta bazen de teknolojik gelişmelerle daha farklı anlamlarının yüklendiğini göstermektedir. Bu değişimler doğanın içerisinde var olan insanın ve hayvanın anlamlarını ve değerlerini değiştirmektedir. İlkçağdan itibaren süre gelen insan ve hayvan arasındaki ilişki zamanla sorun teşkil etmeye başlamış, yukarıda bahsedilen gelişmelerle köklü bir dönüşüm geçirmiştir. 1960lardan sonra insan ve hayvan eşitliğine dayalı yeni bir varlık anlayışının inşa edilmeye çalışılması ve hak kavramının insanlar dışında hayvanlar içinde kullanılması sorunun doğasını değiştirmiş gözükmektedir.

Değişen toplum yapılarında ilkçağdan itibaren insanın değerli olduğunu savunan düşünce yapısından aslında yaşanan doğanın ve diğer canlıların da değerli olduğu, doğanın sonsuz olmadığı buna bağlı olarak sürekli doğayı tahrip odaklı yaşanmaması gerektiği, doğayı korumanın gerektiği bir düşünceye doğru dönüşüm gerçekleşmektedir. Bilindiği üzere hayvanlar hakkında çağdaş kuramlar Batı'dan doğmuştur. Çünkü Batı düşüncesinde insan ve hayvan ilişkisi sorunlu bir çerçevede ilerlemektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse, insanı merkeze alan bir toplum yapısı görülmektedir. Fakat Batı'da gerçekleşen gelişmeler sonucunda köklü değişimlerin olması, insan ve hayvan arasında eşitliğin inşa edilmeye çabalanması zamanla toplum yapısında değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bahsedilen yeni düşünce yapıları ile beraber doğada var olan diğer canlı ve cansız tüm varlıkların insanlara sağlamış oldukları yararlarla bağlı olmadan bir değerlerinin olduğu ve onların da doğa gibi korunması gerektiği bir düşünce yapısıyla bir dönüşüm görülmektedir.

Genel olarak tarih boyunca toplumsal yapılarda meydana gelen gelişmeler ve değişimler insan merkezli toplum yapılarından zamanla hayvan merkezli toplum yapılarına bir değişimin, dönüşümün olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan bu çalışma ortaya konulan bu düşüncenin gerçekliğini analiz etmeye çalışmaktadır. Bahsedilen bu düşüncenin gerçekliğini ortaya koymak için medyada yer alan diğer bölümlerde

şekilsel ve söylemsel olarak ayrı ayrı analizi yapılan insan mağduriyetine ve hayvan mağduriyetine örnek gösterilen iki haberin karşılaştırılarak analizi yapılmış çalışmamızda şu sonuçlara ulaşılmıştır.

İnsandan hayvana ve hayvandan insana yapılan mağduriyete örnek olan bu iki haber ile alakalı olarak yapılan açıklamalar medya da yaklaşık olarak yirmi beş medya kaynağında sunulmaktadır. İnsandan hayvana mağduriyet örneğine yer veren medya kaynaklarının büyük bir kısmı olayı geniş çaplı olarak ele al aldığı, haberi fotoğraf ve videolarla desteklediği görülmektedir. Fakat hayvandan insana mağduriyet örneğine yer veren medya kaynaklarından yalnızca iki tanesi olayı geniş çaplı ele almakta, diğer medya kaynakları ise kısa bir paragrafla özetlemekte ve fotoğraf ve video ile desteklememektedir. Medya kaynaklarında sunulan iki haberde de kullanılan başlıklar ve haber girişleri olayın yer, dönem, zaman ve haberin içerisinde kimlerin açıklamalarının yer alacağına dair bilgiler yer almaktadır. Ancak haber girişlerine, hayvandan insana mağduriyet örneğinde medya kaynakları daha az yer verdiği görülmektedir.

Farklı bölgelerde farklı zamanlarda yaşanan bu iki olayla alakalı yapılan açıklamalara bakıldığında, ortak olarak yaşanan bölgelerin idari ve mülki amirleri, yerel yöneticileri tarafından açıklama yapılmaktadır. Fakat insandan hayvana mağduriyetin örneğinde yapılan açıklamalar yalnızca idari ve mülki amirlerle kalmayıp, siyasi parti temsilcilerinin, ana muhalefet parti sözcüsünün, hayvan hakları aktivistlerinin, yerel yöneticilerin, sivil toplum kuruluşlarının, hayvan hakları derneklerinin açıklamalarını bulunmaktadır. Yapılan bu açıklamaların sunumu medya kaynaklarının yapmış oldukları haberlerde hem şekilsel olarak hem de söylemsel olarak da farklılık göstermektedir.

İki haberin sunulduğu başlıklara bakıldığında, insandan hayvana mağduriyeti, “Kan Donduran Dehşet”, “Vahşetle İlgili Soruşturma Başlatıldı”, “Anne ve Yavru Köpekler Olay Yerinde”, “Bunu Yapan İnsan Olamaz Hayvana Şiddet Suçtur Cezasız Kalmayacak”, “Hiçbir İnsanlık Değerlerine Sığmayacak Bir Şiddet ve Alçaklık”, “Talihsiz Yavrumuzun O Minik Vücudu Operasyonu Kaldıramadı”, “Düzensiz Kesikler Yok, İnsan Tarafından Yapıldığını Gösteriyor” gibi başlıklar ile yaşanan olay sunulmaktadır. Başlıklarda özellikle bu mağduriyet “vahşet”, “dehşet”, “şiddet” olarak tanımlanmakta, devamında ise okuyucuyu vicdani olarak etkileyecek “talihsiz yavrumuzun minik vücudu” gibi tanımlamalar kullanılmaktadır. Fakat hayvandan

insana mağduriyeti, “Kayseri’de Sokak Köpeklerinin Saldırdığı Liseli Öldü.”, “Çocuğu Köpek Mi Parçaladı”, “Köpeğin Saldırması Sonucu Hayatını Kaybeden Çocuğun Yaşadığı Mahallenin Sakinleri Konuştu” tarzında aynı başlıklara yer verilerek sunulmaktadır. İnsandan hayvana mağduriyet örneğinde köpeğe “minik yavrumuz” gibi ifadelerin kullanıldığı görülüyorken, hayvandan insana mağduriyet örneğinde yaşamını yitiren Mehmet Özer için “liseli” ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. İki olay hakkında yapılan haberlerde ana temayı vermekte, “köpeğin ölmesi” ve “çocuğun ölmesi” üzerinden şekillenmektedir.

İki haberde de olayın nerede, ne zaman, kim tarafından gerçekleştiğine dair sorulara cevap bulunmamaktadır. Fakat neden sorusuna cevap bulunmamaktadır. Yapılan açıklamalara bakıldığında iki olay içinde neden sorununa cevap verebilecek görüşler bulunmaktadır. İnsandan hayvana mağduriyet örneğinde, insanların ve iş makinelerinin bölgeye giriş olmasına rağmen köpeklerin bulunduğu alandan kaçmaması, hayvandan insana mağduriyet örneğinde ise mezbahane etrafında yaşayan köpeklerin, mezbahane kapandıktan sonra insanların olduğu alana gelmesi yaşanan olayların nedeni olarak gösterilmektedir. İnsanlar öğrenerek, hayvanlar ise içgüdüleri vasıtasıyla birçok şeyi anlamlandırılabilirlerdir. Bu anlamda hayvanların içgüdü ile tehlikeyi fark edip alandan uzaklaşmaları beklenmektedir. İki mağduriyet örneğinde de bir alan tartışması mevcuttur. İnsanların yapmış oldukları açıklamalara bakıldığında, hayvanların yaşam alanının ne orman ne de insanların olduğu bölge olmadığı belirten ifadeler yer almaktadır. Ormanı yaşam alanı olarak seçen köpeklerin, insanları ve iş makinelerini duyduğunda kaçmalarını beklenmektedir. Diğer olay da ise köpeklerin mezbahane çevresinde yaşaması sorun olarak görülmüyorken, insanların bulunduğu alana girmesi bir sorun olarak görülmektedir. Hala güncel olarak insanın ve hayvanın yaşam alanı görüldüğü üzere tartışılmaktadır.

İnsandan hayvana mağduriyet örneğinde yapılan açıklamaların medya kaynaklarında sunumunda ortak dil olaya neden olduğu düşünülen operatör hakkında suçlayıcı, mağdur olan köpeği savunucu bir dil kullanılmaktadır. Kullanılan bu dili güçlendirmek, halkın göstermiş olduğu tepkiyi azaltmak adına bacakları kesilen ve yaşamını yitiren köpek adına dini (hadisler..), vicdani, insana ait olup hayvana atfedilen (bebek..) sözcükler yer alırken şüpheli olan operatöre karşı nefret yüklü (canavar, insan olamaz, vicdansız, merhamet yoksunu..) söylemler kullanılmakta ve bu söylemler vurgulanarak dikkat çekilmektedir. Yaşanıla mağduriyetle alakalı açıklamalara,

haberlere, insanların olaya neden olduğu düşünölen kişiye dair tepkisine bakıldığında, görölüyor ki en son bahsedilen düşünöde insan merkezli bir yaklaşımdan türöölüğü eleştiren bir yaklaşıma doğru değişime uğramaktadır. Hayvandan insana mağduriyet örneğinde tam tersi bir tutum, açıklama beklenirken bu durumun olmaması ayrıca dikkat çekmektedir. Yaşanılan iki olayda, yukarıda da bahsedildiği gibi köpek için “bebek” ifadesi veya köpeğin cansız bedeni için “minik bedeni dayanamadı” gibi ifadelerin kullanıldığı görölürken, yaşamını yitiren bir insan bedeni için “ceset” kavramının kullanıldığı görölmektedir. Bakıldığında cansız insan bedeni için “ceset” kelimesinin kullanılması doğal kabul edilmektedir. Bu iki olay karşılaştırılıp köpek ve insan için kullanılan ifadelere bakıldığında köpek için “minik bedeni” ifadesi kullanılıyorken, insan için “ceset” ifadesinin kullanılıyor olması acaba insanın değersizleştirildiğine dair düşünöeyi akıllara getirmektedir. Ayrıca hayvandan insana mağduriyet örneğinde olayın yaşandığı bölgede yaşayan insanlar ve mağdurun ailesi köpekler konusunda öfkeli açıklamalar yaparken, yerel yöneticiler, idari ve mülki amirler tarafından yapılan açıklamalar hayvanlara iyimser yaklaşmayı ve korumayı önemle vurgulamaktadır. Din görevlileri bile hayvanları korumak adına yapmış olduğu açıklamadan dolayı halk tarafından büyük tepki görmektedir.

İnsanı merkeze alan ve hayvanı merkeze alan iki farklı mağduriyetin sonrasında aslında fark ediliyor ki kullanılan dil farklı bakış açılarına bağlı olarak kullanılmış olsa da bazı söylemler sebebiyle (örneğin, çözüm olarak barınakların sunulması hayvan hakları aktivistleri tarafından eleştirilmektedir) eleştirilmiş olsa da ortak bir anlam taşımaktadır ki o da hayvanlara karşı iyimserlik ve onların korunması durumudur. İnsandan hayvana mağduriyet için böyle bir perspektif ile açıklama yapılması, hayvanların korunması gerektiğinin vurgulanmasının (yaşanılan olaydan kaynaklı olarak) doğal ve olması gerektiği gibi karşılanmış olsa da, hayvandan insana mağduriyet için böyle bir perspektifle açıklama yapılmış olması beklenen bir tutum değildir. Çünkü insan merkezli bir toplum yapısında hayvanlardan kaynaklı bir mağduriyet yaşayan ve yaşamını yitiren bir insanın bu durumu değersizleştirilerek daha çok hayvanlara bağlı olarak açıklamalar yapılmış ve bunun yanı sıra olayın yaşandığı zamanda yasa çıkarılmadığı için hayvan haklarından, çıkarılması istenen yasadan ve yasanın yaptırımlarından bahsedilmiştir. Ayrıca insandan hayvana mağduriyet örneği, idari ve mülki amirlerin, yerel yöneticilerin yanı sıra halkın, sanatçıların, siyasi parti temsilcilerinin, ana muhalefet parti sözcüsünün, hayvan hakları aktivistlerinin, yerel

yöneticilerin, sivil toplum kuruluşlarının, hayvan hakları derneklerinin tepkileri, tweetleri, açıklamaları ile tüm Türkiye’de duyulmuş kitlesel bir tepkiye dönüşürken, hayvandan insana mağduriyet örneği için aynı durum söz konusu olmamaktadır. Tepkiler sadece olayın yaşandığı bölgede yaşayan halkla sınırlı kalmaktadır.

Yukarıda bahsedilen özellikle analizi yapılan medya kaynaklarının sunmuş olduğu iki farklı habere baktığımız zaman, idari ve mülki amirleri, yerel yöneticileri ayrıca siyasi parti temsilcilerinin, ana muhalefet partilerinin yapmış oldukları açıklamalarda hayvanların merkeze alındığı, hayvanların savunulduğu görülmektedir. Çünkü farklı bir insan ve farklı bir hayvan tarafından farklı zamanlarda mağduriyet yaşayan, bu mağduriyet sonucunda yaşamını kaybedenin yine bir insan ve bir hayvan olmasına rağmen iktidarın ve siyasilerin yapmış olduğu açıklamalar ile hayvanı, hayvan haklarını savunan, her şekilde gereğinin yapılacağı, yasa da değişiklik söz konusunun olduğu gibi bir söylem ortaya koymaktadırlar. Özellikle hayvandan insana mağduriyet örneğinde bir insan yaşamını yitirmiş olsa bile yapılan açıklamalar hayvanları korumaya yönelik açıklamalar olmaktadır. Ayrıca kendilerini korumak için hayvanlara herhangi bir şey yapamadıklarını, yapmaya çalışsalar bile çoğu eylemin yasak olduğunu, bir hayvanın canının insandan daha değerli görüldüğünü ifade etmektedirler.

Bölgede yaşayan mahalle sakininin yapmış olduğu açıklamanın, *“Eşim çocukları okula sabahları sopayla getiriyor. En azından müdahale etmek için sopayla geliyorlar. Başka yapacak bir şey yok. Tüfekle çıksak olmuyor. Vursak suçlu oluyoruz, vurmazsak böyle oluyor. 14 yaşındaki çocuk öldü gitti. Bunların ailesine ne diyeceksin”* bahsedilen durumu özetler nitelikte olduğu görülmektedir. Özellikle *“vursak suçlu oluyoruz”* ifadesi hayvan haklarını muhafaza etmek için yapılan hareketin, hayvanlara karşı zarar veren bir durum haline gelmeye mi başladı? ya da amaçlanan hayvan refahı, hayvan zulmüne mi yol açıyor? sorularını akıllara getirmektedir. Aslında yaşanan olayların bu şekilde devam ediyor olması, gelecekte sadece sokak hayvanlarını konu alan mağduriyetler dışında yeni mağduriyet alanlarını da beraberinde getirebileceği düşündürmektedir. Günümüzde de örneklerinin görüldüğü büyük ırk köpek sahipleri ile küçük ırk köpek sahipleri arasında ya da kedi sahipleri arasında yeni mağduriyet alanları oluşmaktadır. Örneğin, “tehlikeli” kabul edilen bazı büyük ırk köpeklerin kısırlaştırılmasının ve ağızlıkla sokakta gezdirilmesinin zorunlu kılınması ve küçük ırk köpekler için böyle bir zorunluluğun getirilmemesi, iki köpek ırkı sahipleri arasında yaşanabilecek yeni mağduriyetlerin olabileceğini varsaymaktadır.

Kısaca ifade edilecek olunursa, yukarıda analizi yapılan insandan hayvana ve hayvandan insana mağduriyet örneklerinde, bir insan tarafından hayvanın ve bir hayvan tarafından insanın mağdur edildiği görülmektedir. Fakat insandan hayvana yaşanan mağduriyetin Türkiye’de kitlesel bir tepkiye dönüştüğü görülmektedir. Yaşanılan iki mağduriyet örneğinde yapılan açıklamalara, verilen tepkilere, kullanılan sözcüklere, haberde yer alan başlıklara, kullanılan fotoğraf ve videolara, medyanın haberleri sunma şekillerine genel olarak tüm bulgulara bakıldığında insan merkezli bir toplum yapısından hayvan merkezli bir toplum yapısına doğru bir değişimin ve dönüşümün olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A. (1989). Fransız Devriminde Birey-Devlet İlişkisi (1789-1794), *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 44(03), 195-228.
- Ağaoğulları, M. A. (2015). *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasi Düşünceler*, (6.Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akal, C. B. (2003). *İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi*, İstanbul: Toplumsal Katılım ve Gelişim Vakfı.
- Akşin, S. (1994). Sened-i İttifak İle Magna Carta'nın Karşılaştırılması, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 16(27), 115-123.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2004). *Özgürlük Bildirgeleri*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Alganer, Y. ve Çağlar, Y. (2016). Avrupa'da Birlik ve Bütünleşme Hareketleri, *Journal of Life Economics*, 3(1), 93-114.
- Altınal, B.E. ve Gürkan, G.Ö. (2015). Hayvan Kullanımı ve Yeni Refahçı "Hayvan Rızası" Mefhumu Üzerine, Abolisyonist Vegan Hareket Sayfası.
- Arıkan, E. (2016). *Hayvan Hakları İnsan Hukuku*, İstanbul: Tekin Yayıncılık.
- Aristoteles, (2018). *Hayvanların Hareketleri Üzerine*, (Çev. Furkan Akdenmir), İstanbul: Say Yayınları.
- Aristoteles, (1995). *Politika*, (Çev. Mete Tuncay), İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.
- Arkoç, S. (2012). *Söylem Çalışmaları*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aslan, S. (2010). Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(11), 188-212.
- Aslan, S. (2010). Türkiye'de Sivil Toplum, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 260-283.
- Aster, E. (2005). *İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi*, (Çev. Vural Okur), İstanbul: İm Kitapları.
- Aybay, R. (2006). *Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Aybay, R. (2010). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Konusunda Bazı Genel Gözlemler ve 14. Protokol, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 23(88), 225-260.
- Aybay, R. (2015). *İnsan Hakları Hukuku*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, A. (2004). *Düşünce Tarihi ve İnsan Doğası*, İstanbul: Gendaş Kültür Yayınları.
- Aydın, H. (2015). Ortaçağ Felsefesinde, Dil, Düşünce ve Gerçeklik İlişkileri ve Metafizik Alandaki İzdüşümleri, *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(19), 1-28.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*, (4.Baskı). Ankara.
- Baldick, J. (2011). *Hayvan ve Şaman, Orta Asya'nın Antik Dinleri*, (Çev. Nevin Şahin) İstanbul: Hil Yayınları.
- Baskıcı, M. (1998). Evcilleştirme Tarihine Kısa Bir Bakış, *Ankara Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi*, 55(01), 73-94.
- Berger, J. (2017). *Hayvanlara Niçin Bakarız?* (Çev. Cevat Çapan), İzmir: Delidolu Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Ankara: Siyasal Yayıncılık.
- Bryan, M. (2000). *Felsefenin Öyküsü*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Bucaktepe, A. (2014). Birinci ve İkinci Meşrutiyet Anayasalarında Öngörülen Devlet Modelleri Hakkında Bir Değerlendirme, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(42), 45-56.

- Burgan, E. (2017). Faunaya Ağıt: Hayvan, Bir “Boğa Saldırısı”ndan “Adam Öldüren Boğa”ya, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 20(82).
- Büyükkantarcioglu, S. N. (2012). “Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Ötesi”, *Haber Eleştirmek, İçinde* (Editör: Ö. Özer), Konya: Literatürk Yayınları.
- Canetti, E. (2014). *Hayvanlar Üzerine*, (Çev: L. Konca), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Carter, A. (2013). *A Radical Green Political Theory*. Newyork: Routledge Press.
- Cevizci, A. (2009). *Felsefe Tarihi*, İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2016). *Aydınlanma Felsefesi*, İstanbul: Say Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2016). *İlkçağ Felsefesi*, İstanbul: Say Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2016). *Ortaçağ Felsefesi*, İstanbul: Say Yayıncılık.
- Cicero, (2012). *Tanrıların Doğası*, (Çev. Ç. Menzilioğlu), İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- Civelek, J. (1989). 1789 Fransız Bildirisi ve 1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirisi, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 1, 1-9.
- Collingwood, R. G. (1999). *Doğa Tasarımı*. (Çev. K. Dinçer), Ankara: İmgeKitabevi.
- Çilingir, L. (2018). İnsan Doğa İlişkinin Etik Temeli, *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 11(58), 448-452.
- Çoruhlu, Y. (2014). *Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi*, Konya: Kömen Yayınları.
- Coşkun, V. (2006). *İnsan Hakları Liberal Açıdan Bir Tahlil*, Ankara: Liberte Yayıncılık.
- Coulon, J. M. & Nouét, J. C. (2019). *Hayvan Hakları*. (Çev. İ. Ortaer Montanari), İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Çayır, K. (2006). *Yeni Sosyal Hareketler Teorik Açılımlar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çetin, O. B. (2005). Ekofeminizm: Kadın-Doğa İlişkisi ve Ataerkillik. *Sosyoekonomi* 1(1), 61-76.
- Çetinkaya, Y. (2008). *Toplumsal Hareketler Tarih, Teori ve Deneyim*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çotuksöken, B. (2000). “Felsefi Söylem Nedir?”. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Çotuksöken, B. (2002). *Felsefe: Özne- Söylem*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Çotuksöken, B. (2012). İnsan Hakları ve Felsefe, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Degrazia, D. (2006). *Hayvan Hakları*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Deleuze, G. (2000). *Spinoz’a Üzerine On Bir Ders*, Ankara: Öteki Yayınevi.
- Della Porta D. ve Diani M. (2020). *Toplumsal Hareketler*, İstanbul: Kültür Yayınları.
- Denkel, A. (2011). *İlkçağ’da Doğa Felsefeleri*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Derrida, J. (2014). *Gramatoloji*. (Çev. İ. Birkan). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Descartes, R. (1998). *Yöntem Üzerine Konuşma*. (Çev. A. Timuçin ve Y. Timuçin). İstanbul: Kabcacı Yayınları.
- Doğan, İ. (2015). *İnsan Hakları Hukuku*, Ankara: Astana Yayınları.
- Doğan, İ. ve Çamurcuoğlu, G. (2015). İnsan Hakları Hukuku, İçinde (ss. 103-118). *Fransa’da İnsan Haklarının Gelişimi*, Ankara: Astana Yayınları.
- Doğan, İ. ve Demirdal, M. A. (2015). İnsan Hakları Hukuku, İçinde (ss. 79-94). *Tarihsel Süreç Işığında İngiltere’de İnsan Haklarının Garanti Altına Alınmasına İlişkin Belgeler*, Ankara: Astana Yayınları.
- Doruk, Ö. (2013). Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşadı Derneği’nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellemesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(1), 106-132.
- Douzinan, C. (2018). İnsan Haklarının Sonu (Çev. K. Akbaş ve U. D. Tuna), Ankara: Dipnot Yayıncılık.
- Dumont, J. (2007). *Antik Felsefe*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- <http://www.felsefe.gen.tr/>. (Erişim Tarihi: 15.06.2021).

- Erden, Y. (2022). *Osmanlı'da Hayvan Hakları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Erdoğan, M. (2016). *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Eroğlu, İ. (2006), TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, *Yasama Dergisi*, 2, 32-74.
- Eroğlu, İ. (2010), 1924 Anayasası Döneminde İnsan Haklarının Normatif Çerçevesi ve Uygulaması, *Yasama Dergisi*, 0(14), 79-157.
- Ertan, B. (1997). Cansız Varlıkların Hakları Olabilir mi? En Azından Tartışabilir miyiz? *Birikim Dergisi*, (102). <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-102-ekim-1997/2298/> (Erişim Tarihi: 10.04.2021).
- Ertürk, H. (2011). İnsan Hakları, İçinde, *İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı'nın Kullanımı Bağlamında Çevre Etiği'nin Önemi*, Bursa: MKM Yayıncılık.
- Esen, B. (2017). Faunaya Ağıt: Hayvan, Kant Felsefesi ve Hayvan Hakları, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 20(82), ISSN: 1303-7242, Doğu Batı Yayınları.
- Francione, G. L. (2008). *Hayvan Haklarına Giriş. Çocuğunuz mu? Köpeğiniz mi?* (Çev: R. Akman ve E. Gen), Hayvan Hakları Dizisi: 2, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Francione, G. L. (2005). *Hayvan Hakları Üzerine... Birgün Pazar/ Dünya Yalnız Bizim Değil.* (Çev: E. Gen). http://www.birgun.net/ourworld_index.php?news_code=1125191686 & Erişim Tarihi: 05.05.2021
- Francione, G.L. (2008). *Postmodern Feminizm ve Hayvan Refahı: Kusursuz Birlik.* Erişim: <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=397>.
- Freeman, M. (2008). *İnsan Hakları- Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*, Ankara: Birleşik Yayıncılık.
- Geray, H. (2004). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Godlovitch, S. (1994). Icebreakers: Environmentalism And Natural Aesthetics. *Journal of Applied Philosophy*, 11(1), 15-30.
- Gökberk, M. (1979). *Felsefenin Evrimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Gökberk, M. (1997). *Kant ve Herder'in Tarih Anlayışları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gökberk, M. (2010). *Felsefe Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Kant, I. (2009). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, (Çev. İ. Kuçuradi), Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları,
- Göze, A. (1995). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Gözler, K. (2007). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gözler, K. (2017). *İnsan Hakları Hukuku*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Guthrie, W. K. C. (1999). *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, (Çev. A. Cevizci), Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Gül, F. (2013), İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları Ve Felsefe, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(14), 17-21.
- Günay, M. (2010). *Felsefe Tarihinde İnsan Sorunu*, Adana: Karahan Kitabevi.
- Gürkaynak, M. ve İren, A. A. (2016). Modernizm Öncesi ve Sonrası Batı Toplumlarında İnsan Haklarının Kavramsallaştırılması, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 329-355.
- Heidegger, M. (2008). *Varlık ve Zaman*, (Çev: K. H. Ökten), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Hail, S. (2015). *Söylem ve İdeoloji*, (Çev. B. Çoban ve Z. Özarlan), İstanbul: Su Yayınları.
- Hazar, Z. ve Çamurcuoğlu, G. (2015). İnsan Hakları Hukuku, İçinde (ss. 95-102), *Kuzey Amerika'da Özgürlüklerin Doğuşu*, Ankara: Astana Yayınları.

- Heraklietos (2005). *Fragmanlar*. (Çev. C. Çakmak), İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Hettinger, N. & Throop, B. (1999). Refocusing Ecocentrism. *Environmental Ethics*, 21(1), 3-21.
- Hume, D. (2009). *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme*, (Çev. E. Baylan), Ankara: Bilgesu Yayınları.
- İlal, E. (1968). Magna Carta, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 34(1-4), 210-242.
- İpşiroğlu, N. (2011). *Sanatçı Gözüyle Köpek*. İstanbul: Yapı kredi Yayınları.
- Kapani, M. (1976). *Kamu Hürriyetleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Karakoç, A. G. (2004). Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar, İçinde (ss. 59-72). *Çevre Sorunlarına Etik Yaklaşım*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Karalar, R. ve Kiracı, H. (2011). Çevresel Sorunlara Karşı Bir Çözüm Önerisi Olarak Sürdürülebilir Tüketim Düşüncesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 63-76.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (10. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Keleş R. (1997), *Çevre ve Siyaset, İnsan Çevre Toplum*, (2. Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. ve Ertan B. (2002). *Çevre Hukukuna Giriş*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. ve Hamamcı C. (1993). *Çevre Bilim*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., Hamamcı C. ve Çoban, A. (2009). *Çevre Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Ketenci, T. ve Topuz, M. (2009). Kant Ve Nietzsche’de İsteme Kavramı, *Felsefe Ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(8), 1-16.
- Koç, Y. (2011). 1789 Fransız Devrimi ve 1917 Ekim Devrimi Üzerine Notlar (Jakobenlik-Bolşeviklik), *Bilim ve Ütopya Dergisi*, 0(205), 45-59.
- Konan, B. (2011). İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Açısından Osmanlı Devleti’ne Bakış, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(4), 253-288.
- Koşum A. (2018). *İslam Hukukunda Hayvan Hakları*, Ankara: DİB Yayınları.
- Koyuncu, E. (2017). Faunaya Ağıt: Hayvan, Acı Çekebilmek: Hayvan Meselesi Bağlamında Duyumsama Yetisinin Ahlaki Yankıları, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, (82).
- König, G. (1997). Günümüzde Felsefe Disiplinleri içinde (ss. 231-262). *Doğa Felsefesi*. (Çev. D. Özlem), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Kuş, E. (2003). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri: Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri: Nicel mi; Nitel mi?*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kymlicka W. & Donaldson S. (2016). *Zoopolis Hayvan Haklarının Siyasal Kuramı*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kranz, W. (1994). *Antik Felsefe*. (Çev. S. Y. Baydur), İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Laertios, D. (2010). *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Leibniz, (2011). *Monadoloji Metafizik Üzerine Konuşma*, (Çev. A. Altınörs), Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Locke, J. (1999), *Tabiat Kanunu Üzerine Denemeler*, (Çev. İ. Çetin), İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Melikoğlu, B. (2009). Türkiye’de Kurulan İlk Hayvanları Koruma Derneğinin Tarihsel Gelişimi. *Veteriner Hekim Derneği Dergisi*, 80(1), 37-44.
- Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsan Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mengüşoğlu, T. (2008). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Naess, A. (1986). The Deep Ecological Movement: Some Philosophical Aspects. *Philosophical Inquiry*, 8(1-2), 10-31.
- Nasr, S. H. (2019). *İnsan ve Tabiat*, İstanbul: İnsan Yayıncılık.
- Nerse, Ç. (2016). *Hayvan Hakları*, İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Yayın Odası Yayıncılık.
- Olgun, H. (2020). Batı Felsefesinde Hayvanın Ahlaki Statüsü: Francione'nin Abolisyonizmi Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*, 15(25), 3916-3948.
- Organ, İ. ve Gölçek, A. G. (2017). Anayasa'da Bulunan Kişi Hak ve Ödevlerinin Sınırlandırılması: Vergi Hukuku Açısından Bir Değerlendirme, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3), 117-129.
- Öndül, H. (1989). 1789 Fransız Devrimi ve Etkileri, *Ankara Barosu Dergisi*, (4), 688-692.
- Özgüner, H. (2003). İnsan – Doğa İlişkilerinin Gelişimi Ve Peyzaj Tasarımında Doğal Stilin 20. Yüzyılda Önem Kazanmasının Nedenleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A(1), 43-54.
- Özbudun, E. (1998). *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özdağ, Ü. (1996). *Batı'da İnsan Haklarının Doğuşu, Doğu'da ve Batı'da İnsan Hakları (Kutlu Doğum Haftası: 1993-94)*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özer, Ö. (2011). *Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri*, Konya: Literatürk Yayınevi.
- Picq, P. (2003). *Hayvanların En Güzel Tarihi*, (Çev: B. Onaran), İstanbul: Kültür Yayınları.
- Pinguet, C. (2009). *İstanbul'un Köpekleri*, İstanbul: Yapı kredi Yayınları.
- Ponting, C. (2012). *Dünyanın Yeşil Tarihi Çevre ve Büyük Uygarlıkların Çöküşü*, (3. Baskı), İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, A. (1999). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Regan, T. (2007). *Kafesler Boşalsın: Hayvan Haklarıyla Yüzleşmek*. (Çev: S. Çağlayan), İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Rosenstand, N. (2012). *The Moral Of The Story: An Introduction To Ethics*. McGraw-Hill Higher Education.
- Ryan, D. (2019). *Hayvan Kuramı- Eleştirel Bir Giriş*, (Çev. A. Alkan), İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Sanioğlu, H. (2008). Avrupa Birliği Hukukunda İnsan Hakları, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (74), 77-111.
- Sencer, M. (1987). İnsan Hakları Açısından Amerikan Devrimi, *TODAİE İnsan Hakları Yıllığı Dergisi*, 9, 85-126.
- Sencer, M. (1991). Birleşmiş Milletler Bağlamında İnsan Hakları, *TODAİE İnsan Hakları Yıllığı Dergisi*, 13, 19-36.
- Senemoğlu, O. (2016). Antik Yunan Siyasi Düşünüşünde İnsan Doğası ve Toplum Anlayışı: Platon ve Aristoteles, *İnsan&İnsan*, 3(10), 42-63.
- Singer, P. (2005). *Hayvan Özgürleşmesi*, (Çev. H. Doğan), İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- Singer, P. (2015). *Pratik Etik*, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Svensen, L. (2019). *Hayvanları Anlamak*, İstanbul: Redingot Yayınları.
- Solak, Ö. (2011). Küçük Ağa Romanının Eleştirel Söylem Analizi, *Kırgızistan: Akademik Bakış Dergisi*, 1(26), 1-14.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tanör, B. (1994). *Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu*, İstanbul: BDS Yayınları.

- Tanör, B. (2018). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tepe, H. (2016). *Pratik Etik*, Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Tepe, H. (2016). *Teorik Etik*, Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Thilly, F. (2002). *Felsefenin Öyküsü Yunan ve Ortaçağ Felsefesi*. (Çev. İ Şener) İstanbul: İzdüşüm Yayınları.
- Timofeeva, O. (2018). *Hayvanların Tarihi*, İstanbul: Kolektif Kitap.
- Topçuoğlu, Ü. S. (2010). *İstanbul ve Sokak Köpekleri*. İstanbul: Sepya Yayınevi.
- Topkaya, E. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 5. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türer, C. (2014), Ahlaktan Eğitime: Yine Ahlak. *Felsefe Dünyası*, (60), 5-29.
- Usta, A. (2018). Aydınlanma Düşüncesine Kısa Bir Bakış, *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1(1),74-90.
- Uygun, O. (1996). Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Hakları, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE), İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, Ankara.
- Ülkü, G. (2004). *Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi- Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*, Ankara: Elips Kitap.
- Van Dijk, T. A. (1988), *New Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Vorlander, K. (2004). *Felsefe Tarihi*, (Çev: M. İzzet), İstanbul: İz Yayıncılık.
- Wendy, J. (2013). *Törenselleştirilmiş Hayvan*, İstanbul: Kültür Yayınları.
- Warnock, G. J. (1974). *Contemporary Moral Philosophy*. In *New Studies in Ethics* (pp. 421-503). Palgrave: London.
- Wiseman, H. V. (1966). *Magna Carta Efsanesi*, (Çev: M. Kapani), AÜHF 40. Yıl Armağanı, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Yılmaz, E. (2010). *Teleolojik Etik Ve Deontolojik Etik’in Karşılaştırılması (J. S. Mill ve I. Kant ile Sınırlandırılmış Olarak)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Zekiyan, B. (2005). *Hümanizm (İnsancılık) Düşünsel İçlem ve Tarihsel Kökenler*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Zeybek, S. O. (2020). *Türkiye’nin Yakın Tarihinde Hayvanlar*, İstanbul: Nota Bene Yayıncılık.

Mağdur Köpekle Alakalı Haber Siteleri

- <https://www.sabah.com.tr/yasam/2018/06/16/son-dakika-haber-bacaklari-kesilerek-olome-terk-edilen-kopek-vahsetinde-flas-gelisme>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).
- <http://www.sanalbasin.com/4-ayagi-kesilen-kopek-oldu-25584665/>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).
- <https://tr.euronews.com/2018/06/18/turkiye-yi-yasa-bogan-yavru-kopek-siyasilerin-de-gundemine-oturdu>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).
- <https://www.haber61.net/gundem/yavru-kopegin-4-bacaginin-kesilerek-oldurulmesine-siyasilerden-h325209.html>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).
- <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/06/16/devlet-bahceli-hayvan-katilleriyle-mutlaka-hesaplasacagiz/>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).
- <https://www.gzt.com/jurnalist/turkiyeyi-ayaga-kaldiran-olayla-ilgili-validen-flas-aciklama-3389727>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).
- <https://www.ahaber.com.tr/gundem/2018/06/16/cumhurbaskanligindan-sakaryada-patileri-kesilen-yavru-kopek-ile-ilgili-aciklama>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).
- <https://www.haberler.com/bacaklari-kesilen-kopek-yavrusu-ile-ilgili-yeni-10953625-haberi/>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://onedio.com/haber/sakarya-da-bacaklari-ve-kuyrugu-kesilip-ormana-atilan-yavru-kopek-hayatini-kaybetti-827415>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/vali-sucluyu-buldu-is-makinesi-2469085/>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.haberturk.com/son-dakika-sakarya-da-bacaklari-kesilen-yavru-kopek-ile-igili-vali-den-aciklama-2017939>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/sakaryada-bacaklari-kesilen-yavru-kopegin-olumuyle-igili-kepce-operatoru-gozalt,KEyY5PEAekeeJ7Xc6mWEEQ>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.haberler.com/bacaklari-kesilerek-hayatini-kaybeden-kopegin-10954363-haberi/>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.haberler.com/yavru-kopegin-olumuyle-igili-tutuklanan-kepce-10987760-haberi/>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/4-ayagi-kesilmis-olarak-bulunmustu-korkunc-suphe-2689194>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/4-ayagi-kesilmis-halde-bulunan-yavru-kopek-kurtarilamadi-370178.html>. Erişim Tarihi: 03.05.2021

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201806161033885411-sakarya-valisi-uzuv-kopek-olum-is-makinesi/>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<http://www.diken.com.tr/bacaklari-kesilmis-halde-bulunan-yavru-kopek-kurtarilamadi/>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.haber61.net/yasam/vicdanlar-isyan-etti-4-bacagi-ve-kuyrugu-kesilen-yavru-kopek-kurtarilamadi-h325185.html>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<http://beyazgazete.com/haber/2018/6/16/bacaklari-kesilen-yavru-kopegin-olumuyle-igili-gozalti-4541170.html>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://t24.com.tr/haber/bacaklari-kesilen-yavru-kopek-olayinda-tutuklanan-kepce-operatorunun-ifadesi-ortaya-cikti,656235>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.ahaber.com.tr/gundem/2018/06/16/turkiyeyi-ayaga-kaldiran-yavru-kopek-olayinda-ilk-gozalti-1529168649>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.evrensel.net/haber/354990/sapancada-kopegin-olumune-neden-oldugu-iddia-edilen-i-m-tutuklandi>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<http://www.bursadabugun.com/haber/uzuvlari-kesilerek-olen-yavru-kopek-olayinda-gozalti-971661.html>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.mynet.com/bacaklari-kesilen-yavru-kopek-istanbulda-ameliyat-edilecek-110104197232>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.yenisafak.com/gundem/bacaklari-kesilen-kopeg-ilk-mudahaleyi-yapan-veteriner-konustu-3358318>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://m.bianet.org/bianet/hayvan-haklari/198238-yavru-kopek-cinayetinde-tutuklama>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yavru-kopek-vahseti-sorusturmasinda-yeni-gelisme-998869>. (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

Mağdur Mehmet’le Alakalı Haber Siteleri

<https://onedio.com/haber/liseli-mehmet-in-olumuyle-igili-bassavciliktan-aciklama-sahipsiz-kopek-saldirisina-maruz-kaldigi-anlasilmistir-856369>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-kayseride-sokak-kopeklerinin-saldirigi-2-liseliden-1i-oldu-41073087>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.milligazete.com.tr/haber/1776477/resmi-aciklama-geldi-ozer-kopek-saldirisi-sonucu-mu-oldu>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<http://www.diken.com.tr/14-yasindaki-liseliyi-kopeklerin-oldurdugu-kesinlesti/>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201901071036962698-resmi-aciklama-ogrenci-kopek-saldirisi-hayatini-kaybetti/>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.haberler.com/kopegin-saldirisi-sonucu-hayatini-kaybeden-gencin-11607753-haberi/>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.mynet.com/kayseri-de-sokak-kopekleri-saldirisi-lise-ogrencisi-mehmet-ozet-hayatini-kaybetti-110104700264>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<http://www.gazetevatan.com/kopek-saldirisinda-olen-mehmet-in-cenazesinde-gerginlik-1231662-gundem/>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.haberturk.com/kayseri-de-feci-olay-sokak-kopekleri-iki-liseliye-saldiridi-2281738>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.kayserim.net/hacilarda-kopek-saldirisina-ugrayan-2-cocuktan-1i-hayatini-kaybetti/>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.iha.com.tr/kayseri-haberleri/kayseride-kopegin-saldiridigi-cocugun-hayatini-kaybetmesi-2197913/>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.ahaber.com.tr/yasam/2019/01/05/kayseri-hacilardaki-mahalle-sakinleri-konustu-sokak-kopeklerinin-saldiridigi-cocuk-oldu>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.sondakika.com/haber/haber-kayseri-de-kopegin-saldiridigi-cocugun-hayatini-11607588/>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<http://www.kayserihaber.com.tr/haber/hacilarda-sokak-kopegidehseti-37015.html>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://linehaber.com.tr/kayseride-sokak-kopekleri-saldirisi-lise-ogrencisi-mehmet-ozet-hayatini-kaybetti/>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<http://www.gazete2023.com/guncel-yasam/liseli-iki-gence-kopek-saldirisi-1-olu-1-yarali-h84175.html>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.takvim.com.tr/guncel/2019/01/07/mehmet-ozet-kopeklerin-saldirisi-sonucu-mu-oldu-bassavcilik-acikladi>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.manisahaberleri.com/genel/kopeklerin-parcaladigi-liseli-gencin-kesin-olum-nedeni-belli-oldu-h94474.html>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www2.karar.com/guncel-haberler/kopek-saldirisinda-hayatini-kaybeden-liseli-mehmet-ozet-topraga-verildi-1080977>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.kayseritempo.org/kayseride-kopek-vahseti-1-ogrenci-oldu-723917.html>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.posta.com.tr/sokak-kopekleri-saldiridi-1-olu-1-yarali-2079774>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.f5haber.com/gundem/kayserideki-kopek-saldirisinin-ardindan-o-eve-baskin-yapildi-1072142>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://gazete.red/cocugu-kopek-mi-parcaladi/>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.ermenekinsesi.com/sokak-kopekleri-dehset-sacti/14272/>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

<https://www.memurlar.net/haber/800834/kayseri-deki-kopek-saldirisi-icin-resmi-aciklama.html>. (Erişim Tarihi: 04.05.2021).